

Suomen kielen lauseoppi.

Oppikouluja varten

kirjoittanut

E. N. Sefälä.

Kolmas, muutettu painos.

Helsingissä,
K. E. Holm'in kustannuksella.
1891.

Suomen kielen lauseoppi.

~~~~~  
Oppikouluja varten

kirjoittanut

E. N. Sefälä.

~~~~~  
Kolmas, muutettu painos.

— • • • —
Helsingissä,
K. E. Holm'in kustannuksella.

1891.

HELSINGISSÄ,
HUFVUDSTADSBLADET'IN UUDESSA KIRJAPAINOSSA.
1891.

Esipuhe.

Kun esikoiskirjani kolmas painos ilmestyy julkisuuteen, sallittakoon minun lyhyesti kertoa sen synty. Ollessani oppilaana Hämeenlinnan normaalilyseessä käytettiin suomen kielen muoto-opin oppikirjana Eurénin kielioppia. Koska se oli ruotsinkielinen, syntyi oppilaan päässä ajatus, että se olisi ollut suomeksi käännettävä. Mutta kun tuumasta toimeen ryhdyttäissä kirjassa tuli vastaan yhtä ja toista, mikä ei pitänyt yhtä oman kuulon kanssa, teki mieli etsiä tietoja muistakin lähteistä (etupäässä Ahlqvistin „Suomen kielen rakennuksesta“ ja „Kielettärestä“ sekä Jahnssonin, Kockströmin ja Länkelän oppikirjoista), ja täten syntyi aivan uusi suomen kielen muoto-oppi, joka valmistui keväällä 1879. Kun toht. Genetz samana vuonna syksyllä tuli Hämeenlinnan normaalilyseeseen opettajaksi, annettiin kirja hänelle tarkastettavaksi. Hän arveli aluksi että se jonkun verran korjattuna sopisi semmoiseen painettavaksi, mutta päätti kuitenkin sittemmin itse toimittaa kokonaan uuden muoto-opin, johon hän oman ilmoituksensa mukaan käytti vain muutamia sivuja minun kirjoittamastani. Samalla hän kehotti minua samaan tapaan kokoamaan eri lähteistä suomalaisen lauseopin aineita. Apuna käyttäen etenkin Jahnssonin ja Budenzin lauseoppeja sekä myöskin Genetzin antamia ohjeita kirjoitin lauseopin luonnoksen, jonka „annoin tohtori Genetzille, jotta hän saattaisi sitä käyttää *ainekokoelmana* vast'edes lauseopin tekoon ryhtyessään. Mutta kun tällä kokeella tällöisenäänkin hänestä oli *jonkinlaista* arvoa, niin suostuin siihen, että kirja tässä muodossaan, monine puutteineen julkaistaisiin“.

Toht. Genetzin ansio siis oli, että hän paitsi neuvoja ja ohjeita antaen, myöskin hyvän arvostelunsa kautta koulunoppilasta rohkaisemalla ja vielä lisäksi kustantajan hankkimalla „suorastaan saattoi kirjan ilmestymisen mahdolliseksi“.

Ne muutokset, jotka tein lauseoppini toisessa painoksessa perustuivat pääasiassa sen lauseopillisen tutkimusmatkan tuloksiin, jonka v. 1881 tein Koillis-Satakunnassa. Joita kuita muutoksenehdotuksia olin saanut h:roilta Ahlmanilta, Genetziltä ja Hahnssonilta.

Tätä lauseoppini kolmatta painosta valmistaessani olen huomioon ottanut n. s. kielioppikomitean mietinnön, jonka mukaan olen kirjaani ottanut enimmäkseen yleiset määritykset. En puolestani suinkaan pidä komitean ehdotusta parhaimpana mahdollisena, mutta katson jonkinmoisen yhdenmukaisuuden aikaansaamisen kielenopetuksessa niin tärkeäksi asiaksi, että kunkin yksityisen kieliopin tekijän sitä varten täytyy jotakin uhrata. Mielestäni tehdään kuitenkin erehdys, jos lauseopissa, yhdenmukaisuuden saavuttamiseksi, lähdetään „yleisinhimillisestä ajattelemisesta“ ja muodostetaan lauseopillisia kategorioita, jotka ovat olemassa riippumatta eri kielten muotovoeroista. Minun ajatukseni mukaan on lauseoppi käsitettävä pääasiassa vain muotojen funktisioinopiksi ja yhdenmukaisuuden tavoittaminen eri kielten opetuksessa rajoitettava siihen, että samalla termillä aina tarkoitetaan samaa asiaa. Samoin kuin suomalaisessa lauseessa „*minulla on kirja*“ ja sitä vastavissa muunkielisissä vastaavat sanat, niiden muotoon katsoen, ovat aivan eri lauseenosina, samoin tulee mielestäni suomalaiselle lauseopille säilyttää oikeus esim. semmoisissa lauseissa kuin *hän on pappi* ja *hän on pappina* tehdä vastoin muiden kielten tapaa *pappi* ja *pappina* sanojen välillä erotus, johon niiden muoto antaa aihetta ja joka suomen kielen lauseopille on erittäin tärkeä. Tämän olen lausunut puolustaakseni menetykseni siinä, ett'en ole yhtynyt komitean appositionikäsitteeseen, joka ei tietääkseni ei ole ketään tyydyttänyt, ja että olen

essiivissä ja translatiivissa (siis paikallissijoissa) olevan „predikaatintäytteen“ käsittänyt adverbiaaliksi („predikatiivi-adverbiaaliksi“). Näissäkin kohdissa on kuitenkin erityisten muistutusten kautta säilytetty niille opettajille, jotka niin haluavat, tilaisuus liittyä komitean ehdotukseen.

Paitsi mainittua mietintöä olen silmällä pitänyt Uusfilogisen klubin julkaisemaa „Granskning af den s. k. grammatik-komiténs betänkande“, ilmestyneitä oppikirjoja (m. m. Jahnssonin lauseopin uutta painosta) ja suomen kielen lauseoppia koskevia kirjoituksia, sekä eri miesten suosiollisesti tekemiä huomautuksia.

Suurimmat muutokset on tehty, niinkuin on luonnollista, kirjan I:ssessä luvussa, joka esiintyy melkein kokonaan uudistettuna. Muista tärkeämmistä muutoksista mainitsen ainoastaan sen, että olen koettanut entistä enemmän koota yhteen paikallissijojen merkityksiä ja että olen erottanut I:sen infinitiivin lyhyemmän ja pidemmän muodon käytännön esityksen, koska ne muodollisestikaan eivät kuulu yhteen. Kaikkien muutosten ja lisäysten luetteleminen ja perusteleminen ei tietysti ole tässä mahdollinen eikä tarpeellinen; rohkenen toivoa että asiantuntijat katsovat niiden olevan kirjan eduksi. Jotkut lisäykset ovat syntyneet sen johdosta, että olen jossakin määrin ottanut huomioon ruotsinkielistenkin oppilaitosten tarvetta.

Tämä lauseopin painos on jonkun verran entistä laveampi. Kirjan suurempi koko on kuitenkin enemmän seurauksena kustantajan nykyiselle painokselle suomasta entistä tilavammasta ja hauskemmassa ulkoasusta, kuin lisäystä sisällyksestä. Aikomukseni on vast'edes toimittaa lyhyempi lauseopin laitos, joka sisältäisi ainoastaan lauseopin pääsäännöt. — Kirjan ulkoasusta mainittakoon tässä yhteydessä että muistutuksista tärkeimmät on painettu bourgeois-kirjaimilla, muut petiitillä; runokieltä tai kielihistoriaa koskevat huomautukset, jotka eivät kaikki ole aiotut koulussa luettaviksi,

on painettu petiitillä ilman välikkeitä. Ylipäänsä saattaisi ensi lukemisessa olla syytä jättää hienommilla kirjaimilla painetut osat toistaiseksi.

Sulimman kiitollisuuteni pyydän saada lausua lehtori B. F. Godenhjelmille, professori F. Gustafssonille, maisteri A. H. Kalliolle ja lehtori V. Malinille, jotka ovat lauseoppini edellisen painoksen johdosta tehneet joitakuita muutoksen-ehdotuksia.

Helsingissä lokakuulla 1891.

Tekijä.

SISÄLLYS.

Siv.

I:nen luku. Lauseesta ja sen osista.

Johdatus §§ 1, 2	1.
Subjekti ja predikaatti §§ 3—14	1—5.
Predikaatintäyte §§ 15—23	6—8.
Objekti. Objektinsukuiset määräykset §§ 24—31	8—16.
Adverbiaali §§ 32, 33	16—18.
Attribuutti § 34	18—22.
Appositiooni §§ 35, 36	22—24.
Lauseiden keskinäisistä suhteista §§ 37—45	24—28.

II:nen luku. Nominien käytäntö lauseessa.

Luvuista §§ 46—48	28—30.
Sijoista §§ 49—68	30—68.
<i>Nominatiivi</i> § 49	30—31.
<i>Genetiivi</i> § 50	31—34.
<i>Akkusatiivi</i> § 51	34.
<i>Paikallisuuden sijat</i> §§ 52—65	34—65.
<i>Yleiset paikallissijat: Essiivi, partitiivi, translatiivi</i> §§ 53—56	35—45.
<i>Sisäiset paikallissijat: Inessiivi, elatiivi, illatiivi</i> §§ 57—59	45—53.
<i>Ulkoiset paikallissijat: Adessiivi, ablatiivi, allatiivi</i> §§ 60—63	53—60.
Yleisiä muistutuksia paikallissijoista § 64	61—62.
Yleisiä silmäilyjä paikallissijoihin § 65	62—65.
<i>Komitatiivi</i> § 66	65.
<i>Instruktiivi</i> § 67	65—68.
Substantiiveista ja adjektiiveista §§ 69—72	68—69.
Laskusanoista ynnä vuosiluvun, päivän ja tunnin määräämisestä §§ 73—76	69—72.
Pronomineista §§ 77—92	72—84.

III:s luku. Verbiien käytäntö lauseessa.

Verbin päämuodot. Kieltosana §§ 93—95	84—86.
Verbin finiittimuodot §§ 96—108	86—95.
<i>Indikatiivi</i> §§ 97—100	87—90.
<i>Konjunktivi</i> §§ 101—105	90—94.
<i>Imperatiivi</i> §§ 106—108	94—95.

	Siv.
Verbin infiniittimuodot §§ 109—120	96—116.
<i>Infinitiivit</i> §§ 110—117	96—109.
<i>Inen infinitiivi</i> §§ 111—113	96—102.
<i>II:nen infinitiivi</i> § 114	102—104.
<i>III:s infinitiivi</i> §§ 115, 116	104—108.
<i>IV:s infinitiivi</i> § 117	108—109.
<i>Partisipit</i> §§ 118—120	109—116.

IV:s luku. Partikkelien käytäntö lauseessa.

Adverbeista §§ 121—124	116—117.
Liitännäispartikkeleista § 125	117—119.
Postpositiooneista ja prepositiooneista §§ 126, 127	119—121.
Konjunktiooneista §§ 128—130	121—127.
Interjektiooneista §§ 131, 132	127.

V:s luku. Sanojen ja lauseiden järjestyksestä.

Sanojen järjestys §§ 133—136	128—131.
Lauseiden järjestys § 137	131—132.

1:nen luku.

Lauseesta ja sen osista.

Johdatus.

Lauseoppi (syntaksi) on se kieliopin osa, joka käsittelee sanojen järjestämistä lauseiksi. 1 §.

Lause on ajatuksen kielellinen ilmaus. Siinä lausutaan finiittimuodon avulla toiminta, tila tai ominaisuus jostakin esineestä. Esim. *Lintu lentää. Tyttö sairastui. Vesi sinertää.* 2 §.

Muistutus.

Lause saattaa sisältää a) väitteen, esim. *Isä tulee;* b) kysymyksen, esim. *Tuleeko isä?* c) toivomuksen, esim. *Tulkoon kaunis ilma!* d) käskyn t. kehotuksen, esim. *Tule, isä!* e) huudahduksen, esim. *Kuinka kauvan isä viipyy!*

Subjekti ja predikaatti.

Lauseessa on kaksi pääosaa: **subjekti** (alus) ja **predikaatti** (maine). Predikaatti on se verbi, jolla jotakin lauseessa sanotaan; subjekti on se lauseenosa, josta predikaatin toiminta, tila, ominaisuus sanotaan. 3 §.

Subjektina on tavallisesti substantiivi (tai substantiivipronomini). Esim. *Lintu lentää. Hän istuu.* 4 §.

Subjektina saattaa myöskin olla substantiivisesti käytetty adjektiivi (laskusana, partisipi) tai mikä sana

tahansa, tahikka infinitiivi ja välistä kokonainen lause (subjektilause.) Esim. *Kokenut kaikki tietää, vaivainen kaikki kokee. Kolme pelastui, kaksi hukkui. Mutta on kaksitavuinen. Ikävä on lähteä. Kummallista oli, että pääsit papiksi.*

- 5 §. Predikaattina on finiittimuodossa oleva verbi, esim. *Poika lukee. Maa viheriöitsee.*

Muistutus.

Predikaattina saattaa siis olla yksinkertainen tai yhdistetty (= apuverbi partisipin kanssa) verbinmuoto. Esim. *Poika lukee. Poika on lukenut.* Myös vaillinaista verbiä yhdessä predikaatintäytteen kanssa saatetaan käsittää lauseen predikaatiksi. Esim. *Poika on iloinen.*

- 6 §. Subjekti on suomessa kahta laatua: totaalinen eli kokonaissubjekti ja partsiaalinen eli osasubjekti.

- 7 §. Kokonaissubjektin sija on nominatiivi, esim. *Poika juoksee. Linnut laulavat. Me puhumme.*

- 8 §. Osasubjektin sija on partitiivi, esim. *Lihaa on torilla. Poikia juoksee pihalla.*

- 9 §. Subjektin totaalisuus ja partsiaalisuus riippuu:
a) Subjektin omasta laadusta. Subjekti on totaalinen, jos se käsittää koko alansa tai määrätyn osan alastansa, mutta partsiaalinen, jos se käsittää ainoasti epämääräisen osan alastansa. Esim. *Ruoka on pöydällä* (kaikki puheena ollut tai hankittu r.). *Ruokaa on pöydällä.* *Linnut lentelevät. Lintuja lentelee.*

Muistutuksia.

1. Huomattava on, että subjekti tässä tapauksessa on partitiivissa ainoastaan, jos subjektisana on abstraktisana, ryhmäsana (collectivum), ainesana (subst. materiæ) tai on monikollinen. Esim. *Vielä on jaloutta maailmassa. Sotaväkeä tuli kaupunkiin. Vettä valui virtana. Taloja on palanut* (mutta ei: *taloa on palanut*, vaan *osa talosta* t. j. s.).

2. Hnom! *Tyttöllä on kauniit silmät* (ei: kauniita silmiä, koska hänellä niitä on aina yhtä monta). *Hänellä on pienet kädet.* *Ukolla on harmaat hiukset* (yhdenlaisista esineistä puhuen, vrt. *harmaita hiuksia*).

b) Predikaatin laadusta. Subjekti käsitetään nim. aina totaalisesti, jos predikaatti on transitiivinen tahi verbi predikaatintäytteen yhteydessä. Esim. *Miehet hakkaavat pihalla puita.* *Jättiläiset rakensivat kirkon.* *Koulut ovat hyödyllisiä.* *Muutamats pojat ovat vallattomia.* — Partsiaalinen saattaa olla ylipäänsä vain semmoisen intransitiivisen predikaatin subjekti, joka merkitsee jotakin asemaa tai liikettä. Esim. *Poikia seisoo tuvan takana.* *Talonkin tyttäriä on piikoina.* *Tytöjä on tuvassa.* *Poikia juoksee, on juossut.* *Kirjeitä oli tullut.*

Muistutus.

Joll'ei predikaattiin edellisten sääntöjen mukaan saata yhdistää osasubjektia, saattaa subjekti ilmoittaa partsiaalisesti ainoastaan kiertämällä. Esim. *Miehiä on pihalla puita hakkaamassa.* *Muutamia poikia on, jotka ovat vallattomia.*

c) Lauseen kieltävästä tai myöntävästä sisällyksestä. Kielto- ja kysymyslauseissa, joiden predikaattina on *olla* (nim. olemassa), *näkyä*, *kuulua* (= olla näkyvissä, kuuluvissa, tulla näkyviin, kuuluviin) j. n. e., käsitetään subjekti tavallisesti partsiaalisesti. Esim. *Tässä kylässä ei ole suutaria* (vrt. *Suutari ei ole tässä kylässä*). *Miestä ei näy eikä kuulu* (vrt. *Kirkko ei näy sieltä. Mies ei näy tulevan*). *Sinun ääntäsi ei ole kuulunut moneen aikaan* (vrt. *Sinun äänesi ei kuulu*). *Näkykö ketään?* *Onko tässä kunnassa kansakoulua?* *Samoin: Menikö tästä ketään?*

Predikaattiverbi, joka on 1:ssä tai 2:ssä per- 10 §.
soonassa, sisältää suomessa aina subjektin, jota painon
vuoksi saatetaan erittäin huomauttaa ilmipannulla personaa-

lipronominilla. Esim. *Jos tulet minua tervehtimään, olen suuresti iloisiani. Minä en vihastunut, vaan sinä.*

- 11 §. Predikaattiverbin 3:nnen persoonan ohessa ilmaistaan subjekti melkein aina joko substantiivilla tai pronominilla (ks. yllä 4 §, 6—9 §§). Esim. *Isä tulee. Tytöt menevät. Kun hän näki isänsä, niin hän tuli iloiseksi.*

- 12 §. On olemassa myös subjektittomia lauseita, joiden predikaatti on yks. 3:nnessä personassa. Tällöisenä predikaattina saattaa olla

a) Persoonaton verbi, nk. *täytyy, pitää, tarvitsee, tulee, sopii*, j. n. e. Esim. *Minun täytyy mennä. Ei tarvitse odottaa.* Tähän saattaa myös lukea persoonattomat verbit, jotka ilmoittavat tunnetta tai luonnonilmiötä. Esim. *Minua kammottaa, inhottaa, pyörryttää, janottaa, unettaa. Hampaitani särkee. Nyt tuulee tuimasti. Myrskyää, sataa, pyryttää.*

Muistutuksia.

1. Jälkimäistä laatua olevia verbejä saatetaan toisinaan myös käyttää subjektin kanssa, esim. *Sataa vettä, lunta, rakeita. Suolakala janottaa* j. n. e.

2. Niinkuin esimerkeistä näkyy, ei suomessa ole mitään, joka vastaisi esim. ruotsissa ja saksassa tällaisissa tapauksissa tavattavaa muodollista subjektia (*sataa det regnar, es regnet*). Samoin ei ole suomessa mitään näiden kielten muodollista subjektia vastaavaa, jos todellisena subjektina on infinitiivi, ja useimmiten, jos sinä on kokonainen lause. Esim. *Ikävä oli kotoa lähteä* (ei: *se oli ikävä* j. n. e.). *Kumma oli, että pääsit papiksi* (suuremman painon vuoksi: *se l. sepä oli kumma, että* j. n. e.).

b) Yks. 3:nnessä persoonassa oleva verbi, jolla on määräämätön subjekti (=ruots., saks. *man*). Esim. *Sen kohta kuulee, että hänessä on älyä. Häntä ei mitenkään olisi voinut luulla sairaaksi mieheksi. Hänen sanoihinsa ei voinut luottua.*

c) Verbin n. s. passiivi eli persoonaton muoto. Esim. *Kohta päästään perille. Jo tultiin. Hevonen vietiin laitumelle. Häntä ei ole kuultu eikä nähty.*

Muistutus.

Suomesta vieraihin kieliin käännettäissä ilmaistaan suomen transitiiviverbien n. s. passiivi enimmäkseen persoonallisella passiivilla, jommoisessa järjestelmässä suomen objekti tulee subjektiksi (käännä kaksi viimeistä esimerkkiä!).

Predikaatti noudattaa nominatiivisubjektin lukua 13 §. ja persoonaa. Esim. *Minä juoksen. Isä tulee. Te laulatte. Pojat kävelevät. He ovat nukkuneet.*

Jos on useampia nominatiivisubjekteja, niin predikaatti on monikossa, ja jos subjektit ovat eri persoonaa, niin 1:nen persoona voittaa 2:sen ja 3:nneen, ja 2:nen voittaa 3:nneen. Esim. *Mikko ja Matti juoksivat kilpaa. Menestys, valta ja voitto ovat satunnaisia. Minä, sinä ja toveri luemme. Sinä ja sisaresi kävelette.*

Muistutuksia.

1. Runo- ja puukeielessä käytetään usein verbin yksikön kolmatta persoonaa monikon kolmannen asemesta, esim. *Laet lauloi, ukset ulvoi, kaikki ikkunat iloitsi. Ei ole aiat niinkuin oli ennen, entiset aiat on olleet ja menneet. Isä ja äiti on kylässä.* — Kun adessiivi *olla* verbin ohessa ilmoittaa omistajaa, niin käytetään *olla* verbiä aina yksikössä, esim. *Pojalla on vaaleat hiukset* (ks. 60 §, II).

2. Huomata tulee, että laskusanan ollessa subjektina predikaatti on yksikössä. Esim. *Kolme poikaa tulee tuolta.* Kuitenkin sanotaan esim. *Kaksi viivaa, jotka ovat yhdensuuntaiset, eivät voi leikata toisiansa.* (vrt. 73 §).

Jos subjekti on partitiivissa, niin predikaattiverbi on aina yksikön kolmannessa persoonassa. Esim. *Lihaa on torilla. Poikia menee kouluun. Silloin ei meitä vielä ollut olemassakaan.* 14 §.

Predikaatintäyte.

- 15 §. **Predikaatintäyte** on määräys, joka välittävän, merkitykseltään vaillinaisen verbin kautta omistetaan subjektille. Välittävänä verbinä on säännöllisesti *olla* (joskus *tulla*).
- 16 §. Predikaatintäytteenä on tavallisesti a) substantiivi tai b) adjektiivi. Esim. *Varpunen on lintu. Poika on pieni.*
- 17 §. Predikaatintäyte on joko totaalinen tai partsiaalinen.
- 18 §. Totaalinen on predikaatintäyte, kun sillä ilmaistu käsite kokonaan ja semmoisenaan (rajoittamatta ja yleistämättä) omistetaan subjektille. Sen sija on nominatiivi. Esim. a) *Varpunen on lintu. Ystäväni on runoilija.* — b) *Kirves on tylsä. Omena on makea. Jalokani ovat kipeät. Pojat ovat iloiset. Huoneet ovat kylmät.*
- Huom.! Ruumiinosista puhuen: *Hänen silmänsä ovat ruskeat* (ei: *ruskeita*). *Hevosen jalat ovat korkeat* (ei: *korkeita*).
- 19 §. Predikaatintäyte on partsiaalinen ja partitiivilla ilmaistava, kun se ilmoittaa
- a) Aluetta, piiriä, lajia, johon subjekti kuuluu (substantiivinen predikaatintäyte). Esim. *Tämä talo on Ruoveden pitäjää. Mies on suurta sukua. Varpuset ovat lintuja. Hän on maan oppineimpia miehiä. Mustalaisetkin ovat ihmisiä. Tämä ei ole vettä, vaan viiniä. Veitsi on terästä. Tämä on hedelmätöntä maata.*
- b) Ominaisuutta, joka aina, tavallisesti tai kauttaaltansa tavataan subjektissa (adjektiivinen predikaatintäyte). Esim. *Kauneus on katoavaista. Viina on juovuttavaa. Sekalaista seurakunta on. Pojat ovat iloisia. Huoneet ovat kylmiä. Laihot ovat huonoja. Hänen toimeentulonsa on huonoa.*

Huom.! Subjektisana on tässä tapauksessa abstraktisana, ainesana (subst. materiæ), ryhmäsana (collectivum) tai monikollinen (ks. esimm. yllä). Ei siis sanota: *Poika on pientä*, vaan kyllä: *pojat ovat pieniä*. Vrt. *Omena on makea ja omena (ainesanana) on makeata*. Vrt. myös *huoneet ovat kylmät ja huoneet ovat kylmiä*. Vrt. yllä 9 §, a), 1 muist.

 Subjektina on infinitiivi: *Hauska (hauskaa) oli nähdä sinua. Ikävä oli kotoa lähteä*. Jos predikaatintäytteenä on *ise-* loppuinen adj., niin se yleensä on partitiivissa. Esim. *Hupaista oli että tulit. Oli kummallista, että niin kävi*.

Predikaatintäytteenä saattaa lisäksi olla genetiivissä oleva substantiivi (tai substantiivinen pronomini), joka ilmoittaa subjektin omistajan. Esim. *Tämä metsä on valtion*. *Kynä on minun*. 20 §.

Yleisiä muistutuksia.

21 §.

1. Esimm. *tulla* verbistä predikaatintäytteen kanssa: *Kevät tuli lämmin. Tämä tuli liian pieni. Oraat tulivat heikot*. — *Puuro tuli mustaa. Oraat tulivat heikkoja*. Vrt. 33 §, b), muist.

2. Predikaatintäytteeksi nimitetään yleensä substantiivin välillistä määräystä. Paitsi subjektiivista predikaatintäytettä, josta tähän asti on ollut puhe, tavataan myös objektiivinen semmoisten verbien ohessa, jotka merkitsevät olemaan saattamista. Samoin kuin subjektiivinen predikaatintäyte, saattaa objektiivinenkin samojen sääntöjen mukaan olla totaalinen ja partsiaalinen. Samoin kuin subjektiivinen predikaatintäyte on subjektinsijoissa, samoin on objektiivinen objektinsijoissa (joista ks. objektisääntöjä). Esim. *Mitä varten pastori pojan papinkirjan niin vaillinaisen teki? Tee työsi semmoinen, että se kelpaa!* — *Hän veisti kirvesvarren aivan uutta mallia. Sen hän tekee hyvää, mitä hän tekee. Juustot emäntä tekee hyviä*. Vrt. 33 §, 1 muist.

22 §. Adjektiivinen predikaatintäyte noudattaa subjektin lukua. Esim. *Silmät ovat kauniit. Vesi on kylmää. Touot ovat hyviä meillä. Kaksi tyttöä on isompaa.*

Muistutuksia.

1. Jos välittävä verbi on passiivissa, niin predikaatintäyte on monikossa, esim. *Tästä lähin ollaan ahkerat.* Infinitiivin predikaatintäyte noudattaa hallitsevan verbin subjektia tahi persoonaa. Esim. *Me tahdomme olla ahkerat. Teidän täytyy olla ahkerat (1. ahkeria). Luvattiin olla ahkerat.*

2. Jos subjektina on *Te*, joka tarkoittaa yhtä henkilöä, tahi tällaisesta *Te* sanaa tarkoittava relatiivipronomini, niin predikaatintäyte on yksikköä, esim. *Te olette jalo. Teidän tulee olla jalomielinen. Te, joka olette oppinut mies — —.* Samoin on partisipi yhdistetyissä temporeissa yksikköä, esim. *Oletteko tämän tehnyt? Te, joka olette kirjojakin kirjoittanut — —.*

3. Objektiivinen predikaatintäyte noudattaa objektin lukua. Esim. *Poika teki nappulat liian lyhyet.*

23 §. Samoja sääntöjä kuin edellisessä §:ssä on esitetty, noudattaa myöskin tavallisesti substantiivinen predikaatintäyte. Esim. *Me olemme kelpo pojat kumpikin. Mustalaisetkin ovat ihmisiä. Varpuset ovat lintuja. Poikkeuksia on kuitenkin predikaatintäyteen laadun mukaan. Esim. Kasvit ovat luonnon paras koristus. Hän on maan oppineimpia miehiä. Kankaat olivat monenlaista väriä.*

Objekti.

Objektinsukuiset määräykset.

24 §. **Objekti** (kohde) on semmoinen määräys, joka liitetään transitiiviverbiin ilmaisemaan sen toiminnan esineen, minkä verbi lausuu.

Objektina on

a) Tavallisesti substantiivi tai muu substantiivina käytetty nomini. Esim. *Mies tappoi koiran. Hän löi koiraa. Päästä minut pois!*

b) Infinitiivi. Esim. *Minä tahdon mennä. Ei kukaan saa tulla tänne.*

c) Kokonainen lause. Esim. *Sananlasku sanoo, ett'ei kannettu vesi kaivossa pysy.*

Muistutus.

Moni transitiviverbi saapi objektin oheen adverbiaaliln ilmoittamaan esinettä, jolle jotakin tehdään, joka sanotaan objektiiviksi l. datiivi-adverbiaaliksi. Semmoisia verbejä ovat antaa, sanoa, luvata, näyttää y. m. Esim. *Kerro asia minulle. Hän antoi kirjan isälleni.* Ks. 33 §, a).

Objekti suomessa on joko totaalinen eli kokonaisobjekti, tahi partsiaalinen eli osaobjekti. 25 §.

Kokonaisobjektin sija on akkusatiivi, jolla yksikössä on kaksi muotoa: päätteellinen (s. o. *n*-päätteinen, genetiivin kaltainen), ja päätteetön (s. o. nominatiivin kaltainen), monikossa yksi muoto, joka on monikon nominatiivin kaltainen. Esim. *Sinä veit pojan kouluun. — Vie poika kouluun! — Veimme pojat kouluun. Vieköö pojat kouluun!* 26 §.

Yksikön kahta akkusatiivimuotoa käytetään seuraavien sääntöjen mukaan.

I. Päätteellinen yks. akkusatiivi (*n*-päätteinen) on se, jota säännöllisesti ja yleisimmin käytetään. Esim. *Isä antaa kirveen pojallensa. Avun Luoja antakohon! Minä lupaan sen tehdä.*

Muita esimm. *Emäntä paloitteli lihan. Tuon miehen olen jo kauvan tuntenut. Sen seikan kai tietänee sanomattasi-*

kin. Minä kirjoittaisin serkulleni kirjeen, jos tietäisin hänen asuntonsa. Saisipa sen tehdä. Minä kävin hakemassa hevosen haasta. Isäntä käski renkinsä tuomaan hevosen. Hän sai luvan rakentaa mökin meidän maalle. Olin aikeissa ostaa talon. Olin jättää koko puuhan. Vaivan maksava työ. Talonväen oven avattua tuli naapurin poika huoneeseen.

II. Päätteetöntä (nominatiivin kaltaista) yks. akkusatiivia käytetään, jos objekti kuuluu

a) Imperatiivin yks. 1:seen tai 2:seen persoonaan. Esim. *Anna kirves minulle! Pane varsa valjahisin, puikkoihin punainen ruuna! Lyökämme käsi kätehen! Viekää kirja isälleni! — Juottaos väryni varsa!*

Vrt. *Avun Luoja antakohon!*

b) Passiiviin eli persoonattomaan muotoon. Esim. *Poika viedään kouluun. Koira tapettiin. Varas pantaisiin heti vankeuteen, jos hän saataisiin kiinni.*

c) Infinitiiviin, joka on persoonattoman predikaatin subjektina tai on subjektin määräyksenä. Esim. *Hänen täytyi maksaa isänsä velka (ei: velan). Paras on tehdä työ ajoissa. Minun on velvollisuus lausua oma ajatukseni.*

Muita esimm. *Sinun pitää kirjoittaa minulle ensi postissa kirje. Minusta tuntui kolkolta jättää armas kotini. Oli mielessä minulla surmata suku Kalevan. Teidän on poika kouluun paneminen. Minun on lupa, valta ajaa tuo hävytön mies ulos.*

d) Infinitiiviin, kun lauseen predikaattiverbi on semmoisessa muodossa, joka itse saisi objektinsa päätteettömään muotoon. Esim. *Käske pojan tuoda hevonen kotiin. Antakaa nimismiehelle käsky ottaa rosvo kiinni. Sinulle luvattiin antaa kirja palkinnoksi. Minun pitää mennä viemään kirje postiin.*

Subjektina tai subjektinmääräyksenä olevan in-

finitiivin kokonaisobjekti siis on päätteetön (ks. esim. II, c). Muuten (objektina, adverbiaalina tahikka objektin tai adverbiaalinen määräyksenä olevan) infinitiivin objekti noudattaa hallitsevaa verbiä. Se siis säännöllisesti on päätteellisessä muodossa (ks. esim. I), mutta päätteettömässä muodossa kun hallitseva verbi on a) imperatiivin 1:ssä tai 2:ssä persoonassa, b) passiivissa, c) infinitiivissä, joka on subjektina tai subjektin määräyksenä. Lisäesim. a) *Anna hänen ottaa kirja mukaansa. Päätäkäämme tehdä parannus. Tulkaa ottamaan kuppi kahvia. Käyppäs ottamassa kirves seinältä. Anna minulle lupa kirjoittaa hänelle kirje.* — b) *Nimismiehen käskettiin ottaa varas kiinni. Nyt mennään ottamaan pyssy pois tuolta mieheltä. Meille annettiin lupa pitää löydetty tavara omanamme. Meillä ollaan oikeissa pitää pieni juhla.* — c) *Sinun täytyy mennä hankkimaan kylästä vene. Minun oli lupa käydä noutamassa hevonen haasta.*

Mutta infinitiivi, jonka subjektipersona on ilmoitettu suffiksilla (tai subjektiivigenetiivillä), saapi yksiköllisen kokonaisobjektinsa tavallisesti päätteelliseen muotoon, hallitsevasta verbistä huolimatta. Esim. *Minun täytyi mennä kaupunkiin saadakseni asian toimeen. Tule likemmäksi nähdäkseni sormuksen sormessasi. Sotamiesten täytyi paeta kuollessaan vihollisten sotahuudon.* — Samoin on partisipin objekti aina päätteellisessä muodossa. Esim. *Laa nyt lattiat laveat nuoren neien saatuasi (Kalev). Isän nähtyäni minun oli heti kotiin rientäminen. Meidän tulee myöntää hänen tehneen tämän työn suurella taidolla. Sano hänen jo löytäneen tytön.*

Muistutuksia.

1. Personaalipronomineilla on omituiset akkusatiivimuodot: *minut, sinut, hänet, meidät, teidät, heidät*, joita sopii kaikkialla, hallitsevasta verbistä huolimatta, käyttää kokonaisobjekteina. Esim. *Minä vien teidät kotiin. Vie hänet kotiin! Hänet vietiin kouluun (tavallisemmin kuitenkin: hän*

v. k.). *Minun tuli viedä hänet kouluun. Käske isän panna hänet kouluun.*

2. Kärkinaaliluvuista kaksi, kolme j. n. e. ja indefiniteisestä laskusanasta *pari* (usein sanasta *puoli*) ovat totaaliset objektimuodot subjektimuotojen kaltaiset, siis esim. *kaksi, kolme j. n. e., kahdeksan, yhdeksän, kymmenen, tuhat l. tuhanen*. Esim. *Ostin pari, kolme kirjaa. Söin seitsemän kalaa. Anna minulle lainaksi kahdeksan markkaa. Minulle luvattiin antaa puoli l. puolen, kymmenen markkaa. Yksi ja miljoona noudattavat tavallisia objektisääntöjä. Esim. Sain yhden markan, miljoonan markkaa. Anna minulle lainaksi yksi markka, miljoona markkaa.*

3. Runokielessä käytetään toisinaan infinitiivimuotojen objektina yksikön pääteetöntä muotoa siinäkin, missä kirjakielessä käytetään päätteellistä. Esim. *Kenpä Tuonelle kävisi, toisi Tuonelta orasen, reki uusi laatiani, korjanen kohentoani. Ken on vanhin sulholoista, sepä hauki halkomahan, kala riploin viiltämähän, pää paloiksi pahkomahan.* — Lännepuolisissa murteissa taas käytetään päätteellistä muotoa persoonattoman predikaatin subjektina olevan infinitiivin objektina (II, c) missä kirjakieli ja itäsuomi käyttävät pääteetöntä muotoa. Esim. *Sen jutun (kirjak. se juttu) pitää kertoa. Paras olisi ottaa veneen (kirjak. vene). Sen (kirjak. se) sun pitää tietämän.*

27 §. Osaobjektin sija on partitiivi. Esim. *Poika syö kalaa ja leipä. Mies löi hevostansa. Me kävimme ostamassa viikatteita.*

28 §. Objektin totaalisuus ja partsiaalisuus riippuu:

a) Objektin omasta laadusta. Siihen katsoen objekti on totaalinen, jos verbin vaikutus kohtaa koko objektisanan käsitteen alaa, mutta partsiaalinen, jos se kohtaa vain osaa objektisanan käsitteen alasta. Esim. *Mies tappoi koiran. Mies löi koiraa. — Mies ampui linnun. Mies ampui lintua pyrstöön. — Mene ottamaan ruoka pöydältä. Mene ottamaan ruokaa pöydältä.*

b) Lauseen kieltävästä tai myöntävästä sisällyksestä. Jos lause on kieltäväinen, käsitetään objekti aina

partsiaaliseksi. Esim. *Tyttö ei ole lakaissut laattiata* (= ei ensinkään, ei osaakaan siitä). *En saanut kirjetäsi. Isäntä ei tapa pahaa koiraansa. Älä mene vieämään pois hevostasi.* Samoin on objekti partsiaalinen usein lauseissa, jotka sisältävät epäilystä, vaikka muoto onkin myöntävä. Esim. *Tuskin hän siitä kahta markkaa maksoi. Myytkö hevostasi? Mitä varten poikaasi ulos jätit?*

Muistutus.

Kokonais-objekti tavataan siis ainoasti **myöntävissä** lauseissa; kuitenkin kuulee kokonaisobjektin joskus lauseissa, joiden muoto on kieltävä, mutta ajatus myöntävä. Esim. *Etkö sinä kylvä viisi tynnyriä vuodessa* (= kylväthän)? vrt. *Etkö kylvä edes viittä tynnyriä vuodessa?* — *Eikö tehdä suuri kalamatka?*

c) Objektia hallitsevan verbin teon laadusta. Jos verbi ilmoittaa kestäväää ja siis täyttymätöntä tekemistä, niin objekti käsitetään aina partsiaaliseksi, mutta jos tekemisen ajatellaan täyttyvän tai täyttyneen, on objekti totaalinen. Esim. *Isä veistää kirvesvartta* (paraillaan, siis teko ei ole kohdannut objektia kokonaisuudessaan, vaan jokaisena ajanosana ainoasti osaa siitä). *Isä veistää kirvesvarren päivässä* (hän saa työn päivässä päättyneeksi tavallisesti). *Kyllä isä veistää kirvesvarren* (vast'edes kokonaisuudessaan). — *Tyttö lakaisi paraillaan pihaa, kun avasin veräjän. Tytöt lakaisivat t. ovat, olivat lakaisseet pihan.* — *Poika oli iloinen laulun ääntä kuullessaan. Poika tuli iloiseksi kuullessaan laulun äänen.* — *Tämän tehdessään hän teki suuren tyhmyyden* (samalla kuin hän teki tämän h. t. s. t.). *Tätä tehdessään h. t. s. t.* (= sill'aikaa kuin hän teki tätä, työnsä kestäessä h. t. s. t.). — *Minä olin hevosta tuomassa, kun tapasin hänet. Menin juuri kirjettä noutamaan, kun hän tuli vastaani. Puhuttuani hänen kanssaan menin tuomaan kirjeen postista.* — *Mene sinä hevosta tuomaan! Mene sinä tuomaan hevonen!*

Muistutuksia.

1. Verbinmuodot, joiden ohessa partiaalista objektia tästä syystä usein käytetään, ovat etupäässä preesens (kun se osottaa tekemistä, joka nyt parhaallaan tapahtuu), varsinainen imperfekti (osottaen tekoa, joka parhaallaan tapahtui, kun jtkn muuta tapahtui), II:nen infinitiivi (ilmoittaen tekoa, jonka kestäessä jtkn tapahtuu) ynnä III:s infinitiivi ja I:nen partisipi. Ks. näiden objektista esimm. edempänä.

2. Verbit, jotka merkitsevät yrittämistä, tahtomista tar koittamista, saavat mielellään partitiiviobjektin, kun ei nimenomaan tahdota ilmoittaa, että yritetty tehtävä täytetäänkin. Esim. *Seurakunta koetti saada pappiansa virattomaksi. Minä hain, etsin häntä (vrt. hänet) joukosta. Hän vaati minua kaksintaisteluun. Sitä minä tarkoitinkin. Hän tähtäsi, ampui lintua (vrt. ampui linnun).* Semmoisia verbejä ovat: *koettaa, yrittää, pyytää, käskää, tahtoa, haastaa, tavottaa, tarkoittaa, tähdätä, ampua, tarjota, kaupata.*

3. Objektinsa aina partitiiviin saavat persoonattomat kausatiiviverbit, jotka ilmoittavat kestävästä tunteesta. Esim. *Minua janottaa. Minua kauhistutti. Päästäni on porottanut koko päivän. Poikaa väsyttää, unettaa, pyörryttää.*

4. Objekti on myös aina partitiivissa, jos verbi, jonka objektina sana on, osottaa tunnetta, mieltä, tai mielenilmaisua. Esim. *Rakastatko minua? Hevostansa hullu kiitti, mielelön miniätänsä, epä tieto tyttöänsä. Minä pelkään häntä.* Tällaisia verbejä, jotka alkujaan, ainakin osittain, näyttävät olleen intransitiivisia, ovat: *rakastan, vihaan, kadehdin, armahdan, säälin, haluan, ikävöitsen, kaipaen, mu-rehdin, pelkään, halveksin, moitin, soimaan, pakenen j. n. e.* Vrt. 55 §, yl. muist. 1.

29 §.

Suomen kielessä verbi usein on niin likeisessä yhteydessä adverbiaalinsa kanssa, että sen objekti on käsitettävä verbin ja adverbiaalim muodostaman yhteisen käsitteen objektiksi. Täten adverbiaaliin yhtyneenä

a) Verbi, joka muuten saisi osaobjektin, saa kokonaisobjektin, esim. *Hevonen potkaisi lapsen kuoliaaksi*

(mutta: *h. p. lasta*). *Lapset repelivät kirjan rikki* (mutta: *l. r. kirjaa*).

b) Transitiiviverbi saa objektin, jota se ei semmoisenaan saattaisi saada, esim. *Mies joi itsensä juovuksiin. Hän luki itsensä papiksi. Saituri kantoi lippaan täyteen rahoja.*

c) Intransitiiviverbi muuttuu transitiiviseksi ja saa objektin, esim. *Hän juoksi itsensä kuoliaaksi. Lintu lensi päänsä puhki. Hän istui rintansa kipeäksi. Poika meni päänsä kiveen.*

Muutamat intransitiiviverbit yksinään ovat muuttuneet puhtaiksi transitiiviverbeiksi, esim. *käydä sotaa, kauppaa, koulua; istua oikeutta.*

Objektinsijoja käytetään sisällyksen määräyksenä tarkemmin määräämään intransitiiviverbejä. Substantiivit, joita täten käytetään, ovat joko johtonsa tai merkityksensä puolesta sukua verbin kanssa ja tavallisesti attribuutilla varustetut. Esim. *Hän elää rietasta elämää. Lintu kuolin liian surman. Hän on hyvän kilvoituksen kilvoitellut.* 30 §.

Objektinsijoja käytetään vastaamaan kysymyksiin: kuinka pitkän matkan, kuinka kauvan, kuinka monta kertaa, kuinka monennen kerran. Esim. *Kuljimme peninkulman ja viisi virstaa. Päivä viivytettiin matkalla. Kaksi kertaa kävin hänen luonaan eilen, ja tänään kolmannen, mutta neljättä en enää mene.* 31 §.

Muita esimm. *Aion viipyä ulkomailla vuoden, kaksi vuotta. Isä ajatteli asiata koko päivän. Kerran kurki puuhun, silloinkin jalka poikki! Viivy meillä hetkinen! Nyt ajettiin virsta väärää. Hänen täytyi olla kokonainen vuosi poissa kotoansa. — Tässä talossa minä olen yötä. En ole kuukauttaakaan vielä ollut matkalla. Kauvanko viisi miestä virstaa kulkee!*

Muistutus.

Sanasta *kerta* käytetään toisinaan akkusatiivimuotona kaikilla joko kerran tahi kerta. Esim. *Jo se kerran laitettiin. Tu-*

leppas kerrankin meille! — Kerta joulu vuodessa. Kun sen kerta tein, niin se on tehty.

Adverbiaali.

32 §. **Adverbiaali** on määräys, joka liitetään verbiin, adjektiiviin tai adverbiin ilmoittamaan semmoisia seikkoja kuin syytä, keinoa, tapaa, aikaa, paikkaa, suhdetta, suuntaa y. m.

Adverbiaalina saattaa olla

a) Adverbi, esim. *Hän meni sinne. Tule jo! Ovi meni auki.*

b) Substantiivi postpositioonin (prepositioonin) kanssa tai ilman, esim. *Hän tuli isänsä kanssa. Talvella pojat laskevat mäkeä. Hän viipyi poissa vuoden.*

c) Infinitiivi, esim. *Me kävimme uimassa. Mies työskenteli hyräillen.*

33 §. Adverbiaaleista erittäin huomattakoon:

a) Objektiiv- l. datiivi- adverbiaali, joka osoittaa esinettä, jolle jotakin tehdään tai tapahtuu, jonka osaksi jotakin tulee. Esim. *Anna kirja minulle. Kerroppa asia minullekin! Hän oli armelias köyhille. Joka on julma juhhdallensa, se on valju vaimollensa.*

b) Predikatiivi-adverbiaali, joka ilmoittaa jonkun (subjektin tai objektin) todellista tai ajateltua tilaa (ominaisuutta). Sen sijat ovat essiivi (puhuen tilasta, jossa joku on) ja translatiivi (puhuen tilasta, johon joku joutuu). Esim. *Huoneet ovat kylminä (satunnaisesti, s. o. lämmittämättöminä). Hän on pappina Tampereella. — Isä on jo tullut vanhaksi. Hän pääsi papiksi. — Mitä olet käyttänyt lähteinä? Olen pitänyt häntä kunnon miehenä. — Toimikunta valitsi veljeni puhujaksi. He luulivat häntä hyväksikin mieheksi.*

Muistutuksia.

1. Erotus predikaatintäytteen ja predikatiivi-adverbiaalin välillä on siinä, että predikatiivi-adverbiaali ilmoittaa esineen tilan vertaamalla sitä sen entiseen, nykyiseen tai vastaiseen tilaan, ja osoittaa siis aina muutoksen tapahtuneen, jota vastoin ei predikaatintäyte tämmöistä lisämerkitystä sisällä. Vrt. esim. *Hän on pappi. Hän on pappina* (nykyjään). — *Huoneet ovat kylmät (kylmiä). Huoneet ovat kylminä.* — *Puuro tuli mustaa* (=puuro oli mustaa valmistuessaan). *Puuro tuli mustaksi* (=muuttui mustaksi ensin muunlaisena oltuaan). — *Hän veisti puikon liian lyhyen* (=hän veisti puikon niin, että se valmistuessaan oli liian lyhyt). *Hän veisti puikon liian lyhyeksi* (=hän veisti puikon, joka ennen oli ollut pidempi, liian lyhyeksi).

2. Edellisten sääntöjen mukaan käytetään predikatiivi-adverbiaalia predikaatintäytteen asemesta etenkin, jos predikaattia määrää ajan- tai paikan-adverbiaali. Esim. *Äitini on jo kauvan ollut sairaana. Hän on täällä kirkkoherana.*

3. Objektin ajateltua tilaa ilmoitetaan essiivillä ainoastaan *pidän* verbin yhteydessä. Muuten sitä ilmaistaan aina translatiivilla semmoisten verbien seurassa kuin *sanon, luulen, katson, osotan* j. n. e. Esim. *Pidän häntä tähän toimeen sopivana.* — *Sanon, katson häntä sopivaksi. Hän osotti itsensä kunnolliseksi.* Vrt. 56 §, I.

4. Predikatiivi-adverbiaali noudattaa enimmäkseen sen substantiivin lukua, jota se tarkoittaa. Poikkeuksia kuitenkin tavataan, niin että predikatiivi-adverbiaali on yksikössä, vaikka tarkoitetaan monikollista substantiivia. Esim. *Elukat ovat märkinä. He ovat vehjellensä opetettavana. Jalat käyvät kankeaksi. Juutalaiset laittavat vanhoja vaatteita uudeksi.* Päinvastoin on predikatiivi-adverbiaali joskus monikossa, vaikka tarkoitetaan yksiköllistä substantiivia kun predikatiivi-adverbiaalilla osotetaan substantiivin osallisuutta jossakin kokonaisuudessa. Esim. *Olen täällä kotimiehinä. Kyty*

kyinä kynnyksellä, nato nauloina pihalla (Kalev.). Jään kotimiehiksi, jään teidän vaivoiksenne.

Attribuutti.

34 §.

Attribuutti on sellainen määräys, joka välittömästi (ilman verbin apua) liitetään substantiiviin.

Attribuuttina on

A) Adjektiivi (adjektiivi-pronominin, laskusana, partisiipi), joka on samassa luvussa ja sijassa kuin pääsana, n. s. adjektiivi-attribuutti. Esim. *Nämät köyhät nuorukaiset ovat hyviä oppilaita.*

Muistutuksia.

1. Samaa sääntöä noudattavat liitosyntyiset sanat, joissa edellisenä liitto-osana on johtumaton adjektiivi, joka on jälkimäisen attribuuttina. Esim. *Tämä on omantunnon (ei: omantunnon) asia.*

2. Muutamat adjektiivit, jotka ovat puoleksi substantiiveja, niinkuin *aika, ensi, eri, joka, kelpo, koko, laatu, nyky, pikku, viime*, ovat sen substantiivin edellä, jota ne määrittävät, nominatiivimuodossa taipumattomina. Esim. *En tunne koko miestä. Hän on viime aikoina käynyt harvapuheiseksi. Ensi viikolla lähden kaupunkiin.*

3. Semmoiset substantiivin ja adjektiivin rajalla olevat sanat kuin *raukka, rukka, raiska, parka, paha, vainaja, kulta* yhtyvät substantiiviin sillä tavoin, että substantiivi käy pi edellä nominatiivimuotoisena, adjektiivi perässä taipuvaisena. Esim. *Me annoimme ruokaa tyttö raukalle (rukalle, paralle, pahalle). Isä vainajallani oli asiasta toinen ajatus kuin sinulla. Tämän annan omalle äiti kullalleni.* Tässä tapauksessa esiintyvät *se-(nen)-loppuiset* substantiivit *s-loppuisina*, ja sanat ovat silloin yhteen kirjoitettavat. Esim. *Voi tuota ilmisparkaa!* Samoin: *hevosraiska, Kõrhos-vainaja.*

B) Substantiivi (substantiivinen pronomini), joka on samassa sijassa kuin pääsana taikka taipumattomana sen vieressä, n. s. substantiivi-attribuutti.

1) Semmoisen erisnimen (nomen propriumin) substantiivi-attribuutti, jolla itsellään on määräyksenä attribuutti, suffiksi tai sivulause, on pääsanansa edessä tai jäljessä, taipuen samassa sijassa. Esim. *Helsinki, Suomen pääkaupunki, on perustettu Kustaa Vaasan, Ruotsin mainion kuninkaan aikana. Sain kirjeen pitäjän lautamieheltä Häkkiseltä. Jalon runoilijan Runebergin nimi on kuolematon. Suurimmassa kaupungissa Lontoossa on viisi miljoonaa asujanta. Eepostamme Kalevalaa on paljon kiitetty. Hampurissa, kaupungissa, jossa viime vuonna kävin, on suuri eläintarha. Samaa tapaa noudatetaan, jos pääsana on yleisnimi (appellatiivi), esim. Tässä kaupungissa, vilkkaan tehdaslukkeen keskuksessa, asuu paljo väkeä.*

Muistutuksia.

1. Sama on tavallisesti sääntö, jos attribuutti on yhdistetty sana tai -nen-päätteinen. Esim. *Pääkaupungissa Helsingissä on kauniita rakennuksia. Kirjoitin kirjeen tilalliselle Marttilalle Samoin: Vastaajan Hoskasan vaatimuksesta kanne hylättiin.*

2. Ulkoisessa tai yleisessä paikallissijassa olevan paikannimen attribuutti on sisäisessä, syystä että ulkoinen tai yleinen paikallissija tässä ilmoittaa samaa käsitettä kuin sisäinen. Esim. *Kävimme Suomen vilkkaimmassa tehdaskaupungissa Tampereella. Asuin Lahdentakana, pitäjän rikkaimmassa talossa.*

2) Erisnimi, yhtyneenä yleisnimeen (appellatiiviin), jolla ei ole erityismääräyksiä (attribuuttia, suffiksia, sivulauseetta), katsotaan yleisnimen attribuutiksi ja asetetaan nominatiivimuotoisena, taipumattomana yleisnimen edelle. Esim. *Tuomas piispan hankkeet eivät onnistuneet. Kalle pojan kävi huonosti. Matkustelin Aura laivalla. Elbe virran rannikot ovat paikoin varsin kauniit. Karpat vuorten toisella puolen on Unkari. Samoin menetellään, jos eris-*

nimen sijalla on yleisnimi, esim. *Tiedätkö raha sanan alkumerkityksen?* *Suomenkielisessä kirjoituksessa ei ole eng äänteellä omaa merkkiä.*

 Tämä sääntö soveltuu myös, niinkuin esimerkeistä näkyy, persoonannimiin. Nykyisessä kielessä on kuitenkin arvonimi (titteli) persoonannimen attribuuttina ja käypi sen edellä taipumattomana. Esim. *Minä kirjoitan kirjeen pastori Hänniselle. Tämä talo on tuomari Tuomosen oma.* Kun ristinimiä mainitaan sukunimen ohessa tai peräkkäin, niin niistä samoin muut, paitsi viimeisinnä oleva, jäävät taipumatta. Esim. *Tämä on Yrjö Väinö Lehtosen kirja. Kustaa Aadolfin nimi on meille rakas.* Samalla tavoin: *Margareta Parmalaisen nimen tunnemme historiasta. Aleksanteri toisen muistopatsas tulee pystytettäväksi Helsinkiin.*

Muistutuksia.

1. Huomattava on, että sanotaan: *Jesuksen Kristuksen armo. Kunnia olkoon Herralle Jumalalle.*

2. Jos yleisnimi on monikollinen ja kuuluu yhteen erisnimeen, noudatetaan pääsäännön 2) kohtaa. Esim. *Grimm veljesten julkaisemat kotisadut ovat meilläkin tunnetut.*

3. Jos yleisnimi monikollisena kuuluu useampaan kuin yhteen erisnimeen, niin yleisnimi taipuu erisnimen mukana samassa sijassa. Esim. *Herrojen Tuomosen ja Heikkisen asia oli tänään oikeudessa esillä.*

  Myöskin paikannimet, jotka merkitsevät luonnonpaikkoja, saattavat järjestyä pääsäännön (2) mukaisesti. Paikannimet ovat kuitenkin tavallisesti, sekä aina, jos ne eivät ole luonnonpaikkojen nimiä, tässä tapauksessa genetiivissä (vrt. c). Esim. *Velje ni asuu Turun kaupungissa. Jyväskylän kaupunki on Vaasan läänissä. Me kuljimme Saimaan kanavaa ylös.* Samalla tavoin menetellään toisinaan, jos erisnimen sijalla on yleisnimi, esim. *Sotilaan nimi oli hänestä rakas.*

Oikeuden käsite on eri kansoilla erilainen. Ks. 50 §, III, a).

Muistutuksia.

1. Kaikissa näissä 2) kohdassa esitetyissä tapauksissa muodostavat yleisnimi ja ominaisnimi yhteisen käsitteen, joka saattaa saada määräyksekseen attributiin, suffiksiin tai sivulauseeseen, niinkuin yhdistetty sana. Esim. *Suomen historia puhuu kuuluisan Tuomas piispan ajoista. Talo on nuoren tuomari Tuomosen oma. Kirje on menevä herra pastori Hänniselle. Isä antoi rahaa Kalle pojallensa. Mainiossa Pariisin kaupungissa on monta vallankumousta tapahtunut. Kirje tuli tuomari Tuomoselle, joka eilen saapui kaupunkiin.* Jos sitä vastoin määräykset kuuluvat ainoastaan yleisnimeen, tulee 1) sääntö noudatettavaksi. Esim. *Historia puhuu kuuluisasta piispasta Tuomaasta. Talo on kihlakunnan uuden tuomarin Tuomosen oma* (vrt. esimm. 1) kohdassa).

2. Jos ominaisnimi, joka 2) kohdan mukaan käy yleisnimen edellä, ei ole persoonannimi, niin sanoja usein kirjoituksessa merkitään yhdistetyiksi sanoiksi, esim. *Elbe-virta, Karpat-vuoret, Aura-laiva, Suomi-kirja* j. n. e.

3. Välistä, vaikka harvoin, tapahtuu, että edellä oleva attributti esiintyy taipuvaisena ja jäljessä oleva pääsana taipumattomana. Silloin pääsana on tavallisesti joku kirjaimen tai äänteen nimi, tavuu tai sana, jonka ulkonaista muotoa tai ääntä tarkoitetaan. Esim. *Sanassa maltti on ensi tavuussa malt neljä äännettä. Oletko lukenut kirjaa „Setä Tuomon tupa“?*

C) Substantiivi, joka on genetiivissä, toisinaan jossakin muussa sijassa, n. s. attributiivi. Esim. *Järven laineet loiskivat. Tämä puoli pitääjää on autiota. Osa väestä hukkuu. Pese kannut korvinensa, tuopit uurtehuksinensa* (Kalev.). *Jää hyvästi järven rannat, kaikki mäntyet mäellä, puut pitkät petäjäkössä* (Kalev.).

Muistutuksia.

1. Substantiiviattributti tarkoittaa samaa esinettä kuin pääsana; genetiivissä oleva attributiivi tavallisesti ilmoittaa pääsan

omistajan, ja partitiivissa oleva kokonaisuuden, jonka osana pääsana on.

2. Paikallissijan käyttämistä semmoisen substantiivin attribuuttina, joka ei ole subjektin- tai objektinsijoissa tulee mahdollisuutta myöten välttää; on siis esim. sanottava *Hän tarttui pientaren syrjässä oleviin ruohoihin kiinni*, eikä: *H. t. kiinni ruohoihin pientaren syrjässä*; paremmin myös: *Helsingin yliopisto*, kuin: *yliopisto Helsingissä*.

Appositsiooni.

35 §. Appositsiooni on semmoinen määräys, joka liitetään verbiin ja substantiiviin yhteisesti ja edustaa sivulausetta. Appositsiooni, jonka sija on essiivi, saat- ta olla

a) Substantiivi, esim. *Jo poikana minä hänet tunsin. Kansalaisena minun tulee sotaan lähteä.*

b) Adjektiivi, esim. *Hänessä oli jo nuorena rintataudin oireita.*

Appositsiooni ilmaisee

a) Olosuhteita tekemisen tapahtuessa, esim. *Nuorena hän oli iloinen veitikka.*

b) Tekemisen syyn tai ehdon, esim. *Lakimiehenä en voi asiata toisin arvostella. Päivän puuhista uupuneena hän kuitenkin vielä valvoi koko yön sairausvuoteen ääressä. Nuorempana olet velvollinen kunnioittamaan häntä vanhempanasi.*

Muistutuksia.

Appositsiooni ei oikeastaan ole mikään muu kuin adverbiaali, joka yht'aikaa kuuluu verbiin ja substantiiviin ja edustaa sivulausetta. Esim. *Jo poikana* (= poikana ollen, kun olin poika) *tunsin hänet.* — Paitsi essiiviä, saattaa joskus joku muukin adverbiaali saada lauseessa appositsioonin aseman, esim. *Rahatta ja ilman kannatusta omaisten puolelta pojan oli koulunkäyntinsä lopettaminen.*

2. Appositsioonin saattaa määrätä yhteisesti verbiä ja lauseen subjektia, passiiviimuodon objektia, nominaalimuodon ja persoonattoman verbin ohessa käytettyä persoonaa sekä olla verbin ohessa käytettyä adessiivia tai inessiiviä (kun ne ilmoittavat omistajaa). Esim. *Isänmaan-ystävänä häntä koko tällä seudulla kunnioitetaan. Kansalaisena minun tulee lähteä, on lähteminen sotaan. Luulen hänen kansalaisena katsovan velvollisuudekseen lähteä sotaan. Jo lapsena hänellä oli samantapaisia aikeita.* Muiden lauseenosien määräyksenä on appositsioonin säästämisen käytettyä. Esim. *Minä kunnioitan häntä jalona kansalaisena. Mitä pidätte hänestä tuomarina?*

3. Appositsiooniksi nimittävät muutamat jokaista määräystä, joka liitetään verbiin ja substantiiviin yhteisesti ja tarkoittaa samaa esinettä kuin substantiivi. Sillä tavoin käsitetään ennen puheena ollut (33 §, b) predikatiivi-adverbialia (paitsi olla ja tulla verbin seurassa) appositsiooniksi. Esim. *Hän meni pois iloisena. Hän muutti toiseen pitäjään kirkkoherraksi. Ruotsalaiset valitsivat Kustaa Vaasan kuninkaaksi.* Samoin käsitetään objektiivinen predikaattintäyte appositsiooniksi. Esim. *Räätäli teki takin liian pitkän.*

Nominatiivissa tai partitiivissa olevaa substantiivia, joka on yhteydessä jonkin paikallisijan, tavallisesti olosijan kanssa (nominativus t. partitivus absolutus), käytetään usein määräämään verbiä ja substantiivia yhteisesti. Esim. *Ei kukaan synny kirves kädessä. Ukko vielä vanhoillaankin astelee pää pystyssä, niska kenossa. Pojat seisovat kädet lanteilla. Mies makasi pää paljaana. Herrat ajavat kello aisassa, rahoja taskussa. Mies kulki verta kasvoissa. Kuolokohon kupo sylihin! Puu kaadettiin latva järveen.*

Muistutuksia.

1. Nominativus ja partitivus absolutus saattavat määrätä yhteisesti verbiä ja lauseen subjektia, passiiviimuodon objektia, sekä nominaalimuodon ja persoonattoman verbin ohessa käytettyä persoonaa. Lisäesimm. *Ei ketään kukkaro kaulassa hirtetä. Minä näen hänen astuvan niska kenossa. Käske häntä menemään kirjat kädessä kouluun. Älä anna hänen mennä verta kasvoissa*

papin luokse. Hänen täytyi istua pää kipeänä huoneessa. Runokielessä: *Laittoi miehet miekka vyölle, kaunot kassara olalle.*

2. Nom. ja part. abs:n sukuinen on *sitten* ja *takaperin* sanojen ohessa käytetty nom. ja part., esim. *Tulin kotiin viikko sitten* 1. *takaperin. Jo vuosia sitten palasin ulkomailta.*

3. Tähän kuuluu myös: *Tulin tänne kello kuusi.*

Lauseiden keskinäisistä suhteista.

37 §. Lause, jossa on yksi ainoa finiittiverbi, sanotaan **yksinäiseksi**.

Yksinäinen lause, jossa on ainoastaan subjekti ja predikaatti, sanotaan paljaaksi. Jos yksinäisessä lauseessa sitä vastoin on sivuosia, jotka tarkemmin määräävät subjektia tai predikaattia tai molempia, niin se sanotaan kasvaneeksi.

Muistutuksia.

Yksinäisessä lauseessa saattaa olla useampia subjekteja. Esim. *Isä ja äiti tulevat kotiin.*

38 §. **Yhdistetty** lause eli **lauseliite** on lause, joka on kokoonpantu kahdesta tai useammasta yksinäisestä lauseesta.

Ne yksinäiset lauseet, jotka muodostavat yhdistetyn lauseen, ovat toistensa suhteen joko **rinnastettuja** taikka toinen toisensa alle **alistettuja**.

39 §. Rinnastetuiksi sanotaan niitä lauseita, jotka toistensa suhteen ovat itsenäisiä ja jotka liitetään toinen toiseensa rinnastavalla konjunkttsioonilla. Esim. *Elämä on lyhyt, mutta katumus on pitkä.*

Konjunkttsioonin eri laadun mukaan on rinnastettujen lauseiden yhdistys:

1) Kopulatiivinen, esim. *Ikävä on aika, ja päivä on pitkä.*

2) Disjunktiiivinen, esim. *Joko jousi murtuu, tahi jänne katkeaaapi.*

3) Adversatiivinen, esim. *Mene, mutta palaa pian.*

4) Konklusiivinen, esim. *Kello on kymmenen, on siis jo aika panna levolle.*

5) Eksplanatiivinen, esim. *En tahtonut lähteä, sillä en ollut oikein terve.*

Muistutuksia.

1. Toisinaan saattavat rinnastetut lauseet liittyä toisiinsa ilman (kopulatiivi- tai adversatiivi-)konjunkttsioonia, esim. *Ihminen päättää, Jumala säätää.*

2. Joskus on rinnastetuilla lauseilla sama subjekti tai predikaatti. Esim. *Äiti kehrää sekä kertoo satuja lapselleen. Isä kuoli ensiksi, ja äiti pian sen jälkeen.*

Yksinäiset lauseet, joista yhdistetty lause on muodostunut, saattavat olla semmoisessakin suhteessa toisiinsa, että toinen tarkemmin määrää toista. Silloin se lause, jota toinen määrää, sanotaan hallitsevaksi lauseeksi, jota vastoin määräävä lause sanotaan alistetuksi. 40 §.

Ajatukseltaan itsenäistä hallitsevaa lausetta nimitetään **päälauseeksi**; kaikki alistetut lauseet, joita ainoastaan päälauseen yhteydessä saattaa käsittää, ovat **sivulauseita**.

Muistutus.

Päälauseita käy toisiinsa ainoastaan rinnastaminen; sitä vastoin sivulauseet, jotka, niin kuin sanottu, aina ovat alistettuina päälauseensa alle, saattavat keskenään olla joko rinnastettuja, taikka toinen hallitsevana, toinen alistettuna lauseena. Esim. *Se mies, joka panee alttiiksi kaiken tavaransa, vieläpä uhraa henkensäkin, kun isänmaa on vaarassa, täyttää ainoastaan velvollisuutensa.*

Sivulauseet ovat siihen sanaan katsoen, joka ne liittää päälauseeseen (liitesana), joko **relatiivilauseita**, tai **alistettuja kysymyslauseita**, tai **konjunkttsioonilauseita**. 41 §.

A) Relatiivilauseiksi sanotaan niitä sivulauseita, joita alottaa relatiivipronomini tai relatiivinen partikkeli. Esim. *Se mies, jota äsken tervehdin, on minun naapurini. Missä minä olen, siellä pitää teidänkin oleman. Hän tulee samaan paikkaan, jonne sinäkin aiot.*

B) Konjunktsioonilauseiksi sanotaan niitä sivulauseita, jotka alkavat alistavalla konjunktsioonilla. Esim. *Isä sanoo, että hänen pojastansa tulee pappi.*

Konjunktsioonilauseet ovat alkavan konjunktsioonin laadun mukaan:

1) Yleisiä (eksplikatiivisia) *että*-lauseita, esim. *Olen tullut siihen päätökseen, että työ on uudestaan tehtävä.*

2) Konsekutiivilauseita, esim. *Oletko niin sairas, ett'et jaksa nousta?*

3) Finaalilauseita, esim. *Kunnioita isääsi ja äitiäsi, että menestyisit ja kauvan eläisit maan päällä.*

4) Kausaalilauseita, esim. *Koska kadut, niin mielelläni annan sinulle anteeksi.*

5) Temporaalilauseita, esim. *Kun syksy tulee, niin muuttolinnut lähtevät.*

6) Konditionaalilauseita, esim. *Jos tulet luokseni, niin olen iloinen.*

7) Konsessiivilauseita, esim. *Vaikka voimat puuttuisivatkin, niin kuitenkin hyvä tahto ansaitsee kiitosta.*

8) Komparatiivilauseita, esim. *Niinkuin olet kylvinyt, niin saat niittä.*

C) Alistetuiksi kysymyslauseiksi sanotaan niitä sivulauseita, joita alottavat kysyväiset pronominin (pronominaalit) tai partikkelit. Esim. *Tiedätkö, kuka minä olen? En tiedä, millainen mies hän. Sano minulle, minne menet.*

Muistutus.

Jos sivulause on päälauseensa edellä, sanotaan sitä esilauseeksi, ja päälausetta jälkilauseeksi. Sivulause, joka on sovitettu päälauseen keskelle, sanotaan välilauseeksi.

Sivulauseet saattaa jakaa myös siihen lauseenosaan 42 §. katsoen, jota ne edustavat; ne ovat:

1) Subjektilauseita, esim. *Ihme oli, että sinä pääsit papiksi.*

2) Objektilauseita, esim. *En tietänyt, että jo olet niin vanha.*

3) Adverbiaalilauseita, esim. *Koska elämä on niin lyhyt, ei pitäisi hetkeäkään hukata.*

4) Attribuuttilauseita, esim. *Pojat, jotka tuolla juoksevat, ovat koulun oppilaita.*

Muistutus.

Että-lauseet ovat joskus myös predikaatintäyteenä, esim. *Ahkeran suurin hui on, että saa työtä tehdä.*

Suora ja epäsuora kertomatapa. Puhujan sanoja saatetaan kertoa joko päälauseen muodossa (oratio directa, suora kertomatapa) tahikka sivulauseen tai infiniittimuoto-järjestelmän muodossa (oratio obliqua, epäsuora kertomatapa). Esim. *Hän sanoi: nyt minä menen levolle. — Hän sanoi, että hän meni levolle l. menevänsä levolle* 43 §.

Usein käytetään sivulauseiden asemesta verbin infiniittimuotoja substantiivin (pronominin, suffiksin) kanssa tai yksin; tällaisia järjestelmiä, jotka vastaavat sivulauseita, ovat 44 §.

a) Partisipijärjestelmät, esim. *Näen pojan tulevan.*

b) Temporaalijärjestelmät, esim. *Päivän laskettua tuli kylmä.*

Muistutus.

Tämmöisiä järjestelmiä nimitetään usein myös lauselyhennyksiksi; tätä nimitystä ei kuitenkaan saa käsittää niin, että todella jonkinlainen „lyhennys“ olisi tapahtunut, vaan siten, että tämmöisen järjestelmän kautta lyhyemmin lausutaan se, mitä myös saatetaan lausua sivulauseella.

- 45 §. Vaillinaisia lauseita, ilman finiittiverbiä, tavataan usein kysymyksissä ja vastauksissa, sekä muutamissa puheenparsissa, niinkuin tervehdyksissä, huudahduksissa, kehotuksissa, toivomuksissa, sananlaskuissa y. m. Esim. *Minne matka?* *Turkuun.* — *Hyvää päivää!* *Pois pojat pusista!* *Riennä, riennä, sanoi äitini, ja minäkös juoksemaan!* *Terä veitsen, järki miehen kunnia.*

Muistutus.

Tämmöisiä lauseita sanotaan myös ellipsilauseiksi, vaikka ei tarvitse ajatella, että näissä todella aina on tapahtunut ellipsi eli sananheitto. — Huom.! Elliptinen puheenparsi: *Hän tulee tänne harva se päivä* (nim. jona hän ei tule).

II:nen luku.

Nominien käytäntö lauseessa.

Luvuista.

- 46 §. Lukuja käytetään suomessa yleensä niinkuin muisakin kielissä: yksikköä yhdestä esineestä, monikkoa useammasta kuin yhdestä esineestä puhuttaessa. Lukujen käytännössä tulee kuitenkin huomata muutamia omituisuuksia, joista seuraavassa mainitaan tärkeimmät.
- 47 §. Yksikköä käytetään suomessa useammasta kuin yhdestä esineestä puhuttaessa:

a) Kardinaalisista laskusanoista ja niiden ohessa käytetyistä substantiiveista (*kaksi* sanasta alkaen ylöspäin). Esim. *Seitsemällä markalla sain kymmenen nauvaa voita. Tuoli on rikki kahdesta kohdasta.* Ks. 73 §.

Muistutuksia.

1. Sama sääntö koskee myös indefiniittistä laskusanaa *pari*. Esim. *Parilla hyvällä sanalla sain miehen myöntymään.* — Niinkään käytetään yksikköä epämääräistä lukua ilmoittavasta indefiniittipronominista *moni* (ks. 91 §, III, 4) sekä samoin usein sanoista *usea, muutama, harva*, ynnä näiden sanojen ohessa käytetyistä substantiiveista. Esim. *Moni mies on sitä työtä yrittänyt, harva on onnistunut. Monta on mutkaa matkassa. Useassa seikassa olen eri mieltä kansasi. Näin matkallani useamman kuin yhden kaupungin. Annoin hänelle muutaman markan.*

2. Yksikköä käytetään suomessa usein puhuttaessa siitä, mikä vielä on kasvamassa. Esim. *Ruis kasvaa hyvästi. Tuolla niityllä kasvaa huonoa heinää. Kaksi on kaunista kesällä: lehti puussa, ruoho maassa* (sananl.). *Lampaissa on pitkä villa.* Samoista sanoista käytetään kuitenkin monikkoa, kun tarkoitetaan kasvinpaikastaan irroitettuja esineitä tai kasvamista useammilla kasvinpaikoilla. Esim. *Rukiit puitiin. Lehmä syö heiniä ja lammas syö lehtiä. Villoista kehrättiin lankaa.* — *Oraat ovat hyvät. Naapuriseurakunnassa rukiit ovat paremmat kuin täällä.*

b) Parittain olevien ruumiinelimien nimistä, kun on puhe niiden pukimista. Esim. *Miehellä oli pitkävartiset saappaat jalassa. Neiti riisui sormikkaat kädestänsä. Minä panen kintaat käteeni.*

c) Usein esineistä puhuttaessa, joita useammalla omistajalla kullakin on vain yksi. Esim. *Sotamiehet istuivat hevosten selässä. Hänen sanansa painuivat kaikkien sydämeen* (myös: *sydämiin*). *Hän ei osannut olla ihmisten mielen mukana. Samoin: Hän kirjoitti kirjoituksensa suomen ja ruotsin kielellä. Veljeni kävi Ranskan ja Saksan maalla.*

Monikkoa käytetään yhdestä esineestä puhuttaessa: 48 §.

a) Lueteltaessa eri esineitä, varsinkin vakuuttavassa

tai kerskaavassa puheessa. Esim. *Siellä oli Pekat ja Paavot. Meidän poika on lukenut kreikat ja latinat. Hän on nähnyt Helsingit ja Pietarit. Suistelin suet Manalan, Tuonen karhut kahlestutin* (Kalev.).

b) Useista sanoista, joita käytetään ainoastaan monikossa ja jotka tavallisimmin merkitsevät pitoja tai muuta väenkokousta, tahi esineitä, joissa on yhdenlaisia osia. Esim. *Onko sinua kutsuttu häihin? Olin estettynä menemästä ystäväni hautajaisiin. Kävitkö Hämeenlinnan markkinoilla? Keräjät alkoivat eilen. Keräsimet (sakset) ovat tylsät. Näitä housuja en voi käyttää. Pidä ohjaket kireällä!* — Huom. myös muutamia tilaa merkitseviä sanoja, joita käytetään ainoastaan sisäisissä tai ulkoisissa paikallissijoissa, esim. *Poika on nukuksissa väsyksissä. Äiti on valveilla, hereillä.*

Muistutuksia.

1. Huomata tulee, että komitatiivin yksikkö- ja monikkomuoto ovat yhdenlaiset (komitatiivi aina *ine*-päätteinen). Esim. *Mies läksi vaimoineen pois.* Ks. 66 §.

2. Instruktiivisijaa käytetään enimmäkseen monikossa yhdestä esineestä puhuttaessa. Esim. *Poika oli koulusta poissa omin lupinsa. Tyttö seisoj hymysuin.* Huom. laskusanain ohessa: *Hän veti kaksin käsin* (myös: *kahden käden*). Ks. 67 §, I, muist.

Sijoista.

Nominatiivi.

49 §. Nominatiivia käytetään

I. Kokonaissubjektin sijana. Esim. *Maa viheriöipi. Pojat ovat iloiset.* Ks. 7 §.

II. Totaalisen predikaatintäytteen sijana. Esim. *Varpunen on lintu.* Ks. 18 §.

III. Taipumattoman substantiivi-attribuutin sijana. Esim. *Suomen historia puhuu Tuomas Piispasta l. piispa Tuomaasta.* Ks. 34 §, B,) 2).

IV. Vokatiivina puhuteltaessa, sekä myös huu-
dahduksissa, joissa ei ole interjektsioonaa, esim.
Oi Ukko yli jumala! Niinkö arvelette, herra tohtori?
Mies hoi! Voi veliveikkoset, mikäs nyt auttaa! — Mies
parka!

V. Irrallisesti paikallisijan yhteydessä appositionin kaltaisena määräyksenä (nominativus absolutus),
esim. *Hän tuli hattu päässä huoneeseen.* Ks. 36 §.

Genetiivi.

Genetiiviä suomessa käytetään attributtina (pre- 50 §.
dikaatintäytteenä): 1) subjektiivisessa, 2) objek-
tiivisessa ja 3) definitiivisessä merkinnössä, sekä
adverbiaalina 4) datiivisessa merkinnössä

I. Subjektiivinen genetiivi ilmoittaa sitä hen-
kilöä tai asiaa, jonka oma jokin on (possessiivinen
genetiivi) tai josta jokin toiminta lähtee (genetivus
auctoris). Genetivus auctoris saattaa olla subjektina
verbille, joka merkitykseltään vastaa pääsanaa. Esim.
Tämä on pojan kirja. Tämä kirja on pojan. Leivon
laulu on kaunis (vrt. *leivo laulaa*). *Jäiden lähtö oli tänä*
vuonna myöhäinen.

II. Objektiivinen genetiivi ilmoittaa sitä esinettä,
jota jokin toiminta kohtaa tai koskee, ja se saattaa
olla objektina verbille, joka merkitykseltään vastaa pää-
sanaa. Esim. *Kaupungin valloittaminen ei onnistunut.*
Isänmaan rakkaus on ihmisen jaloimpia tunteita. Ju-
malan pelko on viisauden alku. Rahan himo on ihmi-
sissä hyvin yleinen.

Muistutuksia.

1. Sekä subjektiivista että objektiivista genetiiviä tavataan usein sanayhdistyksissä, esim. *Päivännousu, rahanpuute, pilanteko j. n. e.* Jos substantiivilla on sekä subjektiivinen että objektiivinen genetiivi määräyksenä, niin jälkimäinen muodostaa pääsanan kanssa yhdistetyn sanan, esim. *Ahneen rahanhimo.*

2. Objektiivisen genetiivin asemesta käytetään toisinaan myös jotakin muuta sijaa tai postpositiivionia sijoineen. Esim. *Kansalaisen rakkaus isänmaata kohtaan on kunnioitettava. Viha napurikansoja vastaan yltyi. Isän toiveet pojastaan (poikansa suhteen) olivat liikanaiset.*

III. Definitiivistä genetiiviä käytetään

a) Paikkaa merkitsevien yleisnimien ohessa ilmoittamaan paikkakunnan nimeä. Esim. *Helsingin kaupunki on Suomen suuriruhtinaanmaan pääkaupunki. Mies on kotoisin Kokemäen pitäjästä, Turun ja Porin läänistä. Imatran koski on maailmankuulu. Samoin. Sotilaan nimi oli hänelle rakas.* Ks. 34 § B), 2.

 Suomessa käytetään usein paikannimien genetiiviä, missä muut kielet käyttävät adjektiiveja, ilmoittamaan jotakin paikkaan kuuluvaa. Esim. *Rooman kansa (populus romanus) oli mahtava. Tanskan kuningas täytti pari vuotta sitten seitsemänkymmentä vuotta. Mutta: Kreikassa hallitsee tanskalainen kuningas. Suomen kansa asuu Suomen maassa, mutta suomalaista kansaa tavataan Ruotsissa, Norjassa ja Venäjälläkin. Viime vuonna kävin Venäjän rajalla. Venäjän sanomalehdistöön kuuluu venäläisiä, saksalaisia y. m. lehtiä. Suomen ja ruotsin kieli ovat Suomen maan viralliset kielet. Samoin: Ikosen murha, Petterssonin juttu, Stolbovan rauha. — Nuoruuden into, miehen itsetunto y. m.*

b) *inen*-päätteisten adjektiivien määräyksenä, jotka ovat johtuneet mittaa, ikää tahi ominaisuutta merkit-

sevista substantiiveista. Esim. *Huone on kuuden kyynärän korkuinen, yhdentoista kyynärän pituinen ja yhdeksän kyynärän levyinen. Lapsi on kuukauden ikäinen. Poika on aivan isänsä muotoinen, mutta äitinsä luontoinen. Ei luulo ole tiedon vertainen. Jo näen vävyä silmät: meren on vaahan valkeuiset, meren ruo'on ruskeuiset, meren kaislan kauneuiset (Kalev.). — Kahden toista vuotisena poika kuoli.*

Jos genetiivisana on yhdistämätön laskusana, adjektiivi tai pronomini, niin genetiivi on yhtynyt pääsanansa kanssa yhdeksi sanaksi. Esim. *Poika on hyvänluontoinen, pahanluontoinen, mimmoinen (min-moinen), sellainen (sen-lainen); kahdenvuotinen, kolmenlainen.*

Muistutuksia.

1. Tämä genetiivi riippuu oikeastaan substantiivista, josta *-nen*-päätteinen adj. on johtunut, nk. *kuukauden ikä, kuuden kyynärän korkeus, hyvän* (sc. ihmisen) *luonto.*

2. Laskusanat ja adjektiivit kuitenkin usein liittyvät nominatiivi- tai vartalomuotoisina säännössä mainittuihin adjektiivihin, esim. *kaksivuotinen* (kaksi vuotta), *kolmi-, neli-, seitsen-, kymmen-, tuhat-, kolmikymmen-vuotinen; hyväluontoinen* (hyvä luonto), *pahatapainen.*

Huom.! *Kolmen vuoden vanha.*

 Ei sanota: *Asia on suuresta arvosta, vaan: suuren-arvoinen* (tai kiertäen: *asialla on suuri arvo, asia on arvoltansa suuri* t. j. s.).

III. Datiivista genetiiviä käytetään:

a) Transitiiviverbin seurassa objektiivi- l. dativi- adverbialina. Esim. *Mitä hän sinun teki? Jumalan kiitos! Anna kiittä käyvän miehen, suuta ulkovan urohon! Tässä nykyään tavallisesti käytetään allatiivia.*

b) Persoonattomien verbien pitää, täytyy, tarvitsee, tulee, sopii, kelpaa, käskyy sekä persoonattomasti käytetyn olla verbin ynnä siihen liitetyn adjektiivin tai nomi-

naalimuodon seurassa. Esim. *Pojan täytyy mennä kouluun. Kyllä hävyttömän elää kelpaa. Sopiiko sinun niin tehdä? Minun on mahdoton kaikkea tietää. Hyvä on taitavan laulaa. Pojan on kouluun meneminen l. mentävä.*

c) Ilmoittamaan sitä persoonaa, jonka tunne, tilaisuus, velvollisuus ilmaistaan (siis omistajaa, vrt. lat. *mihi est*). Esim. *Minun on nälkä (jano, vilu, kiire, kylmä, ikävä). Minun on lupa tättä tehdä. Mikä sinun on? Minun on paha olla. — Minun tulee nälkä. Pojan tuli heti hyvä olla, kun hän tämän kuuli. — Tässä tapauksessa murteittain käytetään adessiivia ja allatiivia.*

d) Ilmoittamaan sitä persoonaa, jolle jokin I infinitiivillä ilmoitettu tehtävä määrätään käskettynä tai suotuna. Esim. *Minä käskin hänen mennä. Minä en anna, salli sinun lähteä.* Ks. 112 §, V, a).

Akkusatiivi.

51 §. Akkusatiivia, *n*-päätteistä tai päätteetöntä käytetään suomessa

1) Kokonais-objektina, esim. *Annan kirjan sinulle. Anna kirja pois!* Ks. yllä 26 §.

2) Adverbiaalina (objektinsukuisena määräyksenä) vastaamaan kysymyksiin: kuinka pitkän matkan, kuinka kauvan, kuinka monta kertaa, kuinka monennen kerran. Ks. yllä 31 §.

3) Totaalisena objektiivisena predikaatintäytteenä, esim. *Räätäli teki takin liian pitkän.* Ks. yllä 21 §, 2).

Paikallisuuden sijat.

52 §. Paikallisuus on kolminainen: yleinen, kun ei määrätä, tapahtuuko verbin tekeminen paikan sisä- vai ulko-

puolella, sisäinen paikallisuus sekä ulkoinen paikallisuus. Subjektin toimiminen paikallisuuden suhteen on myöskin kolmenlaatuinen: olo jossakin paikassa (olosija), ero jostakin paikasta (erosija) ja tulo johonkin paikkaan (tulosija). Täten siis saadaan yhdeksän paikallismuotoa: kolme yleistä, kolme sisäistä, kolme ulkoista.

Yleiset paikallissijat:

Essiivi, partitiivi, translatiivi.

Yleinen olosija on **essiivi**, yleinen erosija **partitiivi**, yleinen tulosija **translatiivi**. Näiden paikallinen merkintö on kuitenkin nykyään nähtävänä vain partikkeleissa. Esim. *Olin ulkona. Kävin hänen luonansa. Kaukana, takana, kotona, läsnä, sisempänä, rannempana. Tulen ulkoa. Kaukaa, luota, takaa, kotoa, lästä, sisempää, rannempaa. Menkää sisemmäksi, rannemmäksi.*

53 §.

Muistutuksia.

1. Huomattava seikka on, että paikkaa merkitsevien substantiivien komparatiivimuodoista käytetään usein yleisiä paikallismuotoja, vaikka positiivista käytetään ulkoisia ja sisäisiä paikallissijoja. Esim. *rannempana, rannempaa, rannemmäksi* (*rannalla, -lta, -lle*): *perempänä, -mpää, -mmäksi* (*perällä j. n. e.*); *edempänä* (*edessä l. -llä j. n. e.*), *sisempänä* (*sisästä l. sisällä j. n. e.*).

2. Translatiivia käytetään verraten harvoin paikallisessa merkinnössä tulosijana; sen sijasta käytetään paikallista essiiviä ja partitiivia vastaamassa vain partikkelina tavattavia *s-* tai aspiratsiooni-päätteisiä latiiveja, esim. *ulos, kauvas, lähes, edes, ylös*; — *luo', ta', lähemmä', ulomma', rannemma'*.

3. Murteellinen erosija on **eksessiivi**, joka ilmoittaa eroa jostakin paikasta tai tilasta, esim. *Luonta = luota; Pois meidän perheen vastuksinta!*

Essiiviä käytetään:

54 §.

I. Ajanmääräyksenä ilmoittamaan määrättyä aikaa

a) jolloin tekeminen tapahtuu. Esim. *Eräänä päivänä kävin setäini tervehtimässä. Tänä päivänä (l. tänäpäpä) olen huonovointinen. Huomenna tulen luoksesi. Mennytvuonna kävin ulkomailla. Keskiyötyönä saamme vieraita. Nuoruutensa aikoina ihminen on toisenlainen kuin vanhuutensa päivinä. Jaakkona sulalla, Uotina orrella. Olitko jouluna kirkossa?*

b) jonka kuluessa tekeminen saatetaan päähän. Esim. *Kahtena päivänä ajoin kaupunginasiani. Kolmena vuotena kirkko rakennettiin.* Vrt. 57 §, II.

Muistutuksia.

1. Kun essiivi on ajanmääräyksenä, niin sillä tavallisesti on attribuutti taikka se on yhdistetty sana, nk. *tuorstai-iltana, pyhäaamuna, nimipäivänä* jne. Viikonpäivien sekä juhla- ja nimipäivien nimet ovat ainoat, jotka pannaan essiiviin paljaaltansa, ilman määräyksiä, esim. *maanantaina, loppi-aisena, Mattina.*

2. Aikaa merkitsevien substantiivien komparatiivista käytetään välistä essiiviä, vaikka positiivia käytetään adessiivissa. Esim. *illemmänä* (myös: *illemmällä, pos. illalla*), *syksympänä* (*syksyllä*). Vrt. 53 §, 1 muist.

3. Ajanmääräys, jonka attribuuttina on taipumaton *joka*, on aina nominatiivissa, esim. *Hän käy täällä joka aamu, joka ilta, joka vuosi.*

II. Predikatiivi-adverbiaalina, ilmoittamaan tilaa, ominaisuutta, asemaa, jossa joku (subjekti tai objekti) on. Esim. *Isä on pappina. Äiti on jo kaksi viikkoa ollut sairaana. Onhan talonkin tyttäriä piikoina. Hän oli minulla apuna. Kirja oli minulla lainana. Me elämme onnellisina. Hän lähti iloisena matkalle. Poika palasi alakuloisena koulusta. Ukko kävelee suorana. Hän pysyi vanhana poikana. — Mitä olet käyttänyt lähteinä? Jumala pitää toiset rikkaampina ja toiset köyhempinä.* Ks. yllä 33 §, b).

Huom.! Objektiivinen predikatiivi-adverbiaali, joka ilmoittaa objektin ajateltua tilaa, on essiivissä *pidän* sanan seurassa, esim. *Olen sinua pitänyt kunnon miehenä*. Ks. yllä 33 §, b), 3 muist.

III. Appositsioonina, esim. *Poikana hän oli kokonaan toisenlainen. Kansalaisena minun on sotaan lähteminen*. Ks. yllä 35 §.

Partitiivi.

55 §.

I. Partitiivi nykyään yleisimmin merkitsee määrämätöntä kokonaisuutta, jonka osa on puheena.

Muistutus.

Partitivii ilmoittaa välistä myös määrättyä kokonaisuutta, varsinkin kun sana on yksiköllinen, paikkaa tai aikaa merkitsevä, esim. *kappale Suomea, tämä puoli pitäjätä, aamupuoli yötä*; — *kolmas painos kirjaa*. Joskus: *Yksi noita miehiä oli eilen meillä*. Runokielessä: *Aura arpoja parahin, kirkunmüntä tarpoimia*. Ks. myös Kalev. III: 207—210. Ks. 58 §, III, 1 muist.

A) Puheena oleva osa saattaa olla ilmoitettuna erityisellä n. s. osasanalla, jolle partitiivissa oleva sana (n. s. kokonaisuus- l. totaalisisana) on attribuuttina, esim. *Joukko (osasana) ihmisiä (kokonaisuussana) on pihalla*.

Osasanoja ovat nominit, jotka ilmaisevat määrää, mittaa, painoa, lukua (nomina qvantitatis). Tämöiset sanat saattavat olla:

1) Substantiiveja, nk. *joukko, parvi, kasa, osa, peninkulma, virsta, syli, kyynäri, leiviskä, tynnyri, kappi* y. m., sekä *-llinen*-päätteiset mitantäyttä merkitsevät sanat (substantiva capacitatis). Esim. *Torilla oli iso joukko väkeä. Ostin parin saappaita. Niin vähästä en myö leiviskäkään heiniä. Viillä voita vakkasehen, liekkiö sianlihoa, karpio kananmunia. Ostin kannullisen maitoa. Tänään on viimeinen päivä elokuuta. — Minä sain mar-*

kan naulasta voita, naapurini vain puolentoista markkaa kahdesta. Tynnyristä hyvää viljaa sain viisikolmatta markkaa. Minä olen tyytyväinen kahteenkin kappaan rukiita, mutta jos ohria annatte, niin vaadin kolme. Janoni ei poistu tuopillisesta vettä.

Muistutuksia.

1. Usein, ja melkein aina silloin, kuin partitiivisana ei ole subjektin- tai objektinsijoissa, käytetään toisenlaisia järjestelmiä, nimittäin:

a) Kokonaisuussana ja osasana ovat yhtyneenä yhdistetyksi sanaksi, joll'ei kokonaisuussanalla ole attribuuttia. Esim. Voinaula maksaa markan. Ruistynnyristä saatiin viisikolmatta markkaa. (Kuitenkin aina esim. *virsta, peninkulma tietä, osa taloa*).

b) Kokonaisuussana ja osasana järjestetään erikseen kumpainenkin lauseessa tarvittavaan muotoon. Esim. Voi maksaa 20 markkaa leiviskä. Rukiit maksavat markan kappa. Voista maksettiin 20 markkaa leiviskästä 1. leiviskältä. Hyvään sahtiin menee kolme kappa maltaita tynnyriin. Hyvästä voista leiviskästä sain 20 markkaa. Juustomaidolle luetaan luoti suoloja kahdelle kannulle. — Huom.! Suuren osan taivaan yli vetäytyi mustia pilviä.

2. Partitiivin asemesta käytetään toisinaan myös genetiiviä, esim. Hän palvelee Suomen kaartin toisessa komppaniassa = toisessa komppaniassa Suomen kaarttia. Tänä on elokuun viimeinen päivä = viimeinen päivä elokuuta.

2) Adjektiiveja (adjektiivipronomineja), joita käytetään substantiivisesti. Esim. Tämän talon isännällä on paljo rahaa. Äiä on huolta orjuudessa, isännnydessä enempi. Sinä sait paljon maitoa, mutta minulle annettiin enempi voita. Minä tahdon saada enemmän rahaa. Aion viipyä kylässä kaiken päivää. Naapuri oli ison aikaa luonani. Hevonen juoksi pitkän matkaa.

Kun menet pienen matkaa eteenpäin, niin näet hänen talonsa. Hän oli täällä sen aikaa, kuin minä kävin kylässä. Tällä kertaa en ehdi. Sill'aikaa kuin olin kotoa poissa, oli onnettomuus tapahtunut. Millä tapaa olet aikonut menetellä? Jääköön asia toiseksi kertaa. Minne menet siksi aikaa, kuin olen poissa? Tule tänne vähäksi aikaa.

Muistutus.

Useat näistä sanoista saattavat esiintyä substantiiviluontoisina ja partitiivin ohessa ainoastaan subjektin- ja objektinsijoissa yksikössä (nk. *paljo, vähä, enempi j. n. e.*), jotkut ainoastaan yksikön akkusatiivissa (nk. *iso, pitkä, pieni, kaikki*); muissa tapauksissa ne esiintyvät kokonaisuussanan adjektiiviattribuutteina, esim. *Mitä minä teen niin paljon rahalla? En huoli enemmästä maidosta.* — Muutamia pronomineja (nk. *mikä, se, tämä, tuo, sama, toinen*) käytetään ainoastaan toisinaan muutamissa paikallissijoissa, tav. adessiivissa tai translatiivissa, joskus myös akkusatiivissa, substantiiviluontoisina partitiivin ohessa, mutta muuten adjektiiviattribuutteina (esim. *sillä aikaa, siksi aikaa, sen aikaa*, mutta: *siihen aikaan, siitä ajasta j. m. s.*).

3) Kardinaalilaskusanoja ja *-nes-* päätteisiä murtolukuja, jotka ovat subjektin- tai objektinsijoissa. Esim. *Tuolla tulee seitsemän poikaa ja kolme tyttöä. Kuljimme neljänneksen peninkulmaa.* Ks. 73 §.

Muistutus.

Kaikissa muissa sijoissa ollen kardinaalilaskusana tai murtoluku taipuu kokonaisuussanan mukana adjektiiviattribuutin tavalla. Esim. *Ostin rohtoja viidelläkymmenellä pennillä. En tyydy neljännekseen leipään.* — Murtolukuja kuitenkin käytetään toisinaan muissakin sijoissa substantiiveina, partitiivissa (tai genetiivissä) olevan attribuutin kanssa.

Esim. *En ollut ravittu yhdestä neljänneksestä leipää* (1. leivän neljänneksestä). Ks. 73 §.

B) Ilman partitiivisanaa käytetään partitiivia tässä merkityksessä:

1) Osasubjektina, esim. *Lihaa on pöydällä*. Ks. yllä 8 §.

2) Osaobjektina, esim. *Emäntä leikkasi lapsille lihaa. En anna sinulle kirjaa*. Ks. yllä 27 §.

3) Partsiaalisena predikaatintäytteenä, esim. *Hän on maamme oppineimpia miehiä. Pojat ovat iloisia*. Ks. yllä 19 §.

4) Irrallisesti (partitivus absolutus), esim. *Hän tuli sisään verta kasvoissa*. Ks. yllä 36 §.

Muistutus.

Ordinaalisten yksikkölukujen yks. partitiivia käytetään attribuuttina partitiivissa oleville määrää merkitseville substantiiveille ilmoittamaan määrää, joka on suurempi edellisellä kardinaalisella yksikköluvulla ilmoitettavaa määrää, esim. *Riihestä tuli kuroja kolmatta tynnyriä. Saatiinhan niitä toista kappaa*. Tämöisinä määrää ilmoittavina substantiiveina käytetään myöskin laskusanoja *kymmen, sata, tuhat* jne., esim. *Siellä oli toista sataa henkeä. Maassa on asukkaita kolmatta miljoonaa*. Osasana saattaa olla myös ilmiinpantuna, esim. *Hänellä oli kymmenen penniä toista markkaa* (= 1 mkk. 10 p:niä). *Riihestä saatiin kappaa neljättä tynnyriä* (= 3 tr. ja 1 kpp.). Tähän kuluvat myös semmoiset laskusanat kuin: *yksitoista* (sc. *kymmentä*), *kolmekolmatta* (sc. *kymmentä*), *puolitoista*, *puolikolmatta* j. n. e.

 Jos tällainen lausetapa tulisi muuksi lauseenosaksi kuin subjektiksi, objektiksi tai predikaatintäytteeksi, niin sekä määrää merkitsevä sana (kokonaisuuksana) että osasana, jos semmoista on, taipuu, mutta ordinaaliluku pysyy partitiivissa. Esim. *Minä ostin viljaa kolmatta sadalla markalla*. Samoin: *kahdelletoistakymmenelle, puolelatoista kapalla*.

II. Vertailemisen partitiivi (partitivus comparationis). Partitiivia käytetään usein komparatiivin

ohessa *kuin* sanan ynnä sen kanssa käytetyn nominatiivin asemesta ilmoittamaan sitä, johon jotakin verrataan. Partitiivi käypi tavallisesti komparatiivin edellä. Esim. *Minä olen häntä vanhempi* (= vanhempi kuin hän). *Ei Paavo Pekkaa pahempi. Minä kasvan sinua pidemmäksi. Pian pääsi terveheksi, ehommaksi entistänsä* (= itseänsä entisinä aikoina), *paremmaksi tuonnoistansa*.

Muistutus.

Partitiivia ei käytetä, jos epäselvyyttä tai kankeutta syntyisi. Esim. *En ole nähnyt pitempää miestä kuin tämä on* (vrt. *tätä pitempää miestä*). *Tämä kirja on kuutta sivua pitempi kuin tuo toinen* (ei: *tuota toista kuutta sivua pitempi*).

III. Mitan partitiivi (partitivus mensuræ) suomessa vastaa kysymyksiin:

a) kuinka pitkä, leveä, korkea, syvä, paksu. Esim. *Tie on virstaa pitkä. Huone on kuutta kyynärää korkea, kahtatoista kyynärää pitkä ja yhdeksää kyynärää leveä. Kolmea sataa syltä syvä. Viittä korttelia paksu. Syltä oli housut lahkehesta, puoltatoista polven päästä, kahta kaation rajasta* (Kalev.).

Muistutuksia.

1. Tässä kohdin käytetään myöskin adjektiiveja *pituinen, levyinen, korkuinen, syvyinen, paksuinen* genetiivin kanssa, esim. *virstan pituinen, sylen levyinen, kolmen sormen paksuinen* (ks. 50 §, III). — Murteittain sanotaan myös: *kaksi kyynärää pitkä, kolme syltä syvä, kuusi tuumaa paksu*.

2. Tämänlaatuisia ovat muutamat adverbien tapaiset määräkset, jotka vastaavat kysymykseen missä määrässä, nk. *enintänsä, vähintänsä, viimeistänsä*. Esim. *Enintänsä saat kolme markkaa*.

b) kuinka paljoa suuremmassa määrässä jokin ominaisuus on toisessa esineessä kuin toisessa. Esim. *Minä olen päätäni sinua pitempi, vaikka sinä olet paljoa vanhempi kuin minä. Mitä enemmän luet, sitä pa-*

remmin opit. Jota koulu kovempi, sitä pappi parempi. Samoin käytetään partitiivia prepositsioonien ennen ja jälkeen ohessa, esim. Se tapahtui sataa vuotta ennen Kristuksen syntymää. Kirkko rakennettiin vuotta jälkeen suuren tulvan.

Muistutus.

Partitiivin asemesta käytetään murteittain instruktiivia. Esim. *Vähän parempi, sen pahempi. Jonka useampi kokki, sen vetelämpi velli.* Ks. 67 §, III, c).

IV. Partitiivia käytetään huudahduksissa interjektiosoonien ohessa. Esim. *Ah kullaista kotia, armasta asuinsijoa! Voi voitettuita! Ai sydäntäni!* Joskus käytetään partitiivia huudahduksissa ilman interjektiosoonia, esim. *Sitä komeutta!*

Yleisiä muistutuksia partitiivin käytännöstä.

Partitiivi toisinaan ilmoittaa vielä lisäksi:

1. Syytä, etenkin tunteen, mielen tahi mielenilmaisun syytä tahi esinettä (syyn ja esineen partitiivi, partitivus causæ et objectivus). Esim. *Ilkeyttänsä poika itkee. Köyhyyttänsä hän käy repaleissa. Mitä minä sinne menen? Terve tultuasi! Minun tulee ikävä, sääli häntä. Jänis juoksi koiria pakoon, piiloon. Tähän kuuluu alkujaan, ainakin osittain, partitiivi, jota käytetään tunnetta j. n. e. merkitsevien verbien ohessa, esim. Minä murehdin hänen kuolemaansa. Veljeni ikävöitsee isäänsä (vrt. veljeni on, tulee ikävä isäänsä). Äitini sääli poika rukkaa (vrt. Äitini tuli sääli poika rukkaa). Minä en pakene sinua (vrt. Minä en mene sinua pakoon). Vrt. yllä 28 §, c), 4 muist. — Muunlaisten kuin tunnetta j. n. e. merkitsevien verbien ohessa käytetään syytä ilmoittamaan yleensä vain -us-, -ys-päätteisten ominaisuuden nimien ja mikä sanan partitiivia.*

2. Tietä, jota myöten, jonka kautta kuljetaan. Esim.

He kulkivat tätä tietä. Minä kuljin kirkon takaa. Hän tuli vuorta ylös. Minä menen siltaa, pientä polkua, maantietä. Laskevi sinistä mertä.

3. Suhdetta vastaten kysymykseen minkä suhteen, mistä kohdasta (suhteen part., part. respectus). Esim. *Takki on takaa leveämpi kuin edestä. Hän on syntyänsä, sukunsa Suomalainen. Raha sanalla on alkuansa ollut toinen merkintö kuin nykyään.* — Tähän kuuluu, että partitiivia käytetään ilmoittamaan runsautta tahi puutetta (part. copiae et inopiae). Adjektiiveista käytetään täysi tämmöisen partitiivin kanssa, sekä verbit puuttua, uupua murteittain. Esim. *Astia on vettä täysi l. täynnä. Sampo ei puuttunut sanoja, eikä Louhi luottehia. Uupui kolmea sanaa. Samoin: rahoja vailla.* Vrt. 58 §, IV.

4. Aikaa a) mistä alkaen, minkä jälkeen, esim. *Ke-vään tultua muuttolinnut palaavat.* — b) milloin, esim. *Tätä nykyä, tuota pikaa, nykyään, yhtä aikaa, haavaa.*

5. Tapaa, esim. *Laiva meni täyttä, hyvää vauhtia, aika kyytiä. Suoraa päätä. Puhu kovaa.*

Translatiivia käytetään:

56. §.

I. Predikatiivi-adverbiaalina, ilmoittamaan tilaa, ominaisuutta ja asemaa, johon joku (subjekti tai objekti) tulee tai ajatellaan tulevan. Esim. *Isä on jo tullut vanhaksi. Hän pääsi papiksi. Niilo rupesi sotamieheksi. Hänen täytyi ruveta lukkariksi. Hän jäi, meni tunnottomaksi. Tulin, sain sanoneeksi. Hieno sumu tekeypi ylempänä ilmassa pilveksi. Hän tuli minulle avuksi. — He valitsivat hänet puhujaksi. Hän antoi minulle kirjan lainaksi, lahjaksi. Hän veisti kirvesvarren kauniiksi. Kylät tehtiin kauppaloiksi. — Matiksiko poikanne nimititte? Hän sanoi sinua varkaaksi. He luulivat häntä hyväksikin mieheksi. Tämän katson hyväksi. Hän osotti itsensä kunnolliseksi.*

Muistutus.

Objektilla ja translatiivissa olevalla predikatiivi-adverbiaalilla järjestetään semmoiset verbit kuin *sanon, luulen*

katson, osotan j. n. e., esim. *Minä katson tätä sopivaksi*
Ks. yllä 33 §, b), 3 muist.

II. Tarkoituksen ilmoittajana, vastaamaan kysymyksiin:

a) miksi joku kelpaa, sopii. Esim. *Hän kelpaa papiksi. Hän on sopiva puhujaksi. Härkä hyvä teura-haksi, riihen nurkka karpioksi, kannun uurre siemyeksi.*

b) miksi jokin on. Esim. *Se on hänelle häpeäksi. Olkoon tämä teille opiksi. Kuumeheksi kuun kehikkö, poutimoiksi päivän sappi.*

c) mitä varten verbin tekeminen tapahtuu. Esim. *Juon maljan onneksesi. Emäntä teki valmistuksia jou-luksi. Miksi tämän teit? — Samoin: Sen tein häntä auttaukseni* (ks. 113 §, I).

III. Ajan määrääjänä, ilmoittamaan aikaa:

a) joksi tekeminen lykätään. Esim. *Poika heitti lukunsa toistaiseksi. Kokous lykättiin huomiseksi. Jätet-tiköön tämä toiseksi aikaa* (myöskin: *toiseen aikaan, huomiseen*).

b) joka on rajana, mitä ennen teko valmistuu. Esim. *Tämän kirjan toivomme ensi syksyksi valmistuvan. Teos ilmestyi jouluksi.*

c) jonka kuluessa tekemisen arvellaan tulevan kestä-mään. Esim. *Minä lainaan tämän kirjan sinulle lupa-ajaksi. Hän lähti kesäksi ulkomaille. Hän jäi viikoksi kotiin.*

Muistutus.

Sitä translatiivia joka on c) kohdassa mainittu, käytetään tulosijalla järjestettävien verbien kanssa. Vastaavat olosijan kanssa käytettävät verbit järjestetään objektinsijoilla (ks. 31 §), esim. *Hän meni, jäi sinne viikoksi*, mutta: *Hän oli siellä viikon.*

Yleisiä muistutuksia translatiivin käytännöstä.

Translatiivia käytetään sitä paitsi erityisissä puheen-tavoissa ilmoittamaan:

1. Tapaa. Tämmöistä translatiivia käytetään sanoista, jotka merkitsevät sekä maata että maan kieltä, osottamaan, millä kielellä jotakin lausutaan. Esim. *Lausu nämät sanat saksaksi* (mutta: *saksan kielellä*). *Kirjoita kirjeesi suomeksi* *äläkä ruotsiksi*. Samoin: *Hän elää herroiksi* (= herrojen tavalla). *Ole ihmisiksi!*

2. Asianhaaraa, mihin katsoen jotakin lausutaan odottamattomana seikkana (suhteen translatiivi, translativus respectus). Esim. *Hän on hyvin voimakas iäksensä* l. *ikäiseksensä*. *Näin varhaiseksi* (siihen katsoen, että on n. v.) *on paljo väkeä torilla*. *Hän on hyvin lukenut mies talonpoikaisiksi miehiksi* (vrt. 33 §, 4 muist.). — Samoin: *luullakseni, tietääkseni*, ks. 113 §, II.

3. Kohtia eli osia (momentteja), joihin aine paloitellaan. Esim. *ensiksi* (*ensimmäiseksi*), *toiseksi*, *lopuksi*, *viimeksi*.

Sisäiset paikallissijat:

Inessiivi, elatiivi, illatiivi.

Sisäisiä paikallisuuden sijoja ovat: **inessiivi** (olosija, 57 §, vast. kys. missä), **elatiivi** (erosija, v. k. mistä), **illatiivi** (tulosija, v. k. mihin).

Nämät merkitsevät:

I. Rajoitettun paikan sisäpuolta ja itse rajaa. Esim. *Poika istuu huoneessa*. *Parempi kala suussa kuin haava päässä*. *Lampaat ovat pellossa* (= ovat päässeet pellon rajojen piiriin). — *Poika lähti huoneesta*. *Ota kala suustasi!* *Miehet palasivat metsästä*. — *Poika meni pirttiin*. *Eilen tulin kaupunkiin*. *Isäntä lähti riiheen*. — *Vene on rannassa*. *Hämeenlinnan kaupungista on Idänpään kylään kaksi Venäjän virstaa*. *Sinä olet minusta viidentoista askeleen päässä*.

Muistutuksia.

1. Paikannimistä ei yleensä saata antaa varmaa sääntöä, mitä niistä käytetään sisäisissä, mitä ulkoisissa paikallisuuden sijoissa. — Muutamia sääntöjä kuitenkin mainittakoon:

a) Kaikista *-la*-päätteisistä nimistä käytetään sisäisiä paik-sijoja, esim. *Janakkalassa, Urjalassa, Mattilassa*.

b) Maitten sekä yleensä kaikista vieraskielisistä nimistä käytetään sisäisiä, esim. *Suomessa, Saksassa, Ranskassa, Bayonne'ssa, New-York'issa*. Sitä vastoin *Venäjä* sanasta käytetään ulkoisia sijoja: *Venäjällä, -ltä, -le*.

c) Jos *maa* sana on paikannimeen liitetty, niin käytetään ulkoisia paik-sijoja, ellei ole puhe jostakin, mikä kuuluu puheena olevaan maahan, jolloin käytetään sisäisiä, esim. *Saksanmaalla kävi paljon ihmisiä*. Mutta: *Saksanmaassa on komeita kaupunkeja, vuoria, virtoja, paljon väkeä*. — Sanasta *Suomenmaa* käytetään aina sisäisiä sijoja.

d) Yleisissä paikallissijoissa käytetään *-taka*-loppuisia nimiä, esim. *Joentakana, Lahdentakaa, Suontaa*.

2. Suoranaisesti perusmerkinnöstä johtunut on paikallissijain käytäntö, kun ne ilmoittavat:

a) Kollektiivi-käsitteiden piiriä, esim. *Nisussa on ohdaketta*. — *Kootkaa ohdakkeet nisusta*. — *Rukiisen on ilmaantunut rikkaruohoa*. — *Lapsi ei ole ollut ihmisissä*. *Tyttö läksi talonpojista herrasväkeen palvelemaan*.

b) Tilaisuutta, esim. *Kävin pidoissa, häissä, vieraissa*. — *Mies palasi sodasta, vieraista*. — *Mies meni peijaisiin*.

c) Säättä, kun sen vaikutuksen-alaisuutta tarkoitetaan, esim. *Olin ulkona tuulella ja sateella*. *Riensi kotiin pyrstä ja tuis-kusta*. *Älä lähde myrskyyn ja sateeseen*.

 Paikalliskäsitteen laajennuksen kautta merkitsevät sisäiset paikallissijat myöskin

a) Tilaa, etenkin elävän olennon hengellisestä tai ruumiillisesta tilasta puhuttaissa. Esim. *Hän on eksesissä, tainnoksissa, väsyksissä, suutuksissa, vihoissaan, iloissaan, murheissaan, päissänsä, raivoissaan, Poika on nälissänsä ja janoissaan*. *Mies on taudissa, yskässä, kuumeessa*. *Sotamiehet ovat näkyvissä, näkymättömissä, pääsemättömissä*. *Talo on hyvässä kunnossa, ruokossa, korjuussa*. *Astu suorassa! Ruista on tässä hyvin taajassa*. *Kivi on niin lujassa, ett'ei sitä pois saa*. — *Poika on paimenessa*. — — *Tyttö tointui tainnoksista*.

Kansa alkoi toipua kurjuudestaan. Hän pääsi pulasta. Veljeni parani kuumeestansa. Hän meni pois näkyvistä. — Poika palasi paimenesta. — Hän joutui eksesyniin, meni tainnoksiin, sairastui kuumeeseen. Tule näkyviin! Sinä olet kylvänyt rukiin liian tiheään. Pane se lujaan! Poika lupasi Vetehiselle kelata järven kuiviin.

Muistutus.

Sisäisiä paikallissijoja tavallisesti käytetään semmoisista sanoista, jotka jo itsessään merkitsevät tilaa (nk. *eksyksissä, kunnossa*); muunlaisista sanoista taas käytetään yleisiä paikallissijoja essiiviä ja translatiivia predikaatiivi-adverbiaalina (nk. *hän on eksyneenä, pappina, tulee papiksi*, ks. 54 §, II, 56 §, I). Semmoisissa puheentavoissa kuin *paimenessa, -sta, -een, suorassa* y. m. lähenee sisäisten paik.-sijain merkintö jo yleisten paik.-sijain merkitystä. Elatiivia käytetään toisinaan, predikaatiivi-adverbiaalin erosijana, esim. *Hän kääntyi pakanasta kristityksi. Pääsi nuori Joukahainen, pääsi leuan hiettehestä, — hevoinen kosken kivestä, reki rannalta haosta, ruoska rannan ruokosesta* (Kalev. III: 477 ja seurr., vrt. III: 305: *lauloi korjan — haoiksi, — ruoskan — rantaruokosiksi, — hevosen — kiviksi*).

b) Henkilöitä tahi asioita, joiden sisällinen ominaisuus taikka tila ilmaistaan. Esim. *Hänessä on jaloutta, veitikkaa, laulajaa, lurjusta. Sinussapa jo onkin koko mies. Sinussa ei ole tämän tekijää. Hänessä on mieltä. Onpa siinä kirjassa kokoa. Hänessä on nuha, vilutauti, kuume. — Joko on miehestä laiskuus lähtenyt? Työnteko karkoittaa pahat himot ihmisestä. Rohdot poistivat hänestä vilutuksen. — Laiskuus tuopi ihmiseen pahoja taipumuksia. Koskahan sinuun mieltä karttuu? Häneen tuli hammastauti.*

c) Jonkin työn toimittamista. Toimiskelua ilmaisevana sanana on silloin usein verbistä johtunut substantiivi. Esim. *Hän on työssä, toimessa. Olin marjanpönnässä. Hän on työtä tekemässä* (ks. 115, §, I, II, III). *Hän on laulamassa. — Hän tuli pois työn teosta. Hän palasi kirjan viennistä, herkesi lukemasta. — Hän läksi vitsan taitantaan, meni laulamaan.*

Joskus pannaan itse teon esine, tarkoitus, taikka esine, jota hankitaan, noudetaan, sisäiseen paikallisuuteen, esim. *Hän on kalassa, marjassa, jyvässä, lehdessä, heinässä, elossa, karjassa, luudaksessa.* — *Hän tuli kalasta y. m.* — *Hän meni marjaan, vastakseen.*

II. Rajoitetun ajan sisäpuolta ja itse rajaa. Esim. *Ei päivässä paljoa tehdä. Tämän valmistan viidessä viikossa. Joka on nopsa nuoruudessaan, se on virkku vanhuudessaan. Kerran päivässä käyn naapurini luona. Hän kuoli seitsemänkymmenen vuoden iässä.* Samoin II:sen infinitiivin inessiivi: esim. *Hänet näin tullessani* (ks. 114 §, I). Elatiivi ja illatiivi ajanmääräyksinä aina ilmoittavat ajan rajaa. Esim. *Pääsiäisestä on seitsemän viikkoa heluntaihin. Kuu kiurusta kesään, puoli kuuta peipposesta, vähä västäräkkisestä, päivääkään ei pääskysestä. Ihmiset elivät huolettomina päivästä päivään.*

III. Välitöntä yhteyttä sen esineen tahi (kuvalisesti) sen henkilön taikka abstraktisen käsitteen kanssa, joka on paikallisuudella ilmaistu. Esim. 1. (Inessiivi: kiinniolemista): *Huivi on kaulassa, saappaat jalassa* (vrt. 47 §, b), *lakki päässä. Veitsi on seinässä. Poika on hevosen selässä.* — *Pysykää kiinni toisissanne. Hän on kiinni riettauden loassa.* — 2. (Elatiivi: irroittumista): *Ota sormikkaat kädestäsi. Lakki putosi pojan päästä.* — *Hän luopui, erosi meikäläisistä! Kylään hän minusta jäi. Itku ei estä kuolemasta, parku päivistä pahoista. Varjele vakainen luoja akasta äkisevästä! Tuomari varoitti todistajia valapatosta. Talo on veroista vapaa. Hän on erillensä vaimostansa.* — 3. (Illatiivi: kiintymistä): *Pane lakki päähäsi! Poika hyppäsi hevosen selkään. Kiinnitin veitsen seinään. Mies on oleva vaimoonsa sidottu. Kehota lapsiasi ahkeruuteen, mutta älä ylläty heitä vihuun. Hän tarttui sinun käteesi.*

Täten käytetään illatiivia myöskin ilmoittamaan sitä objektin osaa, johon tekemisen vaikutus välittömästi koskee, esim. *Löin koiraa selkään. Pistin häntä silmään.*

Myöskin illat. ilmaisee tunteellista kiintymistä jhnkn -un -yn päätteisten verbien ynnä niiden johdannais-ten kanssa, esim. *Miellyn häneen. Taipumus pahaan on synnynnäinen.*

 Tähän kuuluu myöskin lähinnä sisäisten paikallissijain käytäntö ilmoittamaan jollakin aineella tahraantumista, peittymistä, täyttymistä. Esim. *Nuttu on savessa, tervassa. Nenä on veressä, otsa hiessä. Järvi on jäässä, taivas pilvessä. Liha on madoissa, leipä homeessa. — Pese nenäsi savesta. Järvet lähtivät jäältä. Puhdista liha madoista. — Nuttu tuli tervaan. Järvet ovat menneet jäähän.*

Elatiivi sitä paitsi ilmaisee

58 §.

I. Ainetta, josta jotakin tehdään, tahi alkuperää, josta joku polveupi, kehkeypi jne. (aineen ja alkuperän elatiivi, elativus materiæ et originis). Esim. *Tyhjystä loi Jumala taivaan ja maan. Saappaat tehtiin nahasta ja vaatteet verasta. Lapsesta mies tulevi, penikasta kunnon koira. Hän on syntynyt (l. syntyisin, kotoisin, peräisin) suuresta suvusta. Tuosta tytöstä sukeupi kelpo työntekijä. Hän teki pojastaan papin.*

Muistutus.

Elat. olla verbin kanssa kieltävissä tai epäilevissä lauseissa ilmoittaa, että kielletään jonkun henkilön tahi asian kelvollisuus jokikin (56 §, II) tahi johonkin (59 §, I). Esim. *Mitä sinusta olisi papiksi? Hänestä ei ole mihinkään.*

II. Syytä, jonka vuoksi jotakin tapahtuu, tahi tunteen, ajatuksen (verba sentiendi et dicendi) esinettä (syyn ja esineen elat., elat. causae et objectivus).

Esim. *Minä en suutu vähistä. Älä kerskaa taidostasi. Herra tunnetaan hatusta, kypäristähän kuningas. Hän teki sen pelosta, pakosta, omasta halustansa. Mies kuoli myrkystä, ruoan puutteesta. — Sinusta meillä ei ole suurta iloa. Se on minun ajatukseni asiasta. Siitä ei ole lukua. Sinusta en ajattele (tiedä, usko, luule) murta kuin hyvää. Hän kertoi minulle paljon sinusta. Hän puhuu viime sodasta. En huoli hänestä. Mitä miehen mustuudesta, makkaran kiperyydestä? Mitä siitä suret, tahdot? Samoin murt.: Mitä te tuosta Jaakosta räikkäätte? Vrt. 55 §, yl. muist. 1.*

III. Määrättyä kokonaisuutta, jonka osa on puheena (elat. partitivus). Osasanana tällöin on komparatiivi, superlatiivi, tahi nomen quantitatis (vrt. 55 §, I, A). Esim. *Vanhempi veljestä on laiskempi. Nuorin pojista on sairaana. Joulu juhlista jaloin, pappi paras vierahista. Puolet jyvistä annan sinulle. Kolme veljeksistä hukkuu mereen. Kuka teistä joutaa? Kaksi kauppiasta on täällä* (kaksi puheena olevasta kaupiasjoukosta. Vrt. *Kaksi kauppiasta* = kaksi kauppiasluokasta). *Saat palasen juustosta* (vrt. *palasen juustoa*). *Hän antoi rahaa kolmelle veljestäni.* Vrt. yllä 55 §, I.

Muistutuksia.

1. Elatiivin asemesta käytetään toisinaan partitiivia ilmoittamaan määrättyä kokonaisuutta, varsinkin kun sana on yksiköllinen, paikkaa tai aikaa merkitsevä. Ks. yllä 55 §, I, muist.

2. Elat. part. ei sovi genetiivin määräykseksi. Esim. *Kolmen veljeni* (ei: *veljestäni*) *lapset.* *Katselkaamme kummankin noiden talojen sekä sisällisiä että ulkonaisia asioita erikseen* (Päivärinta).

IV. Tietä, etenkin aukkoa, jonka kautta liike tapahtuu johonkin suuntaan, kun lähtöpaikkaa ei ole ilmaistu. Esim. *Juoksin ovesta ulos, mutta ikkunasta tulim*

jälleen sisään. *Kapeimmasta kohdasta uin virran poikki. Kuljin sillasta joen yli. Täst' on kulta kulkenunna, täst' on mennyt mielitietty.*

V. Sitä esineen osaa, jonka suhteen jotakin esineestä lausutaan, taikka esinettä, josta pidetään kiinni (suhteen elat., elat. respectus); esim. *Takki on kauhukselta rikki. Poika on kipeä silmistään. — Älä, velikulta, nipistä nenästäni. Vedä häntä tukasta. Minä pidän kiinni käsipuista, ett'en kaatuisi. Sanasta miestä, sarvesta härkää.*

Muistutus.

Elatiivilla ilmoitetaan myöskin henkilöä, jonka mielipiteen mukaan, suhteen jokin asia on niin tai niin, esim. *Minusta tämä paikka on hyvin kaunis. Hänestä tämä juttu tuntuu vähän ikävältä. — Huom.! Minun mielestäni et ole oikeassa.*

 Tähän kuuluu myös runsauden ja puutteen elatiivi (elat. copiae et inopiae). Esim. *Mies on rikas rahasta, mutta köyhä ystävästä. Astia täyttyy vedestä. Maa on köyhtynyt väestä, tyhjä viljasta. Oli puute tavarasta.*

Täysi sanasta ks. 55 §, yl. muist. 3.

VI. Esinettä, josta, jonka asemesta jotakin saada, maksetaan, josta jokin käy, jne. Esim. *Sain markan voinaulasta. Talosta hän maksoi tuhannen markkaa. Lehmästä pyydettiin 50 markkaa. Kiitos lainasta! Tuossa on markka vaivasta. Annatko minulle kiven leivästä (= leivän asemesta, sijasta, verosta)? Hän käy herrasta maalla. Sigli käy seitsemästä ja puolesta obolista. Kuningas työnsi hänelle tyttärensä palkoista.*

 Samoin elatiivi ilmoittaa tavaran myömhintaa. Esim. *Möin kirjani kahdesta markasta. En myö viljaa kalliimmasta kuin muutkaan.*

VII. Aikaa, jolloin jotakin tapahtuu. Esim. *Alkuvuodesta hän kävi usein täällä. Loppu- l. syyssuvesta oli paljon likaa. Hän heräsi aamuyöstä. Aikaa määräävänä sanana tällöin on milt'ei aina liittosyntyyinen sana, jonka määräys-sanana on alku-, loppu-, aamu-, ehto-, syys-, kevät-, y. m. s.*

59 §. **Illatiivi ilmaisee vielä:**

I. Tarkoitusta tahi asiaa, johon jotakin käytetään, tahi johon jokin kelpaa, sopii käytettäväksi. Esim. *Minä en kuluta rahojani turhuuteen, vaan käytän niitä hyviin tarkoituksiin. Hän kelpaa, kykenee siihen virkaan. Hän on tähän ammattiin kykenemätön, sopimaton. Hän ei siihen kelpaa.* Vrt. 56 §, II.

II. Esinettä, jonka valtaan, jonka vaikutuksen alaiseksi joku joutuu. Esim. *Mies kuoli nälkään, veteen, tautiin. Poika uupui vaivoihinsa. Sotilas sortui sotaan. Ei taudin kovuuteen kuolla, eikä pehmeuteen peräytä (sananal.). Lapsi nukkui äitinsä lauluun. Heräsin soittoon (vrt. soitosta).*

III. Määrää, johon joku lukumäärä, hinta kohoaa, alenee. Esim. *Miesten luku nousi kahteensataan. Siellä oli lapsia viiteenkymmeneen. Voileiviskün hinta kohosi kahteenkymmeneen markkaan. Ruistynnyrin hinta on alentunut yhdeksääntoista markkaan.*

IV. Henkilöä tahi esinettä, jonka kanssa yhtäläisyyttä, vastaavaisuutta ilmoitetaan olevan (semmoisten verbien kautta kuin olla, tulla, verrata, vaihtaa y. m.). Esim. *Hän vivahtaa sinuun. Lapsi on isäänsä. Sukuhunsa suopetäjä, vesahansa vehmaskoivu. Hän tulee sinuun. Juhlapuhuja vertasi valtiota perheeseen. Sinä olet verrattava tuhlaajapoikaan. Dörfling vaihetti neulan miekkaan.*

☞ Samoin hinnasta: *Talo myötiin halpaan hintaan. Siihen hintaan sen annoin. Sain, huusin talon tuhanteen markkaan.*

V. Aikaa, kun epäillään, ett'ei tekeminen sen kuluessa ole kertaakaan tapahtunut. Esim. *En ole nähnyt sinua moneen, muutamaan vuoteen. En ole käynyt kotonani isoon, pitkään, hyvään aikaan, koko viikkokauteen. Oletko kolmeen viikkoon ollut kaupungissa? Vuoden aikaan en ole käynyt hänen luonansa. Miesmuistiin ei ole niin paljoa lunta satanut. En ole vuosikauteen kirjoittanut kotiini. Tätä illat, tavallisesti käytetään vain silloin, kuin ajanmääräyksellä on attribuuttina moni, muutama, iso, pitkä, koko, hyvä, tahi kardinaalilaskusana, taikka genetiivi, sekä jos ajanmääräyksenä on eräänlainen yhdistetty sana (-puoli, -kausi).*

☞ Ilmoittamaan likimääräistä aikaa, jolloin (s. o. minkä ajan seutuun) tekeminen tapahtuu tahi on tapahtunut, käytetään illatiivit aikaan, aikoihin sekä -puoleen, esim. *Siihen aikaan Jesus sanoi opetuslapsillensa. Näihin aikoihin alkaa turmelus levitä moneen maahan. Joulun aikaan, kevätpuoleen.*

VI. Tapaa, miten tekeminen tapahtuu. Esim. puheenparsia: *Kerro omaan tapaasi. Siihen tapaan, lajiin, suuntaan.* — Adverbeja: *varmaan, tarkkaan, kovaan, turhaan.*

Ulkoiset paikallissijat:

Adessiivi, ablatiivi, allatiivi.

Ulkoisia paikallisuuden sijoja ovat **adessiivi** (olo- 60 §. sija; vast. kysym. missä), **ablatiivi** (erosija; vast. kysym. mistä), **allatiivi** (tulosija; vast. kysym. mihin).

Nämät merkitsevät:

I. Paikan tahi esineen pintaa, päällispuolta, läheisyyttä, kun paikan rajoja ei ajatella. Esim. *Poika seisoo pöydällä. Kyyhkynen istuu katolla. Hevonon on kirkolla, koululla, kunnanhuoneella, uudella rakennuksella. Tikapuu on tuvan seinällä. Huivi on kaulalla (nim. löyhällä).* *Lapsi lepää äitinsä povella. Tyttö kävi lähteellä, kaivolla, haudalla. Jo eilen hän tuli kaupunkiin, mutta ei ole vielä ensinkään käynyt kaupungilla* (tullakseen kaupunkiin hänen oli käyminen sen rajojen sisäpuolelle, mutta kaupungilla liikkuakseen hänen tietysti ei tarvinnut rajojen yli astua). — *Lapsi putosi ikkunalta. Mies palasi mereltä. Hän meni maalta kaupunkiin. Tyttö tuli kaivolta. Ukko unnilta urahti.* — *Lapsi putosi laattialle. Tyttö lähti lähteelle. Työväki meni pellolle, riihelle* (rajoja ei ajatella, vrt. *Siat pääsivät peltoon, s. o. aidatun alan sisäpuolelle vrt. 57 §, I*). *Mies meni merille.*

Muistutuksia.

1. Läheisyyttä ilmaisevat tavallisesti vain sellaisten sanojen ulkoiset paikallissijat, jotka nimittävät jonkun rakennuksen tai aukon (nk. *kirkolla, koululla, kaivolla, lähteellä, haudalla* y. m.). Muuten käytetään tavallisesti postpositiiooneja, esim. *Istun veljeni rinnalla, vieressä. Miehet seisovat koivun tykönä. Istun isäni viereen.*

2. Paikallismerkitykseen on toisinaan yhtynyt toimiskelun merkitys. Esim. *Olin riihellä* = riittä puimassa. *Olin ojalla* = ojaa luomassa. *Olin seinällä* = nurkkaa hakkaamassa. Vrt. alemm. c): *Olin nuotalla.* Vrt. myös sisäisten paikallissijojen käytäntöä teon esineen merkityksessä 57 §, I, c).

 Paikalliskäsitteen laajennuksen kautta ulkoiset paikallissijat merkitsevät:

a) Ulkonaista tilaa taikka asemaa. Esim. *Kivi on korkealla ilmassa. Lehti on hiiren korvalla. Teos on*

*alkeilla, tekeillä (alkeella, tekeellä). Oletko hereillä, val-
veilla? Ukko on hyvällä, pahalla tuulella t. mielellä,
hyvillensä, pahoillansa, nyreillensä. Olen seisoalla, istu-
alla, saapuilla. Silloin lintu laihimmillaan, milloin
pojat pienimmillään. Hän on kyljellään, selällään, ma-
hallaan. Pikku poika oli paitasillaan, sukkasillaan. —
Ablatiivia käytetään harvemmin: Kivi putosi korkealta
maahan. Lintu nousi matalalta ylemmäksi. Sotilaat
kääntyivät pakosalta taisteluun. Istualta on hyvä läh-
teä. — Lintu lensi korkealle. Ruis tulee oraalle. Koska
saatte työhne alkeille? Kangas pantiin kuteille. Hän
tuli hyvälle tuulelle, hyvillensä. Suomen kielen ystävät
pääsivät voitolle. Häti tuli suurimmilleen. Asia tuli
selvälle.*

b) Leikin leikitsemistä. Esim. *Lapset ovat sokko-
silla, koppisilla, kuninkaisilla. Me lakkasimme pallosilta.
— Ruvetaanko keilasille? Ritari vaati häntä miekkasille.*

c) Pyyntöneuvon käyttämistä, jonka läheisyy-
dessä joku on toimituksen vuoksi. Esim. *Olen ongella,
nuotalla, velalla. — Lapset tulivat ongelta. — Men-
näänkö verkoille? Vrt. I, 2 muist.*

d) Aterian nauttimista. Esim. *Isäntä on ruoalla,
suuruksella, illallisella, eineellä. Talon väki on päivälli-
sellä. — Väki pääsi illalliselta. — Käydäänkö kahville?*

II. Elävän olennon perhettä ja huostaa tai
osallisuutta jossakin. Esim. *Kävitkö eilen Kalisella?
Tyttö palvelee meillä. — Pojalla on kirja. Kyllä on
työtä tekijällä, vettä viljoin soutajalla. Tytöllä on (ei:
ovat, ks. 13 §, 1 muist.) mustat silmät, kauniit kädet (ei:
mustia silmiä, kauniita käsiä, ks. 9 §, 2 muist.). Ukolla
on harmaat hiukset (ukolla on harmaita hiuksia ilmaisee,
että niitä on hänellä muunväristen joukossa). — — Vie-
raat lähtivät Lehtoselta, teiltä. — Veitkö minulta lakin?*

Minulta hukkui, katosi kirja. Kukolta katkesi kaula. Pojalta kuoli isä. Koira puri pojalta sormen poikki. Minulta unhottui, jäi kirja kouluun? Minulta puuttuu varoja. Samoin ablatiivi ilmaisee elollista olentoa, jonka haltuun joutumasta jotakin varjellaan, suojellaan (vrt. 57 §, II, 2), jolta jotakin kielletään, salataan: Minä varjelen taloni varkailta. Lihaa pitää säilyttää madoilta. — En kiellä sinulta mitään. Sinä salaat minulta jotakin (ks. 62 §, I). — Tämän sukuinen on ablatiivin käytäntö ilmoittamaan persoonaa, jolta jotakin tulee, saadaan: Veljeni sai rahaa isännältä (ks. 62 §, II). — — Menemmekö tänä iltana Kopposelle? Meille, teille tuli vieraita. — Hän toi makeisia lapsille. Isä antoi kirjan pojaltensa. Rahansa poika vei äidillensä. Päällikkyyks uskottiin Lejonhufvud'ille. Tämän käytäntötavan laajennusta on allatiivin käytäntö objektiivin- l. datiivin-adverbiaalina, josta ks. 63 §, I.

III. Ikää. Tällöin ulkoisessa paikallissijassa olevalla ikää merkitsevällä sanalla on attribuuttina ordinaaliluku, ja tällä tarkoitetaan, että ikä on suurempi edellisellä kardinaaliluvulla ilmoitettavaa ikämäärää (vrt. 55 §, I, B), muist.). Esim. *Lapsi on toisella viikolla, toisella vuodella, kolmannella vuodella l. kolmannella, neljännellä (vuodella). Mies on neljännelläkymmenennellä (vuodella). Mies on neljännellä kymmenellä (ikäkautta ilmoittava sana on kymmen). Tämä rakennus on jo toisella sadalla. Hän on jo kolme vuotta kolmannella kymmenellä. — Jo viidenneltä ikävuodeltansa ruveten hän on taitanut lukea. — Ukko on jo kääntynyt kahdeksannelle kymmenelle.*

61 §. **Adessiivi** ilmaisee vielä:

I. Rajoittamatonta aikaa, jolloin jotakin tapahtuu. Esim. *Päivällä työskentelen, yöllä etsin lepoa. Illalla isä palasi kaupungista. Älä lähde sateella kävele-*

mään. Tuulella ei ole hyvä lähteä kalastamaan. Milloin laiska työn tekee: talvella ei tarkene, kesällä ei kerkiä, syksyllä on suuret tuulet, keväällä vettä paljon? — Huomaa: Ajallansa, sill' aikaa; tällä, samalla aikaa, samalla.

Muistutuksia.

1. Adessiivissa olevalla ajanmääräyksellä saattaa olla attribuutti ainoastaan silloin, kuin ajanmääräys-sanana on *kuu, viikko, hetki (tunti), -kausi, -luku, -sata, -kymmen*. Esim. *tällä kuulla; nousevalla, menneellä viikolla; sillä hetkellä; kuudennellatoista vuosisadalla eli viidennellätoista sataluvulla, viimeisellä vuosikymmenellä, Ludvig XIV:nnen aikakaudella*. — Huomattava on että näissäkin tapauksissa ilmoitetaan määräämätöntä aikaa. Jos attribuutin (esim. *kardinaalilaskusanan*) kautta aika tulee tarkoin määrätyksi, käytetään essiiviä. Ei siis esim. *kahdella viikolla, kolmella ensimmäisellä vuosisadalla, vaan: kahtena viikkona, kolmena ensimmäisenä vuosisatana*. Vrt. 54 §, I.

2. Monikossa käytetään: a) Hyvin harvoin adessiivia itse ajanmääräys-sanasta, vaan useammin sen *-nen-päätteisestä* johdannaisesta, esim. *Öillä yötyrit ajavat. Iltaisilla loistelee tuhansia tähtiä. Aamuksilla käyn kävelemässä*. b) Instruktiivia sekä itse sanasta että sen *-nen-päätteisestä* johdannaisesta, esim. *Öin, päivin, illoin, aamuin; öisin, päivisin, iltaisin, aamuisin, suvisin, kesäisin*.

II. Keinoa, välikappaletta, jolla jotakin toimitetaan (keinon adessiivi, adessivus instrumenti). Esim. *Kielellänsä lintukin laulaa. Iski virkkua vitsalla, helähytti helmisvyöllä. Näinhän sen omilla silmilläni. Osallansa mies elävi, koira toisen kohtalolla. Öillä päivät jatketaan, petäjällä pellon siemen. Teetin pöydän puusepällä, saappaat suutarilla*. — Samoin: *Lukemalla oppii* (ks. 115 §, IV, a).

 Samalla adessiivilla myös ilmaistaan ostohintaa. Esim. *Sen ostin viidellä markalla. Talon hän sai tuhannella markalla*.

III. Tapaa, miten tekeminen tapahtuu (tavan adessiivi, adessivus modi). Esim. *Armeliäs auttaa ilolla. Hän katsoi minuun erinomaisella tavalla. Puhukovalla äänellä. Kirjansa hän kirjoitti saksan kielellä. — Sen tein mielelläni, ehdollani, tahdollani.*

62 §. Ablatiivi ilmoittaa vielä:

I. Elollista olentoa, jolta jotakin poistuu, jonka vahingoksi jotakin tapahtuu (ablativus incommodi). Esim. *Minulta huikeni merellä silmät. Häneltä kuoli äiti. Sen minä kiellän sinulta. Älä salaa minulta mitään. Äiti kätki avaimet lapsilta.*

Muistutus.

Niinkuin yllä on sanottu kuuluu tämä ablatiivi siihen, josta on puhuttu yllä 60 §, II.

II. Persoonaa, jolta jotakin tulee, saadaan. Esim. *Käsky tuli keisarilta. Minä sain ystävältäni kirjeen. Tämän taidon olen sinulta oppinut. Sen kuulin isältäni. — Työ menestyi, sujui minulta. Lukeminen ei käy pojalta. Työ ei valmistu minulta. Vrt. 60 §, II.*

 Ablatiivin käyttäminen agenttina on hyljättävä muukalaisuus. Ei siis esim. *Pöytä on tehty puusepältä*, vaan: *Pöytä on puusepän tekemä.*

III. Seikkaa, jonka suhteen ominaisuus lausutaan jollakulla olevan (suhteen abl., abl. respectus). Esim. *Hän on hyvä tavoiltansa. Moni on kaunis katsannolta, äsken tyly työn teolta. Joka on viekas varpahalta, se on kannalta kavala. Poika on Jussi nimeltä. Arviolta oli siellä viisikymmentä henkeä. Heitä oli luvultansa viisikymmentä.*

IV. Mittaa (yksikköä), jonka mukaan koko osuuden arvo määrätään. Esim. *Ostin viisi kyynärää verkkaa ja maksoin kolme markkaa kyynärältä. Velasta makse-*

taan korkoa viisi sadalta. Renki saa kaksisataa markkaa vuodelta.

V. Tietä, jonka kautta kuljetaan (harvoin). Esim. *Kuljin kirkon puolelta. Nyt lasketaan tältä puolen saaren.* Vrt. 58 §, IV ja 55, yl. muist. 2.

VI. Aikaa:

a) Aikaa, jolta jokin on alkuansa. Esim. *Tämä kapine on rautakaudelta. Kirkko on viime vuosisadalta. 1863 vuoden kieliasetus on elokuun ensimmäiseltä päiväältä.*

b) Määrätuntia, hetkeä, jolloin jotakin tapahtuu. Esim. *Kello viideltä nousin, ja kello kymmeneltä panin illalla maata.*

c) Välittömästi toisiansa seuraavia ajanosia, jolloin ajanmääräys on ensinnä nominatiivissa ja sitten ablatiivissa. Esim. *Vuosi vuodelta (myöskin vuodesta vuoteen) äidinkielemme pääsee yhä laajemmissa piireissä valtaan. Päivä päiväältä (myöskin: päivästä päivään) sairas huononee.*

VII. Estävää syytä. Esim. *Lieneekö hän päässyt tulemaan jäliltä? Minäkin itkisin, mutt' en saata naurultani. Laulultasi en saa nukutuksi.*

Muistutus.

Runokielessä ablat. ilmoittaa joskus muutenkin syytä, esim. *Juopui veitikkä verevä ohuelta Osmottaren, kaljalta Kalevattaren.* Ks. myös Kalev. XIX: 234 ja seurr.

VIII. Vaikutusta, jonka jokin esine tekee aistimme, mieleemme. Esim. *Talo näyttää kauniilta. Laulu kuului rumalta. Kala maistuu pahalta. Vesi haisi tervalta, maistuu sokurilta. Huone tuntui kylmältä. Jo tuntuu tilani paremmalta. Olo alkoi tuntua kovin tukalalta.*

IX. Tilaa, kun tarkoitetaan, että esine juuri sem-

moisenaan joutuu verbin vaikutuksen alaiseksi. Tämä käytäntö on hyvin harvinainen, melkein adverbinen. Esim. *Kissa nieli hiiren elävältä. Söin silakan tuoreeltaan* (s. o. vallan suolaamatta). *Hän pureskeli leipää kuivaltaan* (s. o. särpimettä).

X. Määrää; tässä merkinnössä ablatiivia käytetään adjektiiveista melkein adverbisesti, ja se vastaa kysymyksen: kuinka suuressa määrässä, kuinka paljolta. Esim. *Siellä oli kosolta, paljolta väkeä. Karjanruokaa on ollut niukalta. Hän puhui laajalta kohtaloistaan.*

63 §.

Allatiivi ilmaisee vielä:

I. Objektiivi- l. datiivi-adverbialia. Esim. *Puhu minulle surusi. Sinä teit minulle hyvän työn. — Tämä olkoon sinulle varoitukseksi. Tämä ei kelpaa minulle. Semmoiset työt eivät sovi kunnon miehelle. Tämä on minulle vahingollinen. Työ on ukolle liian raskasta. Ole armelias köyhille, hellä sorretuille.* Ks. 33 §, a).

Muistutus.

Tämä allatiivin käytäntö on, niin kuin yllä sanottiin, laajennus siitä, josta puhuttiin yllä 60 §, II.

II. Vaikutusta, jonka esine tekee aistimiimme (vrt. 60 §, VIII). Esim. *Vesi tulee tervalle. Metsä haiskahti me'elle, simalle salo sininen, ahovieret viertehelle, suovieret sulalle voille* (Kalev.). *Ruoka maistuu, haisee pahalle.*

III. Seikkaa, jonka suhteen jokin ominaisuus ilmaistaan jollakulla olevan, samoin kuin ablat. (ks. 62 §, III), mutta harvemmin. Esim. *Tyttö on hyvä taidollensa, paha tavoillensa. Kun lie jäykkä juoksullehen eli laiska laukallehen, ota vitsa viiakosta!*

IV. Tapaa, miten tekeminen tapahtuu adverbisesti. Esim. *He kulkivat verkalleen, hiljalleen. Tee kaikki sääntilensä. Sen on tieän selvällehen, tajuelen tarkallehen.*

Yleisiä muistutuksia paikallissijoista:

64 §.

1. Verbi *käyn* ja samoin *käväisen*, *poikkean*, *pistäyn*, *pyörähdän* y. m. s. käytetään tulosijojen seurassa, kun ne merkitsevät menemistä johonkin, mutta olosijojen, kun ne samalla kertaa ilmoittavat menoa, oloa ja palaamista. Esim. *Käytkö kotiin? Käyn (käväisen, pistäyn, pyörähdän) kotona* (= menen kotiin ja oltuani siellä jonkun ajan palaan takaisin). *Laiva poikkeaa meidän rannassa. Hän ajoi Tamperreella. — Käykää katsomassa! — Samoin: Hän on jo monta kertaa käyttänyt lääkäriä luonansa.*

2. Verbit, jotka merkitsevät etsimistä, löytämistä, käytetään erosijojen kanssa, kun ilmoitetaan paikkaa, missä etsitty tai löydetty esine silloin on tai luullaan olevan, kuin sitä etsitään jne., mutta olosijojen seurassa, kun ilmoitetaan paikka, missä se itse on, joka etsii, löytää. Esim. *Minä hain, etsin sitä joka paikasta* (vrt. *joka paikassa*). *Mistä hänet löysit* (vrt. *missä h. l.* = *missä silloin olit*, kuin *hänet löysit*)? *Tyttö poimii marjoja metsästä. Ostin lakin Helsingistä. — Minä tapasin hänet lukemasta.*

3. Useiden verbien ohessa, etenkin niiden, jotka merkitsevät näkemistä (t. näkymistä), kuulemista (t. kuulumista), puhumista, käytetään erosijoja ilmoittamaan paikkaa, jossa näiden verbien subjekti on, silloinkuin verbin tekeminen tapahtuu ja kohtaa jotakuta paikan ulkopuolella olevaa esinettä, mutta olosijoja, jos tekeminen kohtaa jotakuta saman paikan piirissä olevaa esinettä. Esim. *Minä katselin häntä huoneestani* (vrt. *huoneessani*). *Minä kuuntelin salista laulajia, jotka pihalla lauloivat. Hän huusi rengille porstuasta. Pappi puhui alttarilta. Sairas puhui sängystä lapsensa kanssa* (vrt. *s. p. sängyssä l. k.*). *Hän huusi jo kaukaa. Sotamiehiä näkyy kaukaa. Tykkien jyske kuului taistelutanterelta. Hän löi, potkaisi minua sängystä.*

4. Monen verbin ohessa käytetään olosijoja, jos tah-

dotaan ilmaista ainoastaan tekemisen tapahtumapaikkaa, mutta tulosijoja, kun tahdotaan ilmaista paikkaa, johon jotakin uutta tulee tekemisen kautta. Esim. *Isä tekee ovea tuvassa. Isä teki oven tupaan. — Hän sylki huoneessa. Hän sylki lattialle. Väki kokoontui salissa. Väki kokoontui saliin.*

5. Verbit *jään, jätän* käytetään tulosijojen kanssa, kun ilmoitetaan johonkin olemaan jäämistä, jättämistä; kuitenkin joskus käytetään niiden ohessa olosijoja, kun tarkoitetaan jonkun jossakin jäävän, jättävän jäljelle, kuitenkin sinne olemaan jäämättä, jättämättä. Esim. *Hän jäi kotiin. Tyttö jäi liikkumattomaksi. Hän jäi kävelemään. Minä jätin hänet kotiin. — Jo kirkolla hän meistä jäi* (vrt. *kirkolle*). *Siellä hän meidät jätti. Samoin järjestetään: pysähdyn, seisahdun, uppoan, hukun, vaivun, päätyn, lopun, y. m. s. ja usein kuolen, näännyn.* Esim. *Hevonen pysähtyi pihaan* (vrt. *pihassa*). *Hän kuoli maantielle.*

65 §. Yleisiä silmäilyjä paikallissijoihin.

I. Olosijat merkitsevät:

1. **Paikkaa**, missä: ess. 53 § { iness. 57 §, I.
adess. 60 §, I.
2. **Aikaa**: { minä: ess. 54 §, I, b) — iness. 57 §, II.
milloin: ess. 54 §, I, a) — adess. 61 §, I.
3. **Tilaa**: ess. 54 §, II { iness. 57 §, I a).
adess. 60 §, I a).

II. Erosijat merkitsevät:

1. **Paikkaa**, mistä: part. 53 § { elat. 57 §, I.
ablat. 60 §, I.
2. **Tietä**: part. 55 §, yl. muist. 2 { elat. 58 §, IV.
ablat. 62 §, V.
3. **Aikaa**: { mistä: part. 55 §, yl. muist. { elat. 57 §, II.
4 a) { abl. 62 §, VI, a).
jolloin: part. 55 §, yl. muist. { elat. 58 §, VII.
4 b) { abl. 62 §, VI, b).

4. **Tilaa:** { elat. 57 §, I a).
abl. 60 §, I a).
5. **Syytä:** part. 55 §, yl. muist. 1 { elat. 58 §, II.
abl. 62 §, VII.
6. **Suhdetta:** part. 55 §, yl. muist. 3 { elat. 58 §, V.
abl. 62 §, III.
7. **Runsautta** tahi **puutetta** part. 55 §, yl. muist. 3 —
elat. 58 §, V.
8. **Määrää:** part. 55 §, III — abl. 62 §, X.

III. Tulositjat merkitsevät:

1. **Paikkaa**, mihin: transl. 53 § { illat. 57 §, I.
allat. 60 §, I.
2. **Aikaa**, **ajanrajaa**, mihin: transl. 56 §, III — illat.
57 §, II.
3. **Tilaa:** transl. 56 §, I { illat. 57 §, I a).
allat. 60 §, I a).
4. **Tapaa:** transl. 56 §, yl. muist. 1 { illat. 59 §, VI.
allat. 63 §, IV.

IV. Ajan määrääminen.

1. **Aikaa: jolloin: Adessiivi** (rajoittamatonta aikaa) ks.
61 §, I.
Essiivi (tarkemmin määrättyä aikaa)
ks. 54 §, I.
Partitiivi ks. 55 §, yl. muist. 4 b).
Elatiivi ks. 58 §, VII.
Ablatiivi ks. 62 §, VI, b).
Illatiivi (likimääräistä aikaa) ks. 59
§, V.
2. **Ajan sisäpuolta: Inessiivi** ks. 57 §, II.
Essiivi ks. 54 §, I, b).

2. **Ajan sisäpuolta: Illatiivi** (aikaa, jonka kuluessa tekemisen epäillään kertaakaan tapahtuneen) ks. 59 §, V.

Translatiivi (aikaa, jonka kuluessa tekemisen arvellaan tulevan kestämään) ks. 56 §, III, c).

3. **Ajan rajaa: Elatiivi** (mistä) ks. 57 §, II.

Illatiivi (mihin) ks. 57 §, II.

Translatiivi (miksi) ks. 56 §, III, b).

- Aikaa, josta: Partitiivi** (aikaa, jonka jälkeen) ks. 55 §, yl. muist. 4, a).

Ablatiivi ks. 62 §, VI, a).

5. **Ajanosia: Saman sanan nominatiivi ja ablatiivi taikka elatiivi ja illatiivi** ks. 62 §, VI, c).

6. **Ikää: Ulkoiset paikallissijat** ks. 60 §, III.

V. Suhteen määrääminen.

1. **Ablatiivi** tahi **allatiivi** (seikkaa, jonka suhteen jokin ominaisuus lausutaan jollakulla olevan) ks. 62 §, III; 63 §, III.

2. **Elatiivi** (sitä esineen osaa, jonka suhteen jotakin esineestä lausutaan, tahi esinettä, josta pidetään kiinni) ks. 58 §, V.

3. **Partitiivi** ks. 55 §, yl. muist. 3.

4. **Translatiivi** (seikkaa, johon katsoen jotakin lausutaan odottamattomaksi) ks. 56 §, yl. muist. 2.

VI. Hinnan määrääminen.

a) Itse hintaa ilmoittavat:

1. **Elatiivi** (myömahintaa) ks. 58 §, VI.
2. **Illatiivi** (mihin jtkn vaihdetaan, myödään) ks. 59 §, IV.
3. **Adessiivi** (ostohintaa) ks. 61 §, II.
4. **Illatiivi** (määrää, johon tavaran hinta kohoaa, alenee) ks. 59 §, III.

b) Tavaraa, josta hinta maksetaan, ilmoittavat:

1. **Elatiivi** ks. 58 §, VI.
2. **Ablatiivi** (mittaa, jonka mukaan tavarahan hinta määrätään) ks. 62 §, IV.

Komitatiivi.

66 §.

Komitatiivi ilmoittaa syrjäseikkaa, joka seuraa pääseikkaa. Tämän sijan yksikkö on aina monikko-muodon kaltainen. Komitatiivissa olevalla substantiivilla on aina suffiksi, mutta ei adjektiivilla eikä pronominilla, joka on komitatiivin attribuuttina. Esim. *Lähde emäntinesi ja lapsinesi! Ukko meni akkoinensa kaupunkiin. Nieli miehen miekkoinensa. Talo myötiin kaluineen päivineen. Mies lähti kaikkine kaluineen matkalle. Näin isännän tulevan poikoinensa. Miehen täytyi vaimoineen lähteä talosta.*

Muistutuksia.

1. Kaksi- taki useampitavuiset sanat komitatiivin attribuutteinä ollessaan toisinaan ovat instruktiivimuotoisia, esim. *Järvet saoin saarinensa. Seinät pitkin juomuinensa* (Kalev.).

2. Komitatiivi saattaa lähinnä kuulua lauseen subjektiin ja objektiin, nominaalimuodon subjektipersoonaan ja datiivi-genetiiviseen persoonaan, jota on käytetty persoonattomien verbien kera, ja sen suffiksi tarkoittaa sitä sanaa, johon komitatiivi kuuluu.

Instruktiivi.

67 §.

Instruktiivi ilmoittaa:

I. Keinoa, jolla työ toimitetaan. Esim. *Lapest juoksevat pihalla paljain jaloin. Mies veti kaksin käsin, Juopunut ryömi nelin jaloin. Näinhän sen omin silmin. Akka puhui lipein kielin.*

Muistutuksia.

1. Proosassa käytetään melkein aina instruktiivia monikkomuotoisena, vaikkapa onkin puhe yhdestä esi-neestä, samoin myös kardinaalilaskusanoista ja niiden ohessa käytetyistä substantiiveista, esim. *paljain päin, hymysuin; kaksin käsin, nelin jaloin* j. n. e. Yksikköä käytetään joten-kin harvoin, enimmäkseen vain kardinaalilaskusanoista ja niiden ohessa käytetyistä substantiiveista. Esim. *Metsää kasvoi kahden puolen tietä. Karhu kävelee neljän jalan. Hän veti kahden käden. Ei ollut sitä metsässä jalan neljän juoksevata* (Kalev.). *Ei ollut veessäkänä evän kuuen kulkevata* (Kalev.). *Me astuimme jalan (= jalkaisin).* — Runokielessä: *Apuna minä olisin — nokan vettä noutamassa, purston puut vetelemässä. Vyöhyt kullan kirjaeltu. Vrt. 48 §, 2 muist.*

2. Instruktiivia ei tavallisesti käytetä suffiksin kanssa. Suffiksillisia instruktiiveja kuitenkin toisinaan tava-taan, varsinkin kun *oma* on instruktiivin attribuuttina. Esim. *Hän teki sen omin lupinsa, omin päinsä. Hän teki työtä kaikin voiminsa.* Runokielessä: *Kaksin kämmeninsä. En liiku omin lihoini, liikun luojani lihoilla, en väiky omin väkini, väikyn väellä kaikkivallan.*

II. Tapaa, miten tekeminen tapahtuu, tavallisim-min adverbisesti. Esim. *Hän vei kirjani varkain pois. Hän kääntyi minuun selin. Kun on nuttu nurin puo-lin, niin on onni oikein puolin. Rinnan rikkahat aja-vat, käsityksin köyhät käyvät.*

Adjektiiveista käytetään:

a) Yks. instruktiivia adverbisesti adjektiivien tahi adverbien positiivin määräyksenä, esim. *tavat-toman huono, kauhean iso, suuren suuri, vaalean vihreä, tuhman ylpeä, liian rohkeasti.*

b) Komparatiivin ja superlatiivin monikollista instruktiivia adverbina verbin määräyksenä, esim. *Puhu*

kovemmin, nopeammin. Hän juoksi vikkelimmin kuin sinä, mutta minä juoksin kaikkein nopeimmin. — Positiivin monikon instruktiivia tavataan vain harvoin adverbina, nk. hyvin, pahoin, väärin, nurin, oikein.

Muistutuksia.

1. Tähän kuuluu myös II:sen infinitiivin instr. (josta ks. 114 §, II), esim. *tehden, nähden, tullen, menen.*

2. Toisinaan käytetään mon. instruktiivia paikallissijoissa ja etenkin adessiivissa olevan adjektiivin ohessa, esim. *näillä tienoin, omilla silmin, pystyssä korvin.*

III. Määrää. Instruktiivi vastaa tällöin kysymyksiin:

a) Missä erin (distributiivinen instr.). Esim. *Vii-naa ei saatu myydä puolin tuopin, vaan ainoasti viisin kannuin. Minä en ole kulkenut tietäni pitkin matkoin, vaan vähin erin. Minä määrin mätkäelin, puolikkoisin putkaelin omiani ohriani.* (Kalev.). Varsinaiset distributiiviset päätteet kuitenkin ovat *-ttain* ja *-tellen*, esim. *kannuttain* (joskus *kannuttaisin*) 1. *kannutellen, kapoittain, tuopittain, kaksittain, kaksitellen, yksitellen.*

b) Kuinka suuressa joukossa, esim. *Minne te nyt kahden miehen menette? He kuolivat molemmin.*

c) Kuinka paljoa suuremmassa määrässä, esim. *Jonka useampi kokki, sen vetelämpi velli.* Ks. 55 §, III, b), *muist.*

Muistutus.

Sama instr. on se, joka tavataan määrää merkitsevistä sanoista, nk. *paljon, vähän, verran* y. m. (ks. 122 §).

IV. Rajoittamatonta ja määräämätöntä aikaa; käytetään tavall. adessiivin monikon asemesta (ks. 61 §, 1, 2 *muist.*). Esim. *illoin, aamuin, öin, päivin, harvoin; — öisin, päivisin, aamuisin.* — Kalev.: *Yön kolmen levätyänsä.*

Abessiivi.

Abessiivi ilmaisee jonkun esineen puutetta (nega- 68 §. tiivinen tapa, keino, syy.) Esim. *Ei maa miehittä, eikä*

kylä koiritta. Joka syyttä suuttuu, se lahjatta leppyy. Rahatta ei tule toimeen. Joka kuritta kasvaa, se kunniaa kuolee. — Työtä tekemättä et saavuta ravintoasi (ks. 115 §, V). Etkö saata olla nauramatta?

Muistutus.

Abessiivin vahvikkeena käytetään ilman, esim. *Silloin ilman syyttä itkin, ilman vaivoitta valitin, kun itkin isän sylissä, paruin äitini parmoilla. Tee työsi ilman pitkittä puheitta!* — Tavallisemmin kuitenkin ilman sanaa seuraa partitiivi, etenkin jos sanalla on attribuutti, esim. *Ilman rahoja et tule aikaan. Ilman suuria kustannuksia emme saa juhlaa toimeen.*

Substantiiveista ja adjektiiveista.

69 §. Substantiivia käytetään lauseessa:

- a) Subjektina, esim. *Poika lukee.* Ks. 4—11 §§.
- b) Predikaatintäytteenä, esim. *Varpunen on lintu.* Ks. 15—20, 23 §§.
- c) Objektina, esim. *Poika tappoi koiran.* Ks. 24—29 §§.
- d) Adverbiaalina, esim. *Toissa päivänä kävelin rannalla.* Ks. 32, 33 §§.
- e) Attribuuttina, esim. *Keisari Aleksanteri on Suomen suuriruhtinas. Pojan kirja on rikki.* Ks. 34 §.
- f) Appositsioonina, esim. *Tuomarina hänellä on paljo työtä.* Ks. 35 §.

70 §. Adjektiivia käytetään lauseessa:

- a) Predikaatintäytteenä, esim. *Isäni on vanha.* Ks. 15—19, 22 §.
- b) Attribuuttina, esim. *Tuossa pienessä mökissä asuu vanha akka.* Ks. 34 §, A).

c) Appositsioonina, esim. *Jo nuorena hänessä oli taipumusta soitantoon.* Ks. 35 §.

Adjektiivia käytetään usein substantiivisesti, jolloin se saattaa olla lauseessa kaikissa niissä asemissa kuin substantiivikin. Esim. *Niin vanha elää, kuin märkkä palaa. Hän on kovia kokenut. Vesi juoksi kuiviin. Pilvet ovat matalalla.*

Komparatiivi suomessa ilmaisee ominaisuuden toisella esineellä olevan suuremmassa määrässä kuin toisella. Esim. *Veljeni on minua ahkerampi* l. *ahkerampi kuin minä.*

 Komparatiivia ei sovi käyttää osottamaan ominaisuuden olevan jollakulla jotenkin suuressa määrässä. Esim. *Vähäinen (ei: vähempi) rahasumma on kadonnut. Hän kirjoitti minulle pitkänlaisen* l. *pitkänpuolisen (ei: pidemmän) kirjeen.*

Superlatiivi ilmaisee ominaisuuden jollakulla puheenaolevista esineistä olevan suurimmassa määrässä. Esim. *Nuorin veljistä on ahkerin.*

 Superlatiivia ei sovi yksin käyttää osottamaan ominaisuuden jollakulla esineellä olevan erittäin suuressa määrässä, vaan käytetään siinä tapauksessa joko mitä superlatiivin ohessa tai positiivi jonkun vahvikesanan kanssa. Esim. *Kansanrunous on mitä tärkein* l. *erittäin tärkeä kansan luonnetta arvosteltaessa. Isänmaankavaltaja ansaitsee mitä suurimman rankaistuksen.*

Laskusanoista,

ynnä vuosiluvun, päivän ja tunnin määräämisestä.

Kardinaalinen laskusana tahi -*nnes*-päätteinen murtoluku joka on subjektin- tai objektinsijoissa yksi-

kössä saapi seurassaan olevan substantiivin yks. partitiiviin; tässä siis laskusana esiintyy pääsanana ja partitiivissa oleva substantiivi sen attribuuttina. Esim. *Miehellä on kaksi poikaa. Kymmenen miestä lähti karhunjahtiin. Hän toi viisikymmentä markkaa kotiin. Anna minulle neljännes leipää. Tepä olette kolme iloista veitikkaa.* Muissa tapauksissa laskusana ja substantiivi taipuvat samassa sijassa, kuitenkin aina ollen yksikössä; tässä siis laskusana on substantiivin attribuuttina. Esim. *Kahdessakymmenessä markassa on hintaa liiaksi. Hän möi talonsa sadasta markasta. Minä tyydyn kolmannekseseen taloon.* Vrt. yllä 47 §, a); 55 §, I, A), 3).

Muistutuksia.

1. Indefiniittinen laskusana *pari* järjestetään myöskin edellä olevan säännön mukaisesti. *Yksi* sitä vastoin järjestetään samoin kuin tavallinen adjektiivi-attribuutti, ja se pannaan ilmi vain silloin, kuin sillä on paino.

2. Kardinaalilaskusanojen monikkoa käytetään, kun ne ovat sanojen attribuuttina, joita käytetään vain monikossa (ks. yllä 48 §, b) tahi jos määräävät parittain olevien esineitten nimiä. Esim. *Tänä vuonna olen ollut ainoastaan yksissä häissä. Hämeenlinnassa pidetään vuosittain kahdet markkinat. Seurakunnassa on kahdettoista lukusijat. Minulle tehtiin kolmet saappaat ja yhdet kintaat. Minulla on kahdet sormikkaat.* Komitatiivin yksikkö on myöskin kardinaalilaskusanoista ja niiden ohessa käytetyistä substantiiveista aina monikkomuodon kaltainen, esim. *Ukko läksi pois viisine lapsineen.* Ks. 66 §. — Instruktiivia käytetään useimmiten kardinaalilaskusanoista ja niiden ohessa käytetyistä substantiiveista monikkumuotoisena, esim. *Minä vedin kaksin käsin* (myös: *kahden käden*). Ks. 67 §, I, 1 muist.

3. Sanoista *kymmenen, sata, tuhat, miljoona* jne. käytetään monikon partitiivia ilmaisemaan epämääräistä summaa, esim. *Tu-*

hansia ihmisiä, satoja kynttilöitä. Runokielessä: *Löyti kuusia jyviä, seitsemiä siemeniä.* — *Voiti — yhdeksillä voitehilla, kaheksilla katsehilla* (= yhdeksällä, kahdeksalla lajilla).

4, Jos pronomini, ordinaalilaskusana, adjektiivin komparatiivi- tai superlatiivimuoto kuuluu yhteisenä määräyksenä laskusanaan ynnä sen ohessa käytettyyn substantiiviin, niin se on monikossa. Esim. *Nämät viisi miestä jaksavat tuon kiven nostaa.* *Noista kolmesta lurjuksesta ei ole mihinkään.* *Talon nuoremmat l. nuorimmat kolme poikaa* (s. o. talon nuoremmat l. nuorimmat pojat, joita on kolme) *läksivät kaupunkiin.* Vrt. *Talon kolme nuorempaa l. nuorimpaa poikaa* (s. o. talon kolme poikaa, jotka ovat nuorempia l. nuorimpia). *Ensimmäiset kolme arkkia on painettu.* Vrt. *Kolme ensimmäistä arkkia.* — Monikossa on myös laskusanan yhteydessä olevaa substantiivia tarkoittava relatiivipronomi, esim. *Kolme poikaa, jotka tuolla tulevat, ovat talonisännän.*

5. Jos substantiivi on lauseessa laskusanaa aikaisemmin, niin se on tavallisesti monikossa. Esim. *Lapsia on talossa viisi.*

6. Murtoluvuista jotka muodostuvat osa sanalla, on huomattava sääntö 55 §, I, A), 1). Esim. *Kahteen viideteentoista-osaan l. viidestoista-osaan taloa saat olla tyytyväinen.* Partitiivin asemesta tavataan usein genetiiviä, esim. *Talon viidestoista-osa.* — Samalla tavalla toisinaan järjestetään -*nes*-päätteisiä murtolukuja, esim. *Saat tyytyä kahteen kolmannekseen taloa* (l. talon kahteen kolmannekseen). Ks. 55 §, I, A), 3), muist.

Vuosilukua suomessa ilmaistaan kardinaaliluvulla, 74 §. jonka edellä *vuosi* käytetään. *Vuosi* sanan genetiivin jäljessä vuosiluku on taipuvainen, mutta ollessaan genetiivin edellä, ja yleensä muiden sijojen ohessa se pysyy taipumaton (vrt. yllä 34 §, B), 2). Esim. *Vuoden kuudentoistasadan viidenkymmenen kahden vaiheilla l. kuusitoistasataa viisikymmentä kaksi vuoden vaiheilla.* *Kahdeksantoistasataa kahdeksan vuoden sota on historiasamme merkillinen.* *Isoisäni on syntynyt vuonna tuhat seitsemäsataa yhdeksänkymmentä viisi* (v. 1795). *Sotaa*

käytiin vuosina tuhat kahdkesansataa kahdeksan ja yhdeksän (vv. 1808—09). Kaarlo suuri hallitsi vuodesta seitsemänsataa kuusikymmentukahdeksan vuoteen kahdeksansataa neljätöistä (vv. 768—814).

- 75 §. Päivämäärää ilmoitetaan suomessa kahdella tavalla: a) siten, että ensin pannaan se ordinaaliluku, joka ilmaisee kuukauden päivän, sitten kuunnimi partitiiviin tahi inessiiviin (vrt. 55 §, I, A) 1). Esim. *Hämeenlinnassa, kolmantena päivänä helmikuuta 1880* (3 p. helmik. 1880). *Kirje on kolmannelta päivältä toukuuta. Viidentenätoista päivänä elokuussa aion matkustaa pois.* — b) siten, että ensin pannaan kuunnimi genetiiviin, ja sitten se ordinaaliluku, joka ilmoittaa kuunpäivän, esim. *Helsingissä, v. 1883 heinäkuun toisena päivänä* (1883 heinäk. 2 p.).

- 76 §. Tuntia ilmoitetaan kardinaaliluvuilla, jolloin kello sana jääpi taipumattomaksi, vaikka kardinaaliluku taipuisikin. Esim. *Kello on yksi, viisi, kuusi. Kello tulee kohta kolme. Kello on puoli 1. puolivälissä kaksitoista. Kello on viittä minuuttia vailla kolme. Kello on neljänneksen yli viiden. Kello kuudelta 1. kello kuusi nousin. Laiva ei lähde ennen kello yhtä, luullakseni vasta jälkeen (kello) viiden.* — *Käydä* sanan ohessa käytetään ordinaalimuotoa luvuista 3—10, muista kardinaalimuotoa, esim. *Kello käy kolmatta, viidettä, seitsemättä, yhtä, kahta, kahtatoista.*

Pronomineista.

- 77 §. Pronominit ovat joko substantiivisia tai adjektiivisia, ja niitä käytetään samoissa lauseasemissa kuin substantiiveja ja adjektiiveja.
- 78 §. **Personaalipronominit** ovat *minä, sinä, hän, mon. me, te, he.* Ne ilmoittavat joko puhujan (1:sen persoo-

nan), puhutellun (2:sen persoonan), tai puheena olevan (3:nneen persoonan). Personaalipronominit ovat kaikki substantiivisia.

Mon. *me* käyttävät *minä* sanan asemesta: 79 §.

a) Hallitsijat asetuksissa, esim. *Me Aleksander toinen*
— — — *teemme tietäväksi.*

b) Joskus kirjailijat ja puhujat, esim. *Me olemme jo osottaneet* — — — *ja aiomme vast'edes esittää.*

Sinä pronominia käytetään: 80 §.

1) Seurustelussa läheistä tuttavata, niin myös lapsia, palvelijoita puhuteltaessa j. n. e.

2) Runoudessa ja kaunopuheisuudessa ketä tai mitä tahansa puhuteltaessa, esim. *Sä isänmaani! Ollos sinä, kuollut kuva, muistona Suomen suurimmasta runoilijasta!*

Mon. *Te* käytetään, paitsi useampia henkilöitä puhuteltaessa, myös kohteliaasti puhuteltaessa yhtä henkilöä, milloin ei *sinä* sanaa sovi käyttää. Esim. *Minä odotan Teitä. Te olette liian hyvä. Tekö olette ollut luonani?*

Subjektina oleva 1:sen tai 2:sen persoonan pronomini pannaan yleensä ilmi ainoastaan, kun sillä on paino. Esim. *Minä en sitä tehnyt, vaan sinä.* Sitä vastoin: *Jos tulet minua tervehtimään, niin olen kiitollinen.* Kolmannen persoonan pronomini pannaan melkein aina ilmi. Esim. *Kun hän näki veljensä, niin hän tuli iloiseksi.* Vrt. yllä 10, 11 §§.

Muistutus.

Jos sama 1:sen tahi 2:sen persoonan pronomini on sekä sivuettä päälauseen subjektina, niin ei pronominia panna ilmi jäljempänä olevassa lauseessa. Esim. *Jos minä sen saan, olen iloinen. Sinä saat sen, jos tahdot.*

Kolmannen persoonan pronomininä tavataan, *hän* sanan asemesta *se*, kun ei ole puhe henkilöistä. Esim. 82 §.

„Tiedätkö missä kirjani on?“ „En tiedä, missä se lienee“.
— *Moni ihminen ei käytä aikaansa hyvin, vaan hukkaa sen joutaviin.*

Muistutus.

Kansankielessä käytetään hyvin runsaasti *se* sanaa *hän* sanan asemesta. Niissä murteissa *hän* sanaa käytetään oratio obliquassa vastaamaan oratio directan 1:stä persoonaa (indirektisenä refleksiivi-pronominia), vieläpä 2:stakin. Esim. *Se sanoi, että hän on sairas. Se sanoi, ettei hän hänestä huoli* (or. dir.: *en minä sinusta huoli*).

83 §. Personaalipronominien genetiivien asemesta ja niiden ohessa käytetään possessiivisuffikseja l. omistusliitteitä, jotka ilmoittavat omistajan persoonan. Jos pronominilla on paino, niin on pronominin genetiivi ilmi pantava, ja 3:nneen persoonan pronominin genetiivi aina, kun suffiksi tarkoittaa muuta henkilöä tai esinettä kuin lauseen subjektia. Esim. *Jo sain rahani. Otitteko osanne? Hän ei lyö hevostansa. — Sinä et saa minun osaani, enkä minä sinun osaasi. En minä hänen tavaroistaan huoli. Hän ei ottanut hänen osaansa, vaan minun osani. — Isäntä ratsasti edellä yhdellä hevosellansa, ja rengit toivat hänen muut hevosensa perästä päin. „Seurakunta on valkeus maailmassa“, niin Origenes sanoo, ja hänen sanansa ovat todet. Hänen mielessänsä vielä kiehuivat eilispäivän taistelut.*

Muistutuksia.

1. Kolmannen persoonan suffiksi saattaa, paitsi lauseen subjektia, vielä tarkoittaa adessiivilla ilmoitettua omistajaa (*olla* verbin kanssa), sekä persoonattomain puheentapojen kera käytettyä genetiiviä. Esim. *Hänellä on oma mielipiteensä asiasta. Ansiolla on palkkansa. Hänen täytyi lausua ajatuksensa. — Joskus tavataan kolmannen persoonan suffiksi tarkoittamassa jotakin muutakin lauseenosaa, varsinkin passiivin objektia, kun ei epäselvyyttä synny. Esim. Karhu ammuttiin pesäänsä. Hän antoi hänelle markan palkaksensa. Akka*

lähti pois, kun miehensä tuli kotiin. Parasta kumminkin on koettaa tämmöistä käytäntöä, niin paljon kuin mahdollista, välttää.

2. Komitatiivin suffiksi tarkoittaa sitä sanaa, jota komitatiivi määrää, huolimatta siitä, minä lauseenosana sana on. Esim. *Nieli miehen miekkoinensa. Ostin talon kaluineen päivineen.* Ks. 66 §, 2 muist.

3. Kun suffiksi kuuluu johonkin sanaan, joka on verbin nominaalimuodon määräyksenä, niin suffiksi aina tarkoittaa nominaalimuodon persoonaa eli subjektia. Esim. *Mies sanoi isän myöneen talonsa* [huom.! *M. s. i. m. hänen* (s. o. miehen t. jonkun muun) talonsa]. *Käske häntä korjaamaan luunsa! Pojat pelkäsivät ankaruudestaan tunnettua opettajaa.*

4. Jos nominilla on määräyksenä useampia genetiivejä, jotka ovat eri persoonaa, niin pääsana järjestetään suffiksin suhteen viimeisen genetiivin mukaan. Esim. *Minun ja sinun veneesi. Meidän, teidän ja heidän kirjansa. Matin ja minun veneeni. Minun ja Matin vene.*

5. Suffiksia ei käytetä substantiivien ohessa joiden edellä käy *meidän, teidän, heidän*, kun ne eivät tarkoita persoonallista omistusta, vaan persoonan perhettä, asutopaikkaa. Esim. *Meidän isäntä ei ole kotona. Meidän vainiossa kasvaa ohraa. Meidän pitäjä, kylä, kirkko, pappi. Ovatko teidän pojat kotona? Miehet sanoivat, ett'ei heidän isäntä ole kotona.*

Kun lauseessa on määräyksenä sama persoona, joka on lauseen subjektina, niin personaalipronominien muotojen asemesta käytetään *itse* sanan muita muotoja paitsi nominatiivia possessiivisuffiksien kanssa refleksiivipronominina (itsekohtaisena). Esim. *Minne nyt aiot kääntää itsesi? Sain rauhan itselleni. Tämä mies puhuu aina itsestänsä. Me emme kehu itseämme. Tahdotteko olla itseksenne? He tekivät sen itsestänsä.* 84 §.

Muistutus.

Vanhemmassa hengellisessä kielessä käytetään refleksiivipronominina personaalipronomineja, joihin on vastaava suffiksi liittynyt. Esim. *Rakentakaamme meillemme torni, tehdäksemme meillemme nimeä.*

- 85 §. *Itse* sanan genetiivin asemesta käytetään possessiiviadjektiivi *oma* substantiivin attributtina. Esim. *Minä otin oman osani. Saitko edes omat vaivasi palkituksi. Hän ei sinun osaasi ottanut, vaan oman osansa.*

Muistutus.

Itse sanan genetiivi tavataan postpositioiden seurassa. Esim. *Tämän teen itseni tähden. Olette tuottaneet itsellenne turmion itsenne kautta.* — Toisinaan on kuitenkin suffiksi liittynyt postpositioonin ja pronomini jäänyt taipumattomaksi, esim. *itse tähteni, itse kauttanne.*

- 86 §. Resiprokipronominina käytetään *toinen* sanaa monikollisen suffiksin kanssa, joko yksin monikkomuotoisena tai kaksinaisena yksikössä, ensin taipumattomana nominatiivissa ja sen jälkeen taivutettuna ja suffiksillisena. Esim. *Rakastakaa toisianne l. toinen toistanne. He saattoivat toisillensa l. toinen toisellensa mielipahaa. Nämät kaksi puhuvat aina pahaa toisistansa l. toinen toisestansa.*

- 87 §. **Demonstratiivipronominit** (osottavaiset) ovat sekä adjektiiveja että substantiiveja.

1) *Tämä* ilmoittaa läheisintä tahi äskenmainitua henkilöä tahi asiaa. Esim. *Kuka tämä poika on? Mitä arvelet tästä? Tässä on hyvä olla. — Aikomukseni on puhua teille vähän Henrik Gabriel Porthan'ista. Tämä suuri opettaja ja isänmaanystävä syntyi 9 p. Marraskuuta v. 1739 j. n. e.*

2) *Tuo* osottaa kaukaisempaa tahi ennenmaittua tai tunnettua henkilöä tai asiaa. Esim. *Kuka tuo poika on? Anna rahat tuolle miehelle. Mikä tuo on? Tuossa on rahasi! — Siitä veitikkä verevä, tuo on lieto*

Lemminkäinen lykkäsi lylyn lumelle (Kalev.). Kolmenkymmenen vuotisen sodun, tuon protestanttien suuren taistelun ihmishengen vapauden puolesta, alottivat Böhmiläiset.

3) *Se* sanalla on heikompi demonstratiivinen merkitys kuin *tämä* ja *tuo* sanoilla; sillä viitataan enimmäkseen takaisin johonkin semmoiseen, josta ennen on ollut puhetta. Esim. *Siinä se! Se ilo tuli odottamatta.* — „*Tiedätkö mitään Kohosen oikeusjutusta?*“ „*Siitä asiasta en tiedä mitään.*“

Muistutus.

Se sanasta personaalipronominin korvaajana ks. 82 §, determinatiivisena ks. 88 §.

Demonstratiivipronomineja, etenkin *se*, käytetään myös 88 §. determinatiivisesti, s. o. viittaamaan seuraavaan määräykseen (tav. relatiivilauseeseen). Esim. *Se mies, joka ei pidä sanaansa, ei ansaitse miehen nimeä. Sepä oli kumma, että pääsit papiksi. Tämä aika, josta olen teille kertonut, oli vaikea aika.*

Muistutus.

Kun korrelaatilla ei ole painoa, niin determinatiivipronominia ei tavallisesti käytetä. Esim. *Käsitätkö asian, josta sinulle kerroin?* — Samoin: *Joka pelkää, menköön pois. Teitkö, mitä käskin?* — Myöskin: *Kumma oli, että pääsit papiksi* (ks. yllä 12 §, a), 2 muist.).

Interrogatiivipronomit (kysyväiset).

89 §.

1) *Kuka* on substantiivi. Sen nominatiivi tarkoittaa aina persoonia, muut sijat käytetään enimmäkseen vain partikkelina. Esim. *Kuka siellä on? Kuka tänne tulevat? Kuka hän on?* — *Kussa asut? Kusta tulet? Kuhuun l. kunne kuljet?*

2) *Ken* on niinkään substantiivi. Sen nominatiivi on harvinaisempi, mutta sen muita sijoja käytetään *kuka*

sanan sijojen asemesta. Se tarkoittaa ainoastaan persoonia. Esim. *Ken* (1. *kuka*) *siellä puhuu?* *Kenen kirja tämä on?* *Keneltä sait tämän kirjan?* *Kenelle sen annat?* *Kenestä puhutte?*

3) *Mikä* käytetään persoonista ainoastaan adjektiivisena, mutta asioista sekä adjektiivisesti että substantiivisesti. Esim. *Mistä herrasta on puhe?* *Mitkä oppilaat siellä olivat?* *Mikä mies hän on?* *Minkä koulun oppilaita nuo ovat?* *Mikä kirja tämä on?* — *Mitä siellä on?* *Mitä tahdot?* *Missä asutte?* *Mistä tulette?* *Mihin 1. minne menette?*

4) *Kumpi* (*kumpainen*) käytetään sekä substantiivina että adjektiivina kahdesta puhuen. Esim. *Kumpi siellä oli, Mikkoko vai Matti?* *Kummasta pojasta puhe on?* *Kumpaisella tavalla aiot tehdä?*

90 §. **Relatiivipronominit** (takakohtaiset) viittaavat johonkin toisen lauseen sanaan (korrelaattiin), jonka persoonaa ja lukua ne noudattavat, alottaen samalla relatiivisen sivulauseen.

Relatiivipronomineja, jotka ovat sekä substantiiveja että adjektiiveja, ovat:

1) *Joka*, esim. *Me, jotka olemme kokeneemmat, osaamme neuvoa teitä, jotka olette aivan vähän mailmaa nähneet.* *Te, joka olette oppinut mies, osaatte varmaan ratkaista riitakysymyksemme.* *Pojat, joka tuolla tulevat, ovat tämän talon isännän.* *Hän kävi matkoillaan Saksassa ja Ranskassa, jossa jälkimmäisessä maassa hän viipyi kokonaisen vuoden.*

2) *Jompi*, harvinainen, käytetään kahdesta puhuen, esim. *Ota astioista se, jomman tahdot.*

3) *Mikä, kuka, kumpi*, interrogatiivipronomineja, joita käytetään relatiivisina, etenkin kun korrelaattia ei ole

ilmi pantu, tahi kun relatiivilause käy päälauseen edellä. Esim. *Sijan tiedät, kussa synnyit, paikan tiedät, kussa kasvoit: se on paikka tietämätön, kussa kuolo kohtoavi, hengen loppu loukahtavi. Teitkö, mitä käskin? Ota astioista kumman tahdot. Missä minä olen, siellä pitää teidänkin oleman.*

Indefiniittipronominit (epämääräiset).

91 §.

I. Varsinaisia indefiniittipronomineja ovat:

1) Relatiivi- ja interrogatiivipronomineista yhtyneet *joku* ja *jompikumpi*, joita käytetään persoonista ja asioista sekä substantiivisina että adjektiivisina, *joku* useammasta ja *jompikumpi* kahdesta puhuttaissa. Esim. *Joku ainakin on, joka puhuu totta. Anna tämä jollekulle köyhälle. Jonakuna päivänä aion tulla luoksesi. — Jommankumman teen: joko lähden tahi jään. Jompikumpi veljeni tulee mukaani. Jommallakummalla tavalla sinun on tekeminen: joko myöntäminen tai kieltäminen.*

2) Relatiivi- tai interrogatiivipronomineista liittämissä partikkelien *-kin* ja *-kaan* liittämällä syntyneet *jokin*, *kukin*, *mikin*, *kumpikin* (*kumpainenkin*), joita käytetään ajatukseltaan myöntävissä lauseissa, ja *kukaan*, *kenkään*, *mikään*, *kumpikaan* (*kumpainenkaan*), joita käytetään ajatukseltaan kieltävissä lauseissa (vrt. 125 §, V). Ne ovat sekä substantiiveja että adjektiiveja. Muuten ne esiintyvät samanlaisissa tapauksissa kuin *joka*, *kuka*, *ken*, *mikä*, *kumpi* (*kumpainen*); erittäin huomattakoon, että *kukaan* käytetään tavallisesti vain nominatiivina (paitsi joskus partikkeleissa), jota vastoin muut sijat lainataan *kenkään* sanasta. Esim. *Anna nyt jokin neuvo. Tottahan kirjani jossakin on. — Kukin menköön koti-ansa. Kullekin tulee antaa omansa. Kullakin päivällä on suru itsestään. Eiköhän kukin aviomies ole samaa mieltä? — Hän koetteli, mihin milläkin avaimella pääsisi.*

Asiasta voipi ajatella miten mikin tahtoo. — Te kumpikin (kumpainenkin) olette minulle rakkaat. Minä annoin ruokaa kummallekin pojalle. Ei kukaan tiedä kuolinhetkeään. Suo siellä, veteli täällä, ei kuivaa kussaan (sananl.). Sitä ei kukaan ihminen usko. — Sanoitko tätä kenellekään? Kenenkään näkemättä pääsin pakenemaan. Varoitamme ketään ryhtymästä semmoisiin puuhiin. Minä en huoli kenestäkään ihmisestä. — Ennenkuin mitään tähän asiaan teen, kysyn neuvoa isältäni. Sitä ei ole missään. Etkö sitä mistään löytynyt. En tahdo enää puuttua mihinkään uuten asiaan.

3) *Joka* (taipumaton adjektiivi), *jokainen* (adjektiivi ja substantiivi). Esim. *Joka miehelle annettiin viisi markkaa. Jokaisessa talossa pitäisi olla raamattu. Minä annan jokaiselle teistä viisi markkaa.*

Muistutus.

Joka sanaa ei käytetä substantiivin attribuuttina, jos substantiivilla on toinen adjektiivi-attribuutti, tavallisesti ei myöskään, jos substantiivi on yhdistetty sana, vaan sen asemesta käytetään *jokainen*. Esim. *Jokaisella* (ei: *joka*) *suurellakin miehellä on omat vikansa. Ulkomaanmatkallani kävin jokaisessa merkittävässä paikassa. Eilen kävin jokaisessa* (ei: *joka*) *rautakaupassa, mutta löytämättä mitä etsin.*

II. Interrogatiivi- ja relatiivipronomineja indefiniittisinä.

1) Interrogatiivipronomineja tai -partikkeleja käytetään indefiniittisinä, jos ne ovat toisillensa vastaisia. Esim. *Ken tuopi korren, ken kaksi. Mikä antaa paremman, mikä huonomman. Hän elää milloin ylellisyydessä, milloin köyhyydessä. Se kons' on aaltojen harjalla, kons' yltäkin käypi hyrsky* (Oksanen).

2) Interrogatiivi- (ja relatiivi)pronomineja ja -partikkeleja käytetään indefiniittisinä, jos niitä vastaa *kukin, mikin, jokin*. Esim. *Vieraita tuli mikä mistäkin (alii alii*

unde, ἄλλοι ἄλλοθεν). *He hankkivat rahoja ken milläkin keinolla. Hän puhui konsa mitäkin. Samoin: Hän sanoi jos jotakin.*

3) Interrogatiivi- ja relatiivipronominit ja -partikkelit käytetään indefiniittisinä, kun niihin on liittynyt *hyvänsä, tahtonsa, tahansa* (= lat. -vis, -libet, -cumqve), *ikänä(nsä), ikinä(nsä)*. Esim. *Tulkoon kuka tahansa! Tapatukoon mitä tahtonsa! Ota noista kumpi hyvänsä! En hänestä huoli, oli hän kuinka suuri herra hyvänsä! Joka ikäniensä tahtoo oppia — —. Milloin ikinä katsahdan tähtitaivaasen, silloin ajattelen Jumalan kaikkivaltaa.*

4) Interrogatiivipronominia käytetään usein indefiniittisenä *vaikka* sanalla alkavassa konsessiivilauseessa. Esim. *Sano minulle, vaikka sinulla olisi mitä asiaa. Et saa vilkaista taaksesi, vaikka kuka perüssäsi tulisi. Samoin muunkinlaisissa konsessiivisissa lauseissa: Maksoi mitä maksoi, kyllä minä sen ostan. Kävi kuinka kävi, menen minä. Usein on vaikka-lause ilman predikaattia. Esim. Tulkoon vaikka kuka, ei tämä poika pelkää. Maksoi vaikka mitä, en minä siitä huoli.*

III. Indefiniittisiä adjektiiveja, joita myös saatetaan käyttää substantiivisesti.

1) *Eräs* = joku, jota ei tahdota tahi saateta nimitää (latinan *quidam*). Esim. *Eräällä miehellä oli kolme poikaa. Samassa merkinnössä käytetään muutama ja muudan (jälkimäinen yks. nominatiivissa). Esim. Muutamalla kuninkaalla oli tytär. Muudan mies varoitti minua. — Muutama monikollisena taas on yhtä kuin jotkut, harvat, esim. Muutamia vuosia olen matkustanut ulkomailla. Joskus muutama sanalla yksikössäkin on sama merkitys, esim. Annan sinulle muutamien markan (= muutamia markkoja, ks. yllä 47 §, muist.). Tässä merkinnössä käytetään myöskin joskus sanoja *monias* ja *moniahta*.*

2) *Itse* asetetaan pääsanansa eteen, jos pääsanalla on paino, ja on silloin taipumaton, mutta jos *itse* sanalla on paino, niin se asetetaan pääsanansa jälkeen ja on silloin taipuvainen ja suffiksillinen. Esim. *Minä näin itse kuninkaan* l. *kuninkaan itsensä*. *Ei itse* (= edes) *kuninkaallakaan* ole rahaa, saatikka muilla. *Ei kuninkaalla itselläänkään* ole rahaa, saatikka muille antaa. *Hän sanoi, että hänen täytyy sinne mennä itsensä*. *Hyvä on olla itseniki sammon suuren haltiana*.

Muistutuksia.

1. Toisinaan on akkusatiivissa ja genetiivissä olevaan substantiiviin kuuluva jäljessä käypä *itse* taipumaton ja suffiksiton, esim. *Näin kuninkaan itse* (pro: *itsensä*). *Minun täytyy sinne itse mennä* (pro: *itseni*). — Joskus tavataan taipuvaisia suffiksittomia muotoja, esim. *Ikävä itsen Ukonkin* (Kalev.). *Ei hänellä ole rahaa itseläkään*.

2. *Itse* sanan genetiiviä ei käytetä nominin määräyksenä, vaan sen asemesta possess. adj. *oma* (vrt. 85 §). Esim. *Tämä on minun oma kirjani* (pro: *minun itseni kirja*). *Ottiko hän sinun oman hevosesi?*

3) *Kaikki* (= omnis, totus) on yksikössä useimmiten samassa merkinnössä kuin *koko*. Esim. *Kaikki maa iloithohon*. Yksikön akkusatiivi on sekä *kaiken* että *kaikki*, esim. *Hän vei kaiken* (l. *kaikki*) *hopean ja kultan pois*. Monikon nominatiivi ja akkusatiivi on *kaiket* ainoastaan silloin, kuin sana merkitsee samaa kuin *koko* (= toti, totos jne.), muuten aina *kaikki* (= omnes.) Esim. *Hän oleskeli kaiket päivät kaduilla*. *Kaikki päivät kuluivat täuällä samalla tavalla*.

4) *Moni* käytetään tavallisesti yksikössä (ks. 47 §, a), 1 muist.). Esim. *Moni mies on jo tätä yrittänyt*. *Monelta puuttuu rohkeutta lausumaan ajatuksiansa*. Subjektina tai subjektin ohessa käytetään tavallisesti part. *mon-ta*, kun vain predikaatin laatu (ks. 9 §, b) sen sallii. Esim.

Monta on sinne mennyt. Monta on mutkaa matkassa. Monta syyti on minua estämässä. Objektina tai objektin ohessa käytetään milt'ei aina monta, esim. Hän on jo monta vaihetta kokenut. Monikkoa käytetään tavallisesti vain merkityksessä monenlaiset, esim. Minulla on monet työt tehtävänä. Monet syyt estävät minua. Hän on kokenut monet vaiheet l. monia vaiheita. Monilla hyvillä töillä hän on muistonsa ikuistanut.

5) Toinen asettaa ennenmainitun vastakohdaksi jonkun uuden, eri esineen tai asian; muu mainitsee ennen mainitun lisäksi ja täydennykseksi jotakin samanlaista, samaan käsitteeseen kuuluvaa. Esim. Amerikassa siirtolaiset saivat toisen isänmaan. Athena ja muu Kreikka. Armeijaa vastaan tuli toinen sotajoukko. Armeijan keskustaa vastaan hyökkäsi petollisena muu sotajoukko. Kirkossa oli kolme pappia, yksi omasta seurakunnasta, toiset kaksi kaupungista. Kirkossa oli kirkkoherra ja muut papit. Isällä oli seitsemän poikaa: Matista tuli pappi, toisista maanmiehiä. I. o. s. p., M. t. p., kaikista muista m. Toisella tapaa. Muulla tavalla. — Oli kaksi veljestä, toinen rikas, toinen köyhä. Toiset menevät kirkkoon, toiset karjaan.

Pronominien sopeutuminen.

92 §.

Koska pronomineja käytetään substantiiveina ja adjektiiveina, niin niitä myöskin koskevat samat säännöt kuin substantiiveja ja adjektiiveja.

a) Substantiivinen pronomini taipuu samassa luvussa, kuin se substantiivi, jonka asemesta sitä käytetään, mutta sija riippuu pronominin lauseasemasta. Esim. Nuo miehet, joista oli puhe, eivät ole ystäviäni.

b) Adjektiivinen pronomini, ollessaan substantiivin attributtina, taipuu substantiivin mukana, samassa sijassa ja luvussa, niinkuin adjektiivi-attribuutti aina-

kin. Esim. *Anna kirjasi tälle pojalle! Mihin paikkaan panit rahasi?* Ks. esimm. edellisistä §§:istä.

Muistutuksia.

1. Taipumattomina pääsanansa edellä käyvät indefiniittipronominit *joka* ja *koko* (esim. *joka paikassa, koko päivänä*, ks. yllä 34 §, A), 2 muist.), samoin myös *itse*, kun se käy pääsanansa edellä (esim. *itse kuninkaalla*, ks. 91 §, III, 2).

2. Muutamien adjektiivipronominien muotojen käyttämisestä substantiivisesti partitiivin kanssa (esim. *tällä l. täksi kertaa, toisella tapaa*) ks. 55 §, I, A), 2).

III:s luku.

Verbien käytäntö lauseessa.

Verbin päämuodot. Kieltosana.

93 §. Suomen verbin päämuodot ovat aktiivi eli persoonallinen muoto ja passiivi eli persoonaton muoto.

1) Verbin aktiivin eli persoonallisen muodon yleisenä ominaisuutena on, että sen toimittava persoona on määrätty. Esim. *Minä luen. Isä tulee.*

Muistutus.

Joitakuita aktiivinkin muotoja kuitenkin käytetään persoonattomasti, nimittäin: a) yks. 3:ttä persoonaa, esim. *Kyllä sen heti huomasi, että he olivat veljeksiä. Niinpä sitä puusta katsoen luulisi. Ei häntä olisi luullut niin viisaaksi, kuin hän on.* Kolmannessa persoonassa myös aina käytetään varsinaisia persoonattomia verbejä (nk. *pitää, täytyy* jne.). Vrt. yllä 12 §. — b) yks. 2:sta persoonaa, esim. *Kun astut porstuaan, niin on kyökki oikealla ja kamari vasemmalla puolellasi. Kun toiselta puolen olit lämmentynyt, käänsit valkeata kohti toisen kylkesi, joka jo oli ehtinyt kylmetä.* — Tähän kuuluu partikkeliksi muuttunut *näet*, esim. *Niinhan se, näet, on asia.*

2) Verbin passiivin eli persoonattoman muodon ominaisuutena suomen kielessä on, että sillä ilmoitetaan teon toimittajaksi määräämätön persoona. Sillä on kussakin ajassa vain yksi muoto, yksi määräämätön persoona. Esim. *Käyden kylään päästään, juosten tielle jäädään. Kun ennen muinen saatiin karhu tapeuksi, niin pidettiin aina iloiset peijaiset. Kunhan saataisiin työ tehdyksi, niin kyllä kelpaisi. Olisihan se saatu valmiiksi, joll'en olisi tullut sairaaksi.*

Muistutuksia.

1. Suomen kielen passiivilla ei ole siis sama merkitys kuin muiden kielten samanimisellä muodolla. Sitä käytetään kuitenkin tavallisimmin vastaamaan muiden kielten persoonallista passiivia, jota ei suomessa ole; tällöin muiden kielten subjektia suomessa vastaa objekti (ks. yllä 12 §, c), esim. *Minut l. minä pelastettiin.* — Muiden kielten persoonallista passiivia suomessa usein vastaa myös *un-*, *yn-*loppuinen verbi eri merkityksen vivahduksella, esim. *Minä pelastuin* (vrt. *minut pelastettiin* = joku määräämätön henkilö pelasti minut). Vrt. myös: *Veneen kokka kääntyi ja V. k. käännettiin.*

2. Todellinen passiivinen merkitys, muiden kielten tapaan, saattaa olla vain transitiviverbien passiivin partisipeilla. Esim. *Kirjat ovat luetut. Kirja on luettavana* (ks. 118, 119 §§).

3. Passiivia käytetään kaikista verbeistä paitsi semmoisista, jotka jo itsessään ovat persoonattomia, nk. *täytyy*, *pitää*, *sataa* (ei: *täydytään mennä*, vaan: *täytyy mennä*).

4. Passiiviakin puhekielessä käytetään aktiivin eli persoonallisen muodon merkityksessä. Passiivin indikatiivin preesensia käytetään nimittäin usein aktiivin imperatiivin mon. 1:sen persoonan asemesta. Esim. *Lähdetäänpä jo! Ei huolita siitä!* Muutenkin passiivi toisinaan osottaa mon. 1:stä ja 3:ttakin persoonaa, esim.

Joko nyt lähdetään? — Poika otti äijän matkaansa, — no, kuljetaan vähän aikaa yhtenä ja istutaan siitä lepäämään kivelle.

- 94 §. Suomen kielen kieltosanalla on verbin taivutus, ja sen taivutusmuodoilla siis ilmoitetaan persoona ja luku, osittain moodikin (imperatiivissa). Esim. *Minä en ollut kotona eilen. Pojat eivät ole viitsineet tehdä työtä. „Etkö mennytkään kaupunkiin?“ „En“. — „Ettekö tulekkaan kotoa?“ „Emme“. — „Etkö luekkaan Kalevalaa?“ „En Kalevalaa, vaan Kanteletarta“. — Älä mu-rehduta isääsi äläkä äitiäsi.*

- 95 §. Jokaisen verbin muodot ovat kahta päälajia:

1) **Finiittimuotoja**, jotka lausuvat tekemisen jostakin esineestä, esim. *sanon, sanoin, sanoisin*.

2) **Infiniittimuotoja**, jotka ainoastaan ilmoittavat tekemisen, lausumatta sitä mistään esineestä, esim. *sanoa, sanova, sanottu*.

Verbin finiittimuodot.

- 96 §. Verbin finiittimuotoja käytetään lauseessa predikaattina. Ks. yllä 5 §.

Finiittimuodoissa on määrättyä:

1) Persoona ja luku, joka on sama kuin lauseen subjektin, ks. yllä 13 §.

2) Tekemisen tapa (todellinen, ajateltu, käsketty tekeminen); tässä suhteessa finiittimuodot jakautuvat **moodeihin (indikatiiviin, konjunktiivin, imperatiiviin)**.

3) Tekemisen laatu (päättymätön ja päättynyt tekeminen) ja aika (menemätön ja mennyt aika); tässä suhteessa finiittimuodot jakautuvat **temporeihin (preesensiin, perfektiin, imperfektiin, pluskvamperfektiin)**.

Indikatiivi.

Indikatiivi ilmoittaa tekemisen

97 §.

a) Todelliseksi esitettyinä, esim. *Jumala on. Hän kävi täällä. Isänmaa on vaarassa.*

b) Joskus myönnettynä, konsessiivisena (tavallisesti 3:nnessa persoonassa). Tavallisimmin tällä tavalla käytetään imperfektiä, jolla usein ei silloin ole menneen ajan merkitystä. Esim. *Maksaa mitä maksaa. Ei sillä ole väliä, tekee kuinka hyvänsä. — Oli kuka oli, minä en siitä huollanut. Kyllä minä vielä sinulle koston, maksoi mitä maksoi. Oli mitä tahansa, ei sillä väliä. Oli vaikka miten. Oli miestä vaikka kymmenen, ei tämä poika pelkää! En huoli hänestä, oli hän lihava tai laiha. Lempo niitä muisti! Se susi sinuista toivoi! Jumala tiesi, Jussi kulta, minne miestä vietänehen! Kukatiesi, kentiesi. — Lempo nämät on mitannut (= olkoon m.)!*

Seuraavassa tarkastamme indikatiivin eri temporien merkitystä ja käytäntöä.

Menemätön aika (nyky- tai tuleva aika).

98 §.

1) **Preesens** (preesens-futuuri) ilmoittaa päättymättöntä tekemistä menemättömässä ajassa. Tekeminen siis saattaa tapahtua:

a) Nykyajassa α) paraillaan, kun sitä sanotaan, esim. *Minä syön par'aikaa illallista. Tyttö lakaisee laattiaa. Isä tekee rekeä. — β) usein, tavallisesti tai aina, esim. Kaisa kutoo hyvän kankaan. Mies hakkaa sylen halkoja päivässä. Jumala pitää kaikki voimassa.*

b) Tulevassa ajassa (futuuri), esim. *Huomenna saan työni valmiiksi.*

Muistutuksia.

1. Vilkaassa kertomuksessa käytetään toisinaan preesensia menneen ajan tapauksista puhuen, kun niitä esitetään silmämme

edessä tapahtuviksi, esim. *On ukko ja akka, elävät talossaan, niin heiltä portimo käy eloksia syömässä. Kun portimo ukon näkee kuolijana, niin ottaa hänet pyydyksestä ja lähtee saalistaan kella vetämään.*

2. Yhdistetty preesens-futuuri ilmoittaa päättymättömän tekemisen aiotuksi l. aljettavaksi nyky- tai tulevassa ajassa. Esim. *Tämä kirje on menevä Helsinkiin. Aluksi olen asiata ajatteleva.*

2) **Perfekti** (perf. præsentis et futuri) ilmoittaa, että jotakin on tapahtunut ja on nyt päättynyt, s. o. päättynyttä tekemistä menemättömässä ajassa. Tekeminen saattaa siis olla tapahtunut:

a) Nykyajassa α) nyt juuri, kun sitä sanotaan, esim. *Nyt olen saanut rekeni valmiiksi. Tyttö on jo laattian lakaissut. Jo olen työni tehnyt.* — β) usein, tavallisesti tai aina, esim. *Hänellä on ollut tapana käydä aamuisin kävelemässä. Minulla on ollut paljon tukaloita päiviä maailmassa, vaan ei yhtään sellaista kuin tämä. Hän on tavallisesti hakannut sylen halkoja päivässä. Hän on aina tehnyt työnsä kelvollista. Sitähän aina olen sanonut.*

b) Tulevassa ajassa (futurum exactum), esim. *Kun huomenna tulet luokseni olen jo kirjoittanut kirjeeni valmiiksi.*

99 §. Mennyt aika.

1) **Imperfekti** ilmoittaa

a) Päättymätöntä tekemistä menneessä ajassa (varsinainen imperfekti). Tekeminen saattoi tapahtua α) parillaan, kun jotakin muuta tapahtui, esim. *Tyttö lakaisi juuri laattiaa, kuin oven avasin. Isä teki rekeä, sillä aikaa kuin äiti kutoi kangasta.* — β) tavallisesti tai aina, esim. *Nuorempana mies hakkasi sylen halkoja*

päivässä. Ennen oli meillä tapana nousta aina kello viideltä. Ennen terveenä ollessaan hän teki aina hyvän työn.

b) Momentaanista *) tekoa menneessä ajassa (kertoma-imperfekti, vastaa kreikan aoristia, latinan historiallista perfektiä ja ranskan passé défini'tä). Sitä käytetään kertomuksissa. Esim. *Juopunut löi oven kiinni ja piti kauheata menoa. Talonpoika otti vaimon itselleen. Tänäin, eilen, tällä viikolla sain kirjeen. Jo nyt kynnin kyiset pellot. Oli ennen ukko ja akka.*

Muistutus.

Yhdistetty imperfekti ilmoittaa päättymättömän tekemisen menneessä ajassa aiotuksi tai aljettavaksi, esim. *Olinpa minä tuleva kainaloiseksi kanaksi, polviseksi puolisoiksi (Kalev.). Tyttö oli sikopiaksi menevä. Täällä oli kuolema häntä kohtaava.*

2) **Pluskvamperfekti** ilmoittaa päättynyttä tekemistä menneessä ajassa, esim. *Tyttö oli juuri lakaissut laattian, kun astuin huoneeseen.*

Indikatiivin käytännöstä tulee huomauttaa, että epä- suorassa kertomatavassa (oratio obliqvassa) käytetään indikatiivimuotoja vastaamaan suoran kertomatavan (oratio directan) indikatiivia. Ainoastaan se seikka on huomattava, että, kun hallitseva verbi on menneessä ajassa, suoran kertomatavan nykyajan temporeita vastaavat epäsuorassa kertomatavassa menneen ajan temporit: preesensiä imperfekti (yhdistettyä preesensiä yhdistetty imperfekti) ja perfektiä pluskvamperfekti.

*) Momentaaniseksi (tuokionomaiseksi, kerrallaan tapahtuvaksi) nimitetään sitä tekoa, jonka alku ja loppu ajatellaan samaan kohtaan yhtyneeksi, ja jonka kestämistä tai kehittymistä ajan kuluessa ei lukuun oteta.

Esim. Ahlqvistin puheesta Lönnrotin muistoksi:

Suora kertomatapa

(oratio directa).

Luonnotar ei valitse lemmikkejensä säätyyn katsoen, vaan on monesti pistänyt aatelikirjansa, oikean jalouden lahjakirjan, senkin lapsen kapaloihin, joka ensi uniansa makaillee matalassa mökissä, karstaisen kurkihirren alla. Tämän aateliston etevin tunnusmerkki on rakkaus.

Epäsuora kertomatapa

(oratio obliqua).

(Puhuja sanoi että:)

Luonnotar ei valinnut lemmikkejensä säätyyn katsoen, vaan oli monesti pistänyt aatelikirjansa, oikean jalouden lahjakirjan, senkin lapsen kapaloihin, joka makaili ensi uniansa matalassa mökissä karstaisen kurkihirren alla. Tämän aateliston etevin tunnusmerkki oli rakkaus.

Muita esimm. Hän sanoi jo edeltäpäin että häntä tällä matkalla onnettomuus oli kohtaava (or. dir. minua — — — on kohtaava). — Poika sanoo, ett'ei hän aio mennä kouluun, kun muka on kipeä.

Huomattava on, että indikatiivin perfekti ja varsinkin pluskvamperfekti usein yksinäänkin kertomuksessa osottavat asian muilta kuulluksi, muiden puheeksi, siis ilmoittavat epäsuoraa kertomusta, esim. *On elänyt ukko ja akka* (= sanotaan, kuuluu eläneen). *Juopunut oli lyönyt oven kiinni ja pitänyt hirveätä melua* (= sanottiin, kuului lyöneen — pitäneen). *Rukiit olivat maksaneet* (= kuuluivat maksaneen) *kaksikymmentäviisi markkaa*.

Konjunktivi.

101 §. Konjunktivilla esitetään tekeminen ajateltuna. Se jakautuu:

a) **Potentsiaaliin**, joka esittää ajatellun tekemisen mahdollisena, esim. *sanonen, lienen sanonut*.

b) **Konditsionaaliin**, joka esittää tekemisen ehdonalaisena (ilmoittaa olettamuksen vastoin todellisuutta), esim. *sanoisin, olisin sanonut*.

Potentsiaalissa ovat seuraavat temporit:

102 §.

1) **Preesens** (preesens-futuuri) ilmoittaa päättymämätöntä tekemistä nyky- tai tulevassa ajassa. Esim. *Etköhän jo itsekkin huomanne, että olet väärässä? Tietänethän sen sanomattakin. Isä tehnee ehkä rekeä tuolla. Kaiketi hän satuja osanee. Kylläpä hän hakannee sylen halkoja päivässä. — Mihin ikänä sinut vienevätkin, minä seuraan sinua. Eiköhän se huomenna valmistune?*

Muistutuksia.

1. Yhdistetty preesens-futuuri, joka on harvinainen, ilmoittaa päättymättömän tekemisen aiotuksi tai aljettavaksi. Esim. *Hänköhän tänne lienee tuleva, vai kuka?*

2. Runokielessä on konjuktiivin preesensillä usein selvä indikatiivin tulevan ajan merkitys, esim. *En ennen sinä ikänä, kuuna kullan valkeana juone näitä juomisia, kuin ma saan nähä omani. Jospa tuolta pääsi nostat, Ukko pääsi särkenevi. Kohta itkenet ilosta, riemusta remahutellet. Kun et antane osoa, tuota sammon toista puolta, niin on kaiken kantanemme, vienemme venehesemme.*

2) **Perfekti** ilmoittaa päättynyttä tekemistä nyky- tai tulevassa ajassa; sitä käytetään kuitenkin myös menneen ajan tapauksista puhuen (potentsiaalisenä preteritinä). Esim. *Mikä häntä lienee vaivannut, kun en ole. häntä nähnyt moneen aikaan? Lieneekö karhua näillä seuduin nähty? Toinen vei vuohen, mihin lienee vienyt. Kyllähän täällä ennen lienee usein ollut karhuja.*

Potentsiaalia käytetään paraasta päästä:

103 §.

a) **Kysymyslauseissa**, joissa kysymys esitetään epäillen, varovaisesti, esim. *Mikä sen tehnee? Miten lienen sanonut? Vieläköhän pojan isä elänee? Toisena päivänä hän*

meni askareillensa, minne lienee mennyt. En tiedä, mitä he tehnevät.

b) Muunlaisissa lauseissa, joissa puhuja varovaisesti ilmaisee jonkun arvelun (lauseessa on tavallisesti *ehkä, kai- keti, kyllä, totta, -pa, -han*), esim. *Niinpä ehkä asia lienee. Kaiheti hän sen tehnee. Kylläpä hän sen toimittanee. Ethän vain pappi lieneekkään.*

Potentsiaalilla on siis enimmäkseen dubitatiivin merkitys.

104 §. Konditsionaalissa ovat seuraavat temporit:

1) **Preesens** (preesens-futuuri) ilmoittaa päättymätöntä tekemistä nyky- tai tulevassa ajassa. Esim. *Kyllä hän nytkin tekisi työtä, jos sinä häntä kääksit. Kyllä hakkaisin sylen halkoja päivässä, ell'ei käteni olisi kipeä. — Poika lukee, että häntä kiitettäisiin. Huomenna tulisin, jos ehtisin.*

Muistutus.

Yhdistetty preesens-futuuri ilmaisee päättymättömän tekemisen aiotuksi tai aljettavaksi. Esim. *En tiedä, mitä hän olisi tekevä, jos tämän sanoisin.*

2) **Perfekti** ilmoittaa päättynyttä tekemistä nyky- tai tulevassa ajassa; sitä käytetään myös menneen ajan tapauksista puhuen (konditsionaalin yleisenä preteritinä). Esim. *Nyt olisit jo työsi saanut valmiiksi, jos olisit enemmän työskennellyt. Huomenna olisi työni jo valmistunut, kun sinä tulet luokseni, joll'ei viivytyksiä tulisi. Jos olisit täällä ollut, niin ei veljemme olisi kuollut. Vaikka olisitkin sen tehnyt, niin et kuitenkaan olisi siitä hyötynyt. Jos olisit tullut eilen, niin olisit minut tavannut kotona.*

Muistutus.

Tarkoitusta sisältävissä sivulauseissa, joiden predikaatti on menneessä ajassa, käytetään sekä konditsionaalin preesensii että myös toisinaan perfektiä. Esim. *Poika luki että häntä kiitettäisiin l. olisi kiitetty.*

Konditsionaalia käytetään:

1) Päälauseissa osottamassa

a) Seurausta jostakin olettamisesta, joka ei ole varma eikä todenmukainen. Esim. *Jos hän niin sanoisi, niin hän valhettelisi. Jos olisit täällä ollut, niin ei veljemme olisi kuollut. Vaikka hän suutelisi jalkojani, en sitä sittenkään hänelle antaisi. Vaikka olisit mitä puhunut, ei se sinua olisi auttanut.*

b) Toivoa huudahduksissa. Esim. *Jospa hän tulisi! Kunpahan kerrankin saisimme olla rauhassa! Kunhan ei vain tuo eläin raukka kuolisi! Pääsisinpä kerrankin vapaaksi! Jospa olisin l. olisinpa saanut työni loppuun ennen hänen tuloansa!*

c) Ilmoitusta, pyyntöä tai kysymystä kohteliaassa muodossa, esim. *Minä luulin, ett'ei ajatuksenne ole aivan oikea. Nyt ruoka olisi valmis. Olisi jo aika nousta. Pyytäisin sinulta selitystä. Toivoisin saavani teitä nähdä. Tänäpä haluaisin tulla luoksesi. Tekisittekö hyvin ja poikkeaisitte luokseni? Saisiko sanoakseni, oisiko lupa kysyä — (Kalev.)? Emmekö söisi päivällistä? Olisin pyytänyt teitä tulemaan meille päivällisille.*

2) Sivulauseissa:

a) Konditsionaalilauseissa, kun ne olettavat ehdon, joka ei ole varma eikä todenmukainen. Esim. *Jos minulla olisi varoja, niin lähtisin ulkomaille. Sinä olisit pysynyt terveenä, jos olisit elänyt kohtuullisemmin.*

b) Konsessiivilauseissa, kun niissä tehdään myönytys, joka ei ole varma eikä todenmukainen. Esim. *Vaikka hänellä olisi enkelin kieli, ei hän sittenkään saisi minua houkutelluksi. Vaikka ihmiset jättäisivätkin, niin ei Jumala kuitenkaan hylkää (huom. seuraus esitetään varmaksi).*

c) Komparatiivilauseissa, kun niissä tehdään vertaus, joka ei ole varma eikä todenperäinen. Esim. *Hän puhuu ikäankuin olisi suurikin herra. Hän näytti laih-*

neelta ikäänkuin olisi kauvan sairastanut. Minusta oli ikäänkuin kuu olisi nyykäyttänyt päätä minulle.

d) Finaalilauseissa ilmoittamaan aiottua, tarkoitettua tekemistä. Esim. Äiti laulaa l. lauloi, että lapsi nukkuisi. Valvokaa ja rukoilkaa, ett'ette kiusaukseen lankeisi.

e) Temporaalilauseissa, joita alottaa kunnes, jahka, ennenkuin, ilmoittamaan odotettua tekemistä. Päälauseen predikaatti on silloin menneessä ajassa. Esim. Me koimme häntä viivyttyä, kunnes (l. jahka) isä tulisi (mutta: me koemme kunnes i. tulee). Emme tahtoneet lasta nukkuttaa, ennenkuin isä tulisi kotiin.

f) Objektisivulauseissa, nimittäin

a) Tahtomista merkitsevien verbien jälkeen, etenkin kun ne ovat menneessä ajassa. Esim. Morsian tahtoi, että pidettäisiin hiljaisia häitä. Isä käski, että antaisin teille tämän kirjeen. Ystäväni pyysi erotessamme, että muistaisin häntä.

β) Epäsuorassa kertomatavassa suoran kertomatavan imperatiivin asemesta, jota ei käytetä epäsuorassa kertomatavassa. Esim. Isä sanoi Matille, että hän lähtisi kylään (I. s. M.: „lähde kylään“). Ukko sanoi, että menisivät vaikka minne, kun hän vaan saisi olla rauhassa.

g) Relatiivilauseissa, kun tahdotaan jollekulle esineelle omistaa haluttu, tarkoitettu ominaisuus (vrt. yllä d). Esim. Hän lupasi tehdä sukset, jotka luistaisivat sulallakin maalla. Minulla ei ole ketään, johon luuttaisin. Tuo mulle tulinen turkki, päälleni panuinen paita, jonka suojasta sotisin ja takoa tappeleisin (Kalev.).

Imperatiivi.

106 §. Imperatiivi ilmoittaa tekemisen

a) Käskettynä tahi toivottuna. Esim. Anna kirja minulle! Eläköön Suomi!

b) Myönnettynä (konsessiivisena), tavallisesti vain 3:nnessa persoonassa. Esim. *Olkoon kuinka onkin. Maksakoon vaikka mitä, kyllä sen ostan. Ajattelkoon maailma mitä hyvänsä, minä en siitä välitä. Ole mies mikä hyvänsä, kyllä ruokaa saat.*

Nykyajan temporit, joita myöskin käytetään tule- 107 §.
van ajan temporeina ovat:

1) **Preesens**, esim. *Mene tiehesi, äläkä enää tule silmiäni eteen! Suokaa anteeksi! Käykäämme ulos! — Tulkoon valkeus! Menestykööt kaikki jalot pyrinnot! Olos sinä kuollut kuva, muistona siitä miehestä, joka runoelmillaan on luonut joka miehen rintaan isänmaanrakkautta! Saaospa savun panohon, käyös lehmät lypsämähän (run.)! Olkoon menneksi! Lähteköön vaan minun puolestani! Kannelkoon jos hän tahtoo! Olkoon miestä vaikka kymmenen, kyllä tämä poika voittaa! Asia riidelköön, älkööt miehet riidelkö (sanant.).*

Muistutus.

Yhdistettyä preesensia, joka on perin harvinainen käytetään vain konsessiivisessa merkityksessä, esim. „*Hän on saapa viisi markkaa*“. — „*Olkoon saapa vaikka kuusi*“.

2) **Perfekti**, joka on aivan harvinainen. Sitä käytetään vain konsessiivisessa merkityksessä, esim. „*Hän on kannellut*“, — „*Olkoon kannellut, vähät minä siitä huolin*“.

Menneen ajan temporeita imperatiivista tykkäänään 108 §.
puuttuu.

Muistutus.

Imperatiivin mennyttä aikaa toimitetaan joskus a) runo ja puhekielessä *mahdan* verbin indikatiivin imperfektillä (tekeminen toivottu). Esim. *Mahdoit (mahdoitte) antaa hevoselleni heiniä. Mahoit ennen maammo rukka, mahoit kaunis kantajani kapaloia kantosia, pestä pieniä kiviä. Mahoit olla oikeassa, elellä emon tuvilla. Mahtoi hän (mahtoivat he) pitää suunsa kiinni.* — b) indikatiivin imperfektillä (tekeminen myönnetty, konsessiivinen). Esim. *Maksoi mitä maksoi, menin minä.* (Ks. 97 §, b).

Verbin infiniittimuodot.

- 109 §. Infiniittimuodot ovat verbistä johtuneita **nominaali-muotoja**, joko substantiivisia: **infinitiivejä**, tai adjektiivisia: **partisipeja**. Näiden muotojen verbiluonne ilmaantuu kuitenkin siinä että niillä saattaa olla verbinmääräyksiä (objekti tai adverbiaali).

Infinitiivit.

- 110 §. Infinitiivejä käytetään lauseessa samoina lauseenosina kuin substantiiveja: adverbiaalina, attribuuttina, subjektina ja objektina.

I:nen infinitiivi.

- 111 §. I:stä infinitiiviä on kaksi muotoa:
a) lyhyempi (n. s. yleinen infinitiivi), jota käytetään ilman suffiksia.

Muistutuksia.

1. I:sen infinitiivin lyhyempi muoto on samanlainen aspiratsioonipääätteinen latiivi kuin *taa'*, *lähemmü'*, ks. yllä 53 §, 2 muist.

2. Runokielessä tavataan lyhyempää muotoa suffiksin kanssa, esim. *sa'ani*, *lähteäni*, *itkeäni*, *valittoani*.

b) pidempi, translatiivi, jota aina käytetään suffiksin kanssa.

- 112 §. I:sen infinitiivin lyhyempää muotoa käytetään:
I. Verbin määräyksenä ilmoittamaan verbin tekemisen tarkoitusta. Toimittava persoona joko jätetään ilmaisematta, tai ilmaistaan subjektiivigenetiivillä. Esim. *Onko teillä hevosta myöä?* *Isä toi omenoita lasten syöä.* *Rievut viskoi virran vieä* (run.). Tämän infinitiivin asemesta, jolla tavallaan on passiivinen merkitys, käytetään tavallisemmin passiivin I:sen partisipin translatiivia tai essiiviä: *Isä toi omenoita lasten syötäväksi*, *vis-*

koi rievut virran vietäväksi. Onko teillä hevosta myötävänä?

Muistutus.

Runokielessä käytetään usein I:stä infinitiiviä subjektiivigetiivin kanssa, puhtaassa aktiivisessa merkityksessä, esim. *Siihen kirkko tehtäväkseen papin saarnoja sanoa.*

II. Predikaatintäytteenä tai predikatiivi-adverbiaalina olevan adjektiivin määräyksenä vastaamaan kysymykseen: minkä suhteen. Toimittavaa persoonaa ilmaistaan genetiivillä. Esim. *Asia on vaikea toimittaa. Laki on mahdoton ihmisen täyttää. Kirja on hyvä lukea. Sepä oli hauskaa kuulla. Nämät maat ovat vaikeita tehdä pelloksi. Seikkaa pidän vaikeana ymmärtää. Asiata katson helpoksi toimittaa. Se oli kauhea nähdä.*

III. Substantiivin attribuuttina ilmoittamaan tekoa, johon substantiivin käsite antaa aiheutta. Esim. *Minun on aika lähteä pois. Minun on valta tehdä tämä työ. Minulla on oikeus, lupa ajaa tuo hävytön mies ulos. Minun on velvollisuus, täytymys tehdä tämä valmiiksi. Lupa leikkiä puhua, vaan ei pakko viisastella. Isällä ei ole ollut tilaisuutta myödä taloansa. — Minulla on aikomus viedä mies muassani. Jolla on korvat kuulla, se kuulkoon. Niillä ei ollut kynsiä pysyä pystyssä. Matalat jalat madolla yli aidasta hypätä, lyhyt kieli käärmehellä vettä lakkia merestä. — Sain luvan ajaa miehen ulos. Minä annoin heille käskyn ottaa varkaan kiinni. Anna minulle lupa kirjoittaa hänelle kirje sinun puolestasi. Nimismiehelle annettiin käsky ottaa varas kiinni. — Hän on jo aikeissa myödä ostamansa talon.*

Muistutus.

I:nen infinitiivi määrää tavallisesti semmoista substantiivia, joka ilmoittaa tilaisuutta, käskyä, keinoa, mikä jollakulla on tahi minkä joku saapi tai antaa (siis subj. tai obj.). Harvemmin se määrää adverbialiaa (nk. *Hän on — aikeissa —*).

IV. Lauseen subjektina, kun predikaattina on

a) Persoonaton verbi; tavallisesti subjekti tällöin on predikaatin jäljessä. Esim. *Minun täytyy opastaa tämä mies perille. Sinun tulee olla ahkera. Rukiin ei tarvitse olla peräti tiheitä. Paha koira tarvitsee tappaa. Isännän piti viedä lehmä kaupunkiin. Sinun pitää tästälähin parantaa elämätsi. Meidän ei sovi olla vieraan kielen orjina. Meidän sopii syödä oma eväämme ensin ja sitten vastä pyytää lisää. Niin ei sovi sanoa. Kyllä hävyttömän elää kelpaa.*

Muistutuksia.

1. Kun persoonattomia verbejä pitää, täytyy, tarvitsee, tulee, sopii seuraa verbi, joka merkitsee olemassa olemista tai olemaan tulemista, niin niitä järjestetään subjektinsijoilla (ei dativigenetiivillä) ynnä I:sellä infinitiivillä. Esim. *Talossa pitää olla isäntä (= pitää, on tarpeellista, että talossa on isäntä, vrt. isännän pitää olla talossansa). Joka mökissä pitäisi olla hengellistä ja isänmaallista kirjallisuutta. Huoneesen pitäisi tulla raittiimpaa ilmaa.*

2. Toisinaan käytetään runo- ja puhekielessä infinitiiviä yksinään, ilman pitää verbiä t. m. s. Se tapahtuu etenkin a) kysymyslauseissa, esim. *Mitä nyt tehdä? Hänpä neitti neuvomahan, orpoa opastamahan, miten olla mielevänä, kuten kuuluna asua. Arvelee, ajattelevi, miten olla, kuin eleä.* — b) relatiivilauseissa, esim. *Veä lankasi ve'elle, jota pitkin purren juosta. Salasaari kasvukohon, johon juosta Pohjan purren. On mitä oron veteä.* — c) että, jotta sanoilla alkavissa lauseissa, esim. *Piä miekalla pereä, jotta juosta puisen purren. Laske talma taivahalta, jott'ei päästä Väinämöisen. Sentähen sotavenosen rinta rautahan rakettu, jott'ei tuulen tuiki vieä.*

b) Persoonattomasti käytetty olla verbi, jonka muassa on predikaatintäyte (tai predikatiivi-adverbiaali); tällöin subjekti on predikaatin jäljessä. Esim. *Somap' on sotahan kuolla, kaunis miekan kalskehesen (run.). Hyvä on taitavan laulaa. Minun on mahdoton tätä toimeen saada. Parempi kuolla kuin kerjätä. Paha syödä siemenensä,*

maansa petteä pahempi (run.). Hyvä on lapsen lasna olla. Parempi on lypsää lehmää kuin tappaa se. Hupaista oli kuulla, että olet täydelleen parantunut. — Minulla on tapana nousta varhain.

c) Persoonaton kausatiiverbi; tällöinkin subjekti seuraa predikaatin jäljessä. Esim. *Minua iljettää, inhottaa nähdä häntä. Minua huvittaa käydä kävelemässä. Häntä arvelutti lähettää ainoa poikansa vieraille maille. Samoin tavataan infinitiivisubjektia muidenkin tunnetta tai mieltä merkitsevien verbien seurassa, esim. Minulle johtui mieleen käydä teitä katsomassa. Minusta tuntui kolkolta jättää armas kotini.*

Muistutus.

Predikaatin edessä käytetään tavallisesti infinitiivin asemesta verbistä johtunutta substantiivia. Esim. *Käveleminen on hauskaa (mutta: Hauska on kävellä).*

V. Objektina määräämään

a) Käsitteensä suhteen vaillinaisia transitiivi-verbettä, jotka merkitsevät voimista, tahtomista, sallimista, nk. *voin, jaksan, saatan, osaan, taidan, saan* (= mihi licet); *kehtaan, häpeen* (= en kehtaa), *viitsin, tohdin, pelkään* (= en tohdi); *aion, koen, koetan, tahdon, huolin lupaan, uhkaan; alan, ehdin; annan, käsken, sallin.* Esim. *Minä en jaksa tehdä työtä, ja häpeen kerjätä. Saatatko selittää minulle tätä asiaa. Hän ei osaa mitään tehdä. Hän sai olla joutilaana. Kehtaatko valhetella? Kun poika ei ollut viitsinyt lukea läksyinsä, niin ei hän uskaltanut mennä kouluun, sillä hän pelkäsi olla osaamatta luettaviansa. Tahdotko saada oppaan mukaasi? Hän päätti jättää työn siksensä. Nyt aiotaan pitää kokous. Minä aion, koetan tehdä työtä voimieni mukaan. Älä huoli lähteä vielä! Hän lupasi sen tehdä. Lupaappas tehdä tämä työ, niin olet mies! Viholliset*

uhkasivat hävittää koko kaupungin. Nyt alan kirjoittaa kirjettä. Emo ennätti sanoa. Joko nyt olet ehtinyt saada työsi valmiiksi?

 Verbien *annan, sallin, käsken* ohessa ilmoitetaan persoonaa, jolle lupa, käsky annetaan, datiivigeneetiivillä. Esim. *Emäntä ei antanut palvelijainsa laiskoitella. Anna heidän mennä. Sallikaa minun päättää alottamani työ. Pojan käskettiin viedä hevonen kotiin. Olla verbin predikaatintäyte on tässä tapauksessa objektiivinen, siis objektinsijoissa. Esim. Isä käski poikansa olla kuuliaisen. Pojan käskettiin olla ahkera.*

Muistutus.

Runokielessä tavataan toisinaan datiivigenetiivin asemesta akkusatiivia, esim. *Anna, Jumala, ajat mennä, päivät kultaiset kulua.*

b) Predikatiivi-adverbiaalinen kanssa käytettyjä transitiviverbejä; tällöin objekti seuraa predikatiivi-adverbiaalinen jäljessä. Esim. *Minä pidän viisaimpana lähteä kotiin. Hän katsoo paremmaksi kuolla kuin kerjätä. Hän luuli tarpeelliseksi nukkua päivällä. — Hän otti tavaksi käydä iltaisin kävelemässä. Vrt. IV, b).*

Muistutuksia I:sen infinitiivin lyhyemmän muodon käyttämisestä.

1. Deskriptiiviverbin ohessa, s. o. semmoisen verbin ohessa, joka äänellään tarkemmin kuvaa toisen verbin teon laatua, on pääverbi usein taipumattomana I:ssä infinitiivissä, käyden taipuvaisen deskriptiiviverbin edellä. Esim. *Akka puhua lavertele. Tuli sotka suora lintu, lenteä leikuttelevi (Kalev.). Hukka juosta hulkutteli. Hän nauraa hohotti. Mies seisoa toljotti häpeissään. — Yhtä usein kuitenkin molemmat, pääverbi ja deskriptiiviverbi, taipuvat samassa muodossa. Esim. *Hevonen on juosta hölköttänyt peninkulman**

matkan. *Astui kerran keikahutti, astui toisen torkahutti* (Kalev.). *Kannoin maion kapsuttelin* (run.). *Iske tuli tui-kahuta* (run.)! Hän puhui laverteli koko yön.

2. Olla verbin temporien (ei preesensin) kanssa käytetään I:stä infinitiiviä ilmoittamaan tekoa, jonka toteuminen on ollut aivan likellä. Esim. *Olin pakahtua harmista. Olen ollut monta kertaa jättää koko puuhan sikseen.*

3. Joskus I inf. ilmoittaa tekoa, johon ruvetaan, esim. *Menen, panen maata. Paneudun, laskeudun maata. Panen uunin lämmitä.*

4. I:stä infinitiiviä ei kirjakielessä käytetä passiivimuotoisena. Passiivista infinitiiviä korvataan, jos infinitiivi on objektina, aktiivin infinitiivillä; finiittiverbi on silloin joko passiivissa tai yks. 3:nnessa persoonassa aktiivissa (persoonattomasti), esim. *Tämä työ voidaan, saadaan tehdä l. tämän työn voipi, saapi tehdä. Paha koira tarvitsee tappaa.* — Muuten on passiivista infinitiiviä ilmoitettava kiertämällä. Esim. *Rankaistukseen joutuminen voi olla rikolliselle hyödyllisempi kuin rankaisematta jääminen.*

4. Kiellettyä I:stä infinitiiviä ilmoitetaan kiertämällä Esim. *Viisainta on olla (pysyä, jäädä) sinne menemättä. Paras on olla (jättää) se tekemättä. Työttä (työtönä) oleminen on hädällistä.*

I:sen infinitiivin pidempää muotoa käytetään: 113 §.

I. Ilmoittamaan verbin tekemisen tarkoitusta. Esim. *Minun on aikomukseni oleskella täällä paikkakunnan murretta oppiakseni. Hän kävi joella uidaksensa. Minun täytyy lähteä kaupunkiin saadakseni asian toimeen. Emme elä syödüksemme, vaan syömmme eläüksemme.*

Muistutuksia.

1. Täten käytetty I:sen infinitiivin translatiivi vastaa finaalisia lausetta, esim. *oppiakseni (= jotta oppisin).* Se ilmoittaa aktiivista suhdetta, jota vastoin I:sen infinitiivin lyhyemmällä muodolla, kun se ilmoittaa tarkoitusta, on passiivinen merkitys (esim. *Onko teillä hevosta myödy?* ks. yllä 112 §, I). Kuitenkin tavataan I:sen infinitiivin lyhyemmän muodon asemesta pidempi ilmoittamassa pas-

siivista suhdetta, kun infinitiiviin on liittynyt suffiksi, esim. *Hän toi omenoita syödäksemme* (mutta: *lasten syödä*). *Anna tytölle vettä hänen juodaksensa*. Tavallisemmin kuitenkin: *syötäväksemme*, *juotavaksensa*. Ks. II, 3 muist.

2. Erittäin tulee huomata ottaa verbin ohessa käytetty I:sen infinitiivin pidempi muoto, esim. *Seppä otti työn tehdäkseen*. *Kissa otti uskoaksensa ketun sanoja*. *Otti näin puhuaksensa*. — Runokielessä: *Ei ota vene yletä, eikä pursi liikahella*.

II. Vastaamaan kysymykseen: minkä mukaan, mihin katsoen. Esim. *Luullakseni tuo mies ei ole luotettava*. *Kirja on jo tietääkseni ilmestynyt*. *Muistaakseni ei asia ole niinkuin sinä sanot*. — *Hän oli liian huono kelvataksensa niin ylhäiseen seuraan*.

Muistutuksia.

1. Tämän ja edellisen käytäntötavan rajalla on I:sen infinitiivin pidemmän muodon käytäntö semmoisissa lauseissa kuin: *Nainen on niin sanoakseni perheen sydän*. *Uskovaiset ovat, käyttäükseni Vapahtajan sanoja, maailman suola*.

2. Verrattakoon tähän I:sen infinitiivin lyhyemmän muodon käytäntöä suhteen määräyksenä (ks. yllä 112 §, II), esim. *Asia on vaikea toimittaa*. Lyhyempi muoto tässäkin tapauksessa ilmoittaa passiivista suhdetta.

3. I:sen infinitiivin lyhyempi ja pidempi muoto ovat jossakin määrin sekauneet, niin että pidempää muotoa käytetään lyhyemmän täytemuotona, kun infinitiiviin on liittynyt suffiksi. Esim. *Minä annan sinulle omenan syödäksesi* (vrt. *syödä*, ks. I, 1 muist.). *Kirja on hyvä lukeakseni* (vrt. *lukea*). — Harvoin: *Sain luvun läheteäkseni*. — *Täällä kelpaa elääkseni*. — *Lähteäksensä käkesi, tullaaksensa toivotteli*.

II:nen infinitiivi.

114 §. II:sen infinitiivin muotoja käytetään seuraavasti:

I. Inessiivi ilmoittaa tekoa, jonka kanssa pääverbin tekeminen tapahtuu yksin ajoin. Aktiivisen infinitiivimuodon subjektia ilmaistaan tällöin subjektiiv-

genetiivillä tahi suffiksilla (suffiksisääntöjen mukaan ks. 83 §). Jos taas toimittavaa persoonaa ei ole ilmaistu, käytetään passiivimuotoa. Esim. *Kevään tullessa muuttolinnut palaavat Suomeemme. Poikkeatko mennessäsi kauppiaalle? Kylää lähetessäni kuului sieltä suuri tora. Usein olen itkenyt Sokrateen kuolemaa lukeissani. Tätä työtä tehdessänsä hän alkoi siihen mieltymä. Juomari lauloi kotiin tullessansa. Hiki laiskan syödessänsä, vilu työtä tehdessänsä. Susi seisautui nähdessänsä miehen, mutta pakeni hänen lähetessänsä.* — Toukoja tehtessä oli suuria sateita. Tästä setelistä maksaa Suomen pankki vaadittaissa viisi markkaa. Mentäessä viivytettiin päivä. Aktiiviakin käytetään persoonattomasti (s. o. ilman genetiiviä tai suffiksia), etenkin kun infinitiivillä ei ole subjektia. Esim. *Mennessä viivytettiin viikko. Aika menee arvellessa, päivä päätty käännellessä.*

1. II:sen infinitiivin inessiiviä käytetään temporaalijärjestelmänä, joka vastaa semmoista temporaalilauseetta, jossa predikaatin tekeminen on samanaikainen kuin hallitsevassa lauseessa. Esim. *Kevään tullessa muuttolinnut palaavat* = *kun kevät tulee, niin muuttolinnut palaavat; kevään tullessa muuttolinnut palasivat* = *kun kevät tuli, niin muuttolinnut palasivat.*

2. Huom. puheentapa: *Mikä on voidessani?* = *mikä on esteenä voimisessani? Mikä on mennessäni?*

II. Instruktiivi määrää enimmiten tapaa, miten pääverbin tekeminen tapahtuu. Joskus tavataan tälläkin subjektiivigenetiivinen persoona tahi suffiksi määräyksenä. Esim. *Kuuset paukkuen palavat, hullut kulkevat kehuen. Poika tuli itkien kotiin. Terveyttäni hoitaen olen kesäni kuluttanut. Mies vastasi sanoen tärkeät syynsä.* — *Äiti luki kirjeen kaikkien kuullen. Sen teen maailman nähden. Niin se on luulteni, tieteni.* — *Ei maaten markat*

juokse, istuen isot hyvyudet. Kova on surma silmin nähden, kuolema käsin pidellen. Siihen nähden, että —. — Kävin veljeni luona mennessä palaten.

III:s infinitiivi.

115 §. III:n infinitiivin muotoja käytetään substantiivisesti seuraavalla tavalla:

I. Inessiivi, verbin olosija, ilmaisee tekoa, jota toimittamassa joku on on, käy. Esim. *Olin laulamassa, uimassa, kävelemässä. Kävin poikaa opettamassa* (ks. 64 §, 1). *Hän istui kaksi tuntia sinua odottamassa. Hän on lehtikerpoa tekemässä. Hän on hevosta noutamassa, pöytää nostamassa. Hän käy tuomassa postin joka päivä. Minä kävin hakemassa veljeni tuvasta. Minä käyn ottamassa kirveen mukaani.*

Muistutus.

Vrt. *Olin puutarhassa poimimassa marjoja ja: Olin puutarhassa siellä marjoja poimiakseni.* III:n infinitiivin inessiivi ilmoittaa siis teon toimittamisen, I:sen infin translatiivi ainoastaan toimittamisen aikomuksen.

II. Elatiivi, verbin erosija, ilmoittaa tekoa, jota toimittamasta joku lähtee, lakkaa, tahi josta joku estyy, kieltäytyy, josta jotakuta pidätetään, kielletään (ks. 57 §, III, 2). Esim. *Tulen uimasta. Poika palasi hevosia viemästä. Isäntä lakkasi syömästä. Minä estyin lähtemästä veljeni tulon kautta. Sotamiehet kieltäysivät edemmäksi marssimasta. Minä varoitin poikia laiskoittelusta. Minä estin häntä tulemasta. Kielti vanha Väinämöinen vesillä viheltämästä, lainehilla laulamasta. Isä on kieltänyt tätä sinulle näyttämästä. — Löysin pojan kirjaa lukemasta* (64 §, 2).

Muistutuksia.

1. Semmoisia verbejä, joiden kanssa III:n infinitiivin

elatiivia etenkin käytetään, ovat esim. *herkeän, lakkaan, estyn, kiel-täydyn, varoitän, estän, kiellän* y. m.

2. Myös syytä ilmoittavaa III:nneen infinitiivin elatiivia ta-vataan, varsinkin runokielessä, esim. *Kiitos onnen hyvän antamasta! Kiitoksia kiittämästänne! Terve kuu kumottamasta, kaunis kasvot näyttämästä, päiväkululta koittamasta, aurinko ylenemästä!* (Kalev.). Vrt. 58 §, 2.

III. Illatiivi, verbin tulosija, ilmoittaa

a) Tekoa, jota toimittamann joku lähtee, ryhtyy, sattuu. Esim. *Minä menen hevosta noutamaan. Tule lyömään kättä! Menepäs hakemaan puukkoa! Mene nyt tuomaan hevonen kotiin! Hän tuli siellä tuntemaan mi-nut. Minä rupean (ryhdyn) valmistamaan keskeneräistä työtäni. En ole joutanut teillä käymään. Veljeni sat-tui olemaan kotoa poissa, kun vieraat tulivat. Satuinpas tekemään pahan kepposen. — Hän jäi seisomaan* (ks. 64 §, 5). Tässä tilassa he heittivät hänet pihalla makaamaan.

Muistutuksia.

I. *Alan* verbi, joka on transitiivinen, järjestetään I:sellä infi-nitiivillä (ks. 112 §, V, a), *rupean* taas, joka on intransitiivinen, III inf. illatiivilla (*alan mennä, rupean menemään*). *Ennätän* ja *ehdin* käytetään molempien muotojen kanssa (*ennätän, ehdin mennä* l. *menemään*).

2. Huom. III inf. yksinään verbinä lauseessa: *Lapset, kun sen näkivät, heti itkemään. Siitä seppo Ilmarinen tyttöä anele-mahan* (Kalev.), *Lapin koirat haukkumahan* (Kalev.). Ks. yllä 45 §.

b) Tekoa, johon jotakuta kehotetaan, saatetaan, (ks. 57 §, III, 3). Esim. *Älä yllytä, totuta, opeta las-tasi pahaa tekemään. Hän pakotti, vaati minut tähän ryhtymään. Ystäväni käski minua tulemaan luoksensa. Minä käskin, pyysin häntä lukemaan. He pyysivät mi-nua riitaa ratkaisemaan. Hän käski kylästä hevosta hakemaan. Isä käski poikaa heittämään kiven maahan. Hän ei saanut minua valehtelemaan.*

Muistutuksia.

1. *Käsken* verbiä järjestetään kahdella tavalla, nim. joko datiivigenetiivillä ja I:sellä infinitiivillä (ks. 112 §, V, a) tahi objektilla, joka tavallisesti on partitiivissa, ja III:n inf:n illatiivilla (*käsken poikain mennä, käsken poikia menemään*).

2. Vrt. *Menen puutarhaan marjoja poimimaan* ja *Menen puutarhaan siellä marjoja poimiakseni*. III inf. ilmoittaa itse teon toimittamisen, I inf:n transl. toimittamisen aikomuksen.

c) *Tekoa*, jota toimittamaan joku on kelvollinen, halullinen, velvollinen (tai päinvastoin kelvoton j. n. e., ks. 59 §, I). Esim. *Poika on hyvä lukemaan. Hän ei kelpaa pysty, kykene tätä toimittamaan. Hän on so-piva lähettiläänä olemaan. Härkä on sovelias vetämään, isoa kuormaa. Hän on omansa ottamaan tämän työn tehdäksensä. Sinä et ole mies sitä tekemään. Hän on valmis, taipuisa, halukas sotaan lähtemään. Koira on paha puremaan. Lintu on luotu lentämähän, huolellinen laulamahan. Poika oli haluton lähtemään. Hän on huono työtä tekemään. Jokainen on velvollinen elättämään perhettänsä.*

Muistutus.

Vrt. *Poika on hyvä lukemaan* ja *Kirja on hyvä lukea*. III inf. osoittaa aktiivista, I inf. passiivista suhdetta.

IV. Adessiivi ilmoittaa

a) *Hallitsevan verbin tekemisen välikappaletta*, tapaa (ks. 61 §, II, III). Esim. *Lukemalla oppii. Kulut-tin aikaani niitä näitä puhelemalla. Hän on elättänyt itseänsä kauppaa tekemällä. Hän petti minut tekemällä kaupan toisen kanssa. Pyytämällä pyydän, että teette niin hyvin.*

b) *Olla verbin ohessa, ollessaan suffiksilla varustettuna*, tekoa, jonka toteutuminen on ollut aivan likellä. Esim. *Olin työtäni aloittamallani, kun sain kutsun ystävältäni. Olen nuk-*

kumallani. Hän oli juuri rahat antamallaan rosvolle, kun apua tuli.

 Tässä merkityksessä käytetään kuitenkin tavallisemmin *-maise*-päätteisen deminutiivimuodon („V:nnen infinitiivin“) suffiksillista monikon adessiivia. Esim. *Olin työtä alottamaisillani. Olin putoomaisillani. Hän oli juuri rahat ottamaisillaan.*

Muistutus.

Runokielessä tavataan muitakin n. s. V:nnen infinitiivin muotoja, esim. *Onpa Tiera tieossani, Kuura kuulemaisissani.*

V. Abessiivi ilmoittaa keinoa, tapaa, jota ilman pääverbin tekeminen tapahtuu (ks. 68 §). Persoonaa ilmaistaan subjektiivigenetiivillä ja suffiksilla. Esim. *Lukematta ei opi. Lupaa kysymättä lähdin kylään. Astuin huoneesen kenenkään huomaamatta. Sen tietää sanomattasikin. Hän lähti pois sanaakaan hiiskumatta. — Ole valehtelematta!* — Transitiivisen verbin III:nnen infinitiivin abessiivilla on usein passiivinen tai persoonaton merkintö. Esim. *Kirja jäi lukematta. Työ on vielä tekemättä. Epäilemättä asia on niin.*

Muistutus.

Runoissa III:nnen inf:n abessiivi joskus vastaa kieltävää konsekutiivilauseetta, esim. *Liitti tuohon liikalanat — aallon käymättä ylitse, partahille parskumatta.*

VI. Instruktiivia saattaa käyttää *pitää* verbin kanssa I:sen infinitiivin lyhyemmän muodon asemesta (vrt. yllä 112 §, IV, a). Esim. *Sinun pitää jo lähtemän (= lähteä). Hänen pitää hevonen valjastaman (= valjastaa). Meidän pitää auttaman lähimäistämme. Kun persoonaa (jonka pitää) ei ole ilmaistu, käytetään passiivia, esim. Jo pitää lähdettämän. Työ pitää tehtämän.*

Samaa johtomuotoa, jota substantiivisesti käytetään 116 §. III:ntena infinitiivinä, käytetään myös passiivisena par-

tisipina, ilmoittamaan päättynyttä tekemistä (teon tulosta), kun agentti on ilmoitettu subjektiivigeneetiivillä tai suffiksilla. Esim. *Ystäväni tekemä kirja on saavuttanut suurta suosiota. Kirves on sepän takoma. Hänen kutomansa kangas on kaunista. Anna pakkasen palella kylvämiäsi jyviä. Tämä on oma* (ks. 85 §, 91 §, III, 2), 2 muist.) *tekemäni. Emäntä pukeutui omiin kuto-miinsa vaatteihin.*

Muistutuksia.

1. Tätä muotoa käytetään runokielessä ilman agenttiakin passiivin II:sena partisipina, vieläpä aktiivisenakin. Esim. *Viel' on muitakin sanoja, ongelmaita oppimia, tieohesta tempomia, kanervoista katkomia. Kaspoipa jokea kolme itkemistänsä vesistä, läpi päänsä lähtemistä, alta kulman kulkemista.*

2. Runokielessä tavataan samassa merkinnössä myös deminutiivimuotoja (n. s. V:nnen infinitiivin kaltaisia muotoja). Esim. [Annikki toi] — *pystyisen kypärin, tuon isonsa ostamaisen. Astu tietä temminkäistä, sikojen silittämäistä, porsahien polkemaista.*

IV:s infinitiivi.

117 §. IV:nnen infinitiivin muotoja käytetään seuraavasti:

I. Nominatiivia käytetään ilmoittamaan tarpeellisuutta, sopivaisuutta persoonattomasti käytettyin *olla, käydä* verbien ohessa, sekä kieltoa tai epäilystä sisältävissä lauseissa partitiivia *olla* verbin ohessa. Persoonaa, jonka pitää, sopii, ilmoitetaan datiiivigeneetiivillä (ks. 50 §, III, b). Esim. *Sitä kuusta kuuleminen* (= tulee, pitää kuulla), *jonka juurella asunto. Kyllä minun on se tekeminen. Hänen oli työskenteleminen koko päivää aamusta iltaan.* — *Käykö niin sanominen* (= sopiiko näin sanoa)? *Eikö tätä käy toisin selittäminen?* — *Ei sinne ole menemistä* (= ei ole sinne hyvä mennä, tai: ei kannata sinne mennä). *Ei koiraa karvoihin katsomista. Onkohan sinne menemistä?*

II. Kun partitiivi suffiksilla varustettuna yhdiste-

tään samavartaloiseen verbiin, niin sillä ilmaistaan tekemisen keskeytymätöntä jatkumista. Esim. *Aamusta alkain olen kirjoittamistani kirjoittanut. Lapsi itki itkemistänsä.*

Partisipit.

Partisipeista **I:n**en ilmoittaa päättymätöntä (kestävää, aiottua) tekemistä, **II:n**en päättynyttä, esim. *oppiva poika, luettava kirja; oppinut mies, luettu kirja.* 118 §.

Passiivin partisipeilla on joko persoonaton merkitys tahi selvä passiivinen. Jälkimäisessä tapauksessa ilmoitetaan toimittavaa persoonaa, agenttia partisipiin liitettyllä subjektiivigenetiivillä tahi suffiksilla. Esim. *Lasten luettava kirja. Asia on minun toimitettavani. Kylän pantu palkkalainen (run.). En minä syö kaikkien maisteltua.*

Kun passiivin **II:n**en partisipi olisi agentilla varustettava, niin partisipina kuitenkin säännöllisesti käytetään *-ma-päätteistä* muotoa (**III:n**nen infinitiivin johtomuotoa, n. s. agentti-partisipia), esim. *isän kirjoittama kirja, hänen tekemänsä pöytä. En minä syö kaikkien maistelemaa.* Ks. 116 §.

Muistutus.

Passiivin **I:n**en partisipin ohessa käytetään välistä objektiivistakin genetiiviä, esim. *Minulla ei ole mitään kaupan tehtävää. Tuohon liitää lintusesi — turkin tunnusteltavaksi, karvojen katseltavaksi.*

Partisipeja käytetään samoina lauseenosina kuin adjektiiveja, sekä toisinaan myös, samoin kuin muitakin adjektiiveja, substantiivisesti. 119 §.

I. Adjektiivisesti partisipeja käytetään:

1) Attribuuttina, jolloin ne noudattavat pääsanansa sijaa ja lukua. Passiivin partisipeilla on tässä tapauksessa selvä passiivinen merkintö, ja passiivin

I:nen partisipi ilmoittaa tarpeellisuutta, välttämättömyyttä, sopivaisuutta. Esim. *Laulava lapsi*, gen. *laulavan lapsen*, n on. nom. *laulavat lapset* jne. *Hän on Jumalata pelkäävä mies*. *Maata viljelevä väestö on täällä varakasta*. *Taloa rakentavan mestarin työ onnistuu huonosti*. — *Rikkunut kirja*, rikkuneen kirjan kannet. *Suomeen muuttaneet ruotsalaiset asuvat meren rantamilla ja saarilla*. *Painosta tullut kirja*. — *Kunnioitettava herra*. *Naitava neito*. *Puhujaksi valittava mies*. — *Puhuttu puhe*, ammuttu nuoli (sananl.). *Tehty työ*. *Syöpi susi merkitynkin lampaan*.

2) Apuverbin kanssa nominatiivissa muodostamaan verbin yhdistettyjä temporeita, perfektiä, pluskvamperfektiä sekä yhdistettyä preesensia ja imperfektiä, ja kieltosanan kanssa kieltävää imperfektiä. Silloin passiivin partisipeilla on aina persoonaton merkitys. Esim. *Olen lienen, olisin tehnyt*. *Olin tehnyt*. *Olen, lienen, olisin, olin tekevä*. *En tehnyt*. *Onko täällä pöydät pesty?* *Jyvät on jo ostettu*. *Meitä on käsketty*. *Minut on kutsuttu häähin*. *Minua ei kutsuttu*. Passiivissa tavataan persoonaton yhdistetty preesens ja imperfekti, jotka ilmoittavat tekemisen tarpeellisena, välttämättömänä. Persoonana, jonka pitää, täytyy, ilmoitetaan datiivigenetiivillä (ks. 50 §, III, b). Esim. *Teidän on veneellä mentävä*. *Nyt on heinäinkasvua odotettava*. *Minun oli vietävä heiniä ja vettä talliin*. *Mitä nyt olisi tehtävä?*

3) Predikaatintäytteenä, jolloin passiivin partisipeilla on passiivinen merkitys. Esim. *Sadut usein ovat opettavia*. *Hedelmät olivat kypsyneitä*. *Olenko minä teidän jouksutettavanne?* *Lapset olisivat luetettavat*. *Hän hakee semmoisia, jotka eivät olisi haettavia*. *Minä olen kutsuttu*. *Te ette olleet kutsutut*. *Nämät sadut ovat kirjoista opittuja*.

Objektiivisena predikaatintäytteenä partisipi tavataan partisipijärjestelmässä, esim. *Näin pojan tulevan*. Ks. 120 §.

4) Predikatiivi-adverbialina.

a) Aktiivin I:sen partisipin essiiviä käytetään suffiksilla varustettuna *olla* verbin ohessa ilmoittamassa, että subjekti joko muita luulettua tai itse luulee olevansa tai tekevänsä sitä, mitä partisipilla ilmaistaan. Esim. *Hän on olevinansa* (l. *olevanansa*) *viisas*. *Mies ei ollut tietävinänsä mitään koko asiasta*. *Onko tämä olevinansa työn-tekoa?* — *Yöllä olin näkevinäni isävainajani*.

b) Passiivin I:sen partisipin essiiviä käytetään ilmaisemaan tekoa, jonka alaisena joku on, pysyy, ja translatiivia ilmoittamaan tekoa, jonka alaiseksi joku saatetaan, joutuu. Nämät muodot ovat III:n infiniitin inessiivin ja illatiivin passiivisia vastineita. Esim. *Hän on luetettavana* (vrt. *hän on luettamassa*). *Hän on setänsä kasvatettavana*. *Minä pidän poikaani hänen kasvatettavanansa*. *Laiva on aaltojen ajeltavana*. *Hän on veljellensä opetettavana*. — *Hän tuli luetettavaksi* (vrt. *luettamaan*). *Hän toi lapsensa sinun kasvatettavaksesi*. *Sorruin sormin lainehesen, tuulen tuuteltavaksi, aaltojen ajeltavaksi* (Kalev.). *Hän vei poikansa veljensä luokse opetettavaksi*.

Vrt. yllä 112 §, I; 113 §, I, 1 muist.

c) Aktiivin II:sen partisipin translatiivi *tulla* verbin yhteydessä ilmaisee satunnaista tekemistä ja saada verbin yhteydessä loppuun saatettua tekemistä. Esim. *Hän tuli kertoneeksi asioita, joita tahtoi pitää salassa*. *Tuskin hän sai sen sanoneeksi, niin . . .*

Huom.! *Olkoon menneeksi! Anna olla olleheksi, sika salmen uineheksi!*

d) Passiivin II:sta partisipia käytetään samalla ta-

valla tulla ja saada verbien kanssa. Esim. *Työ tuli tehdyksi. Sain jo työni lopetuksi. En saanut nukutuksi.*

Muistutus.

Tässä tapauksessa käytetään usein murteittain predikatiivi-adverbiaalin asemesta subjektiivista tai objektiivista predikaatintäytettä yksikön partitiivissa. Esim. *Se tuli tehtyä. Nyt tulivat tuollaiset työt tehtyä. Kyllä sen (ne) saamme sovitettua. En saanut nukuttua.*

5) Appositsioonina. Esim. *Maailmaa kokeneena hän katsoo asiata toisin silmin kuin sinä. Voitettuna oli sotajoukon peräytyminen.*

II. Substantiivisesti käytetään partisipeja (samoin kuin muita substantiivisesti käytettyjä adjektiiveja, vrt. yllä 70 §) samoina lauseenosina kuin substantiiveja. Esim. *Kyllä lyöpä aseensa löytää. Kokemut kaikki tietää. Minä tunnen useita oppineita. Ei ole työtä maansa myönehellä.*

Partisipien substantiivisesta käytännöstä huomattakoon erittäin seuraavat adverbialiset käytäntötavat:

1) Passiivin, toisinaan aktiivin partisipeja käytetään monikon sisäisissä (harvoin ulkoisissa) paikallissijoissa ilmoittamaan tilaa, asemaa (ks. 57 §, a), 60 §, a). Esim. *Asia ei ole enää autettavissa. Vettä tuotiin saataviin. Hän on näkyvissä, kuuluvissa, vetäysi näkyvistä, tuli näkyviin. Hän ei ollut saapuvilla.*

2) Passiivin II:sen partisipin partitiivia käytetään ilmaisemaan tekoa, jonka suorittamisen jälkeen jotakin tapahtuu (ks. yllä 55 §, yl. muist. 4, a). Partisipimuodon subjektia ilmaistaan tällaisessa temporaali-järjestelmässä genetiivillä ja suffiksilla yleisten suffiksisääntöjen mukaan (ks. 83 §). Esim. *Syötyä lähdettiin kävelemään. Miehen lähdettyä pois panin maata. Isännän myötyä talonsa minun täytyi muuttaa muualle. Vaimo, kuultuaan miehensä sairastuneen, juoksi lääkäriä*

hakemaan. Terve nuori syötyänsä, vanha yön levätyänsä. Isäntä tuli iloiseksi heti hänen poistuttuansa. Päivän levätyäni läksin taas matkalle. Päästyämme katon alle tuli aika rankkasade. Tämän työn suoritettua minun oli poistuminen.

Huom.! Ennen kesän tultua.

Muistutuksia.

1. Tämä temporaalijärjestelmä vastaa temporaali-lausetta, jonka tekeminen on pääverbin tekemiseen verraten loppuun suoritettu. Esim. *Syötyä lähdetään* = *kun on syöty, lähdetään*; *syötyä lähdettiin* = *kun oli syöty, lähdettiin*.

2. Tässä järjestelmässä käytetään partisipia nykyään ainoastaan aktiivisessa merkinnössä. Siis esim. *Kuninkaitten karkoitettua* ei merkitse: *Kun kuninkaat olivat karkoitettut*, vaan: *Kun kuninkaat olivat karkoittaneet (jonkun)*. Sanotaan siis: *Kun viholliset oli voitettu (olivat voitettut)*, läksi sotajoukko pois (tai myös: *viholliset voitettua*, ei: *vihollisten voitettua*, joka merkitsee: *kun viholliset olivat voittaneet*).

Partisipijärjestelmä.

120 §.

Semmoisia verbejä, jotka merkitsevät huomaimista, ajattelemista, lausumista (nk. *kuulen, tunnen, näen, huomaan, ymmärrän, arvaan, epäilen, toivon, uskon, tiedän, sanon, kerron, lausun, ilmoitan, vakuutan, kehun, valitan, uhkaan, lupaan* y. m.) seuraa suomessa usein partisipijärjestelmä, joka vastaa objektista *että*-lausetta. Järjestelmän rakennus on seuraava:

1) Partisipijärjestelmän predikaattiosana on partisipimuodon yksikön päätteellinen akkusatiivi (*n*-päätteinen).

2) Aktiivisen partisipimuodon subjektipersonaa ilmaistaan: a) genetiivillä, jos se on totaalinen (huom.

subjektisäännöt 9 §, a) ja b); b) partitiivilla, jos se on luonnoltaan partsiaalinen; c) suffiksilla, jos hallitsevan verbin ja partisipijärjestelmän subjekti on sama; 1:sen ja 2:sen persoonan suffiksia käytetään usein, vaikk'eivät ne tarkoittakaan hallitsevan verbin subjektia (vrt. 83 §).

Esim. Näin pojan tulevan. Luulet lumpehen pitävän, meren kaislan kannattavan. Hänen sanotaan ottavan naapurin pojan mukaansa. En nähnyt hevosten tulevan. Hän luuli sotamiehiä olevan linnassa. — Sanoisille pojan jo löytäneen kirveen. Hänen sanotaan meneen kotiinsa. Hän pelkäsi vihollisten jo saapuneen. Sotapäällikkö toivoi apuväkeä tulleen. Miehiä sanottiin hukkuneen mereen. — Kerroitko hänelle meneväsi kaupunkiin? Hän luuli tekevänsä siinä oikein. Toivoo köyhiä hyötyvänsä, poteva paranevansa. Tiesivätkö he tulleeni, tullesi (t. minun, sinun tulleen)? Minä en luullutkaan vielä tänään tulevanne (t. teidän tulevan). — Olen kuullut häntä paljon kiitettävän. Sanotaan kirkkoa rakennettavan. Tuota miestä olen kuullut sanottavan oppineeksi. Niin kuulee puhuttavan. — Hän kertoi siellä monesti käydyn. Pelkäsin häntä lyödyn.

Samanmukaisesti tavataan yksikön akkusatiivissa olevia partisipimuotoja seuraavien intransitiiviverbien ohessa: näkyä, näyttää (videri), kuulua (audiri, dici), tuntua (sentiri). Esim. Tuolla hän näkyy tulevan. Poika näyttää olevan ilkeä. Venäläiset kuuluvat paljon rakastavan teitä. Sanoitko, että minä näytin olevan vihoissani? Aamuilma tuntuu minusta olevan oikein raitista. Häntä kuuluu pidettävän erittäin etevänä miehenä.

Muistutuksia.

1. Yllä kerrotun partisipijärjestelmän asemesta käytetään usein, varsinkin runokielessä, huomaamista j. n. e. merkitseviä verbejä objektin ja translatiivissa olevan partisipin

(objektiivisen predikatiivi-adverbiaalin) kanssa. Proosassa käytetään translatiivia varsinkin passiivin II:sesta partisipista. Esim. *Hän sanoi sinua lyödyksi. Mies näki palatessaan talonsa ryöstetyksi.* Runokielessä: *Luulin tuulen tuulevaksi, pinon pystyn viereväksi. Sanoi päivän saaneheksi, kuun tuonne kaonneheksi, Minä vaivainen varoan kuoreni kolottavaksi.* Samoin: *Sai sanoma Pohjolahan Väinölän vironneheksi.*

2. Partisipijärjestelmän kokonaissubjektina käytetään toisinaan akkusatiivia, joka oikeastaan on hallitsevan verbin objektina ja noudattaa yleisiä objektisääntöjä. Tätä järjestystapaa käytetään varsinkin, jos hallitseva verbi on passiivinen, tai jos partisipijärjestelmän subjekti on kardinaaliluku. Esim. *Soisin laiskat Lappihin menevän. Luulin molemmat silmäsi olleen kiinni. Tässä seurakunnassa hän sanoi olevan huonot rukiit. Näin viisi miestä tulevan. Mies sanottiin hukkuneen mereen. Kullakin luonnonesineellä luultiin olevan oma haltiansa.*

3. Partisipijärjestelmän predikaatintäyte käsitetään objektiiviseksi ja ilmaistaan siis objektinsijoilla, kun hallitsevalla verbillä ja partisipijärjestelmällä on eri subjektit (huom.! yks. akkusatiivi on *n*-päätteinen hallitsevasta veristä huolimatta, vrt. 26 §, II, d), lisäyksiä). Esim. *Hän sanoi miehen olevan sairaan. Palvelijat sanoivat olevasi kipeän. Tiedän heidän olevan aika miehet. Kerro isälle pojan olleen kipeän! Hänellä oli aikomus kertoa pojan olleen kipeän. Nykyisten kouluin kehutaan olevan entisiä paremmat. Miehen kerrottiin olleen väkevän (huom. kuitenkin: Mies kerrottiin olleen väkevä, kun hallitseva verbi on passiivinen ja partisipijärjestelmän subj. on päätteettömässä akkusatiivissa).*

Kun hallitsevalla verbillä ja partisipijärjestelmällä on sama subjekti, niin predikaatintäyte käsitetään subjektiiviseksi ja ilmaistaan subjektinsijoilla. Esim. *Luuletko olevasi terve. Hän sanoi olevansa kipeä.*

4. Partisipijärjestelmän subjekti on alkuperäisesti ollut hallit-

sevan verbin objekti, ja sen predikaattina oleva partisipi objektiivinen predikaatintäyte. Lauseessa: *näin pojan menevän* on tämän mukaan *pojan* oikeastaan alkujansa akkusatiivi, mutta vähitellen on sitä ruvettu käsittämään genetiiviksi, jonka kaltainen se muodoltaan on. Sen johdosta on myöskin aljettu sanoa: *näin poikain menevän*, sen sijaan että aikaisemmin sanottiin ja vieläkin sanotaan: *näin pojat menevän* (vrt. luvun puolesta: *he ovat surullisena*, ks. 33 §, b) muist.). — Partisipijärjestelmän predikaattiosaksi on jäykistynyt yksikön *n*-päätteinen akkusatiivi; tämä muoto on siirtynyt subjektiiviseksikin predikaatintäytteeksi semmoisissa lauseissa kuin *poika näkyy menevän* (aikaisemmin: *poika näkyy menevä*).

IV:s luku.

Partikkelien käytäntö lauseessa.

Adverbeista.

- 121 §. Adverbeja käytetään lauseessa adverbialina ilmoittamaan paikkaa, aikaa, tapaa (määrää). Esim. *Veljeni oli täällä. Hän meni sinne. — Eilen hän tuli. Pian aiomme lähteä. — Pappi saarnasi kauniisti. Ole hiljaa! Mies on hyvin, kovin, sangen vanha. Akka puhui kovin paljon.*

Muistutus.

Melkein predikaatintäytteen veroinen on adverbi semmoisissa lauseissa kuin: *Se on oikein, väärin. Ovi on auki, kiinni. Veitsen terä on irti.* Semmoisissakin tapauksissa on adverbi kuitenkin oikeimmin käsitettävä adverbialiksi (vrt. *Ovi on avoinna, terä on irrallaan, he olivat eksyksissä, he ovat tuvassa y. m.*).

- 122 §. Määrää (myös ajan määrää) merkitsevät nominit ovat monesti lauseen subjektina tai objektina, ja niistä käytetään siis nominatiivia, akkusatiivia ja partitiivia. Esim. *Minulla on vähä palkkaa ja paljon työtä. Tänä vuonna tulee vähempi heiniä kuin viime vuonna. Minä annan sinulle paljon toimia. Anna minulle vähä omenaa!*

Annettiin hänelle sen verta. Hän viipyi kauvan. Älä kauvaa kylässä viivy. Tämän nähtävästi alkuperäisemmän järjestystavan sijasta käytetään usein adverbisesti instruktiivia (vrt. 67 §, III). Esim. Kylässä oli paljon väkeä. Tässä on maata aivan vähäsen. Anna minulle vähän. Annettiin hänelle sen verran. Ei hän kauvan viivy.

Partikkeli *muka* ilmoittaa lauseessa jonkun puheena 123 §. olevan persoonan ajatusta tai puhetta (usein ivallisella vivahduksella). Esim. *Plato sanoi hekumata pahan syötiksi, koska muka ihmiset tarttuvat siihen, niinkuin kalat onkeon. Hän käveli öisin ulkona, koska muka ei saattanut nukkua. Hän sanoi saattavansa tehdä, mitä tahtoi: olihan hänellä muka valta siihen.*

Adverbeihin saattaa myöskin lukea paikallissijain vahvistuspartikkelit aina —, hamasta —, hamaan —; — asti, —saakka, —päin, —kohden (molemmat myös partitiivin kanssa, ks. 127 §), —käsin, —puolen, ja abessiivia vahvistavan ilman — (myös partitiivin kanssa käytettävä preposit., ks. 127 §). Näistä käypi aina, hamasta, hamaan, ilman sen sijan edellä, jota ne ovat vahvistamassa, muut taas sen jäljessä. Esim. *Kävin aina kirkolla asti, saakka. Hän tuli kirkolta saakka, asti, kirkolle s., a. Hamasta muinaisuudesta saakka aina näihin aikoihin asti on kansanrunoutemme kukoistanut. Aina viime vuodesta asti hamaan tähään aikaan saakka olen ollut sairaana. Hän meni kirkolle päin, kohden, käsin. Hän kävi kirkolla päin, käsin, täällä puolen. Ilman rahatta ei tule toimeen.*

Liitännäispartikkeleista.

Liitännäispartikkeleista mainittakoon seuraavat: 125 §.

I. *-ko, -kö* on kysyväinen partikkeli, joka liittyy painollisimpaan sanaan, ja tämä sana on lauseessa

ensimmäisenä; kuitenkin saattaa nominin määräys tahi rinnastava konjunktio olla tämän sanan edellä. Esim. *Lähteekö isäntä huomenna kaupunkiin? Isäntäkö huomenna kaupunkiin lähtee? Huomennako isäntä lähtee kaupunkiin? Kaupunkiinko isäntä huomenna lähtee? Koulun oppettajaksiko hän on ruvennut? Kaunis Ainiko teillä kävi? Aivan samaako sinä sanoit, vai toista? Vai sinäkö siellä olitkin? Etkö käynytkään kotona? Menemmekö vai emmekö?* — Interrogatiivisiin sanoihinkin saatetaan *-ko* partikkeli liittyä, kun se, jolta kysytään, toistaa kysymyksen. Esim. „*Missä olet käynyt?*“ „*Missäkö olen käynyt?*“ — *Kuinkako sanoin?* — Usein on *-ko, -kö* = *kuinka*. Esim. *Paljoko (= kuinka paljon) kello on? Vanhako olet? Montako teitä on?*

II. *-pa, -pä, -han, -hän* sekä *-pahan, -pähän*, ovat vahvistavia partikkeleja. Niillä on lauseessa sama asema kuin kysymyspartikkelilla. Esim. *Minäpä sen tein. Teitpä sinä sen. Tämäpä on kummallista. Tuo pappipa siellä puhui, eikä tämä. Tämän talon isäntäpä asian on alkuun pannut. Mutta sinäpä vasta veijari olet.* — *Isähän niin sanoi. Onhan ukko sen sallinut. Aivan samaahan minä väitin. Vaan olenhan minäkin vaivaa nähnyt ja tiedänhän siis mimmoista tämä elämä on.* — *Onpahan tuo kummallista. Eipähän niin lienekkään.* Kysymyssanaan tai *-partikkeliin* liittyneenä *-han, -hän* antaa kysymykselle epäilevän värityksen. Esim. *Saisikohan puhutella isäntää?*

III. *-ka, -kä* tavataan liittyneenä relatiivi- ja interrogatiivipronomineihin sekä myös (yhdistävässä merkityksessä, ks. 129 §, I) kieltosanaan. Esim. *Mies, joka tuolla tulee, on veljeni. Kuinka sanoit? Mihinkä menet?* — *En ole mokkaa nähnyt enkä kuullut.*

IV. *-s* tavataan liittyneenä kysyväisiin pronomineihin

sekä liitännäis-partikkeleihin (nk. *-ko-s*, *-pa-s*, *ka-s*), joskus muunlaisiin sanoihin, ja käytetään puhuteltaessa tai vilkkaassa kertomuksessa (usein tuntuva 2:sen persoonan merkityksessä). Esim. *Mikäs neuvoksi tulevi? Mistäs puhe on? Kuinkas kävi? Tuoppas päiväkirjasi tänne! Tämäpä loistoa on! Tämäkös tuota hupsua miellytti! Riennä, riennä, sano äitini, ja minäkös juoksemaan! — Annas tänne! Ettäs viitsit!*

V. *-kin* käytetään vahvistuspartikkelina (merk. myös) kun lauseen ajatus on myöntäväinen, *-kaan*, *-kään* taas, kun lauseen ajatus on kieltäväinen, epäileväinen. Nämät saattavat liittyä mihin lauseen sanaan tahansa. Esim. *Isänikin oli siellä. Sama mieli on minullakin. Hän on Turussakin käynyt. Etkö sinäkin arvele samoin?* (myöntävää vastausta odotetaan)? *Eiköhän tämäkin ole niin selitettävä? — Ei hänkään siellä ollut. Ei rosvokaan niin menettelisi. En nähnyt isäntääkään. Ei hänellä itselläänkään ole rahaa. Tuliko veljenikään? Etkö sinäkään (edes) arvele samoin?*

Muistutuksia.

1. *-kin* ja *-kaan*, *-kään* partikkelin liittymisen kautta relatiivi- ja interrogatiivipronomineihin on syntynyt indefiniittipronomineja, joiden käytäntöön edellinen sääntö soveltuu (ks. 91 §, I, 2).

2. *-kaan*, *-kään* partikkelin sijasta tavataan runokielessä *-kana*, *-känä*, esim. *Ei löydä tiloa tuota, paikkaa pahintakana.*

Postpositiooneista ja prepositiooneista.

(Ks. Muoto-oppia).

Postpositiooneja ja prepositiooneja käytetään 126 §. jonkun substantiivin sijan yhteydessä lauseessa adverbialina (harvoin attribuuttina). Esim. *Hevonen ui joen poikki* 1. *poikki joen. Rakkaus isänmaata kohtaan on jokaisen oikeus ja velvollisuus.*

127 §. Suomen kielen postpositiivien ohessa käytetään yleensä substantiivin genetiiviä tai myös suffiksia. Esim. *Koira makaa pöydän alla. Hiiri juoksi uunin takaa. Talonpoika meni tuomarin luokse l. tykö. Älä ole edessäni. Syöksikö rosvo päällesi? Naapuri tuli tyköni.*

Partitiivin kanssa yhdistetään seuraavat postpositiivien: *kohti, kohden, kohtaan, vastoin, vasten, vastassa, vastaan, myöten, paitsi (paitse), päin, varten. vailla l. vajaalla.* Esim. *Me kuljemme kaupunkia kohti. Hän tuli minua vastaan. He matkustivat jokea myöten.*

Prepositiivien suomen on hyvin vähä, nimittäin:

a) Partitiivin kanssa käytettäviä *ennen, ilman, kesken, *keskellä (-ltä, -lle *), liki, *likellä (-ltä, -lle), *lähellä (-ltä, -lle), paitsi l. paitse, pitkin, *(sisä-, ulko-, tällä, sillä jne.) puolella (-lta, -lle), vasten, vastoin, vastapäätä, ympäri.* Esim. *Hän asuu keskellä kylää (myös: kylän keskellä). Kirkko on liki, likellä, lähellä raatihuonetta (myös: raatihuoneen lähellä). Tytär teki vastoin isänsä tahtoa. Mustalaiset vaeltavat ympärimaailmaa.*

a) Genetiivin kanssa käytettäviä: *edellä, jäljestä, jälkeen (ajasta puhuen, esim. edellä, jäljestä, jälkeen puolenpäivän), *halki, kautta (esim. kautta kaiken maailman), kesken (keskeyttämisestä puhuen, esim. kesken puheeni), *läpi, *poikki, *yli, *ympäri.* Esim. *Sousimme poikki lahden (myös: lahden poikki). Lintu lensi yli tuvan (myös: tuvan yli).*

Muistutuksia.

1. Suffiksia ei liitetä niihin genetiivin kanssa käytettäviin postpositiivien, jotka ovat *i*-loppuisia, esim. *Luoti meni hänen läpi.* Huom. myös: *meidän, teidän kesken.*

*) Tähdellä merkityt sanat saattavat merkitystä muuttamatta olla genetiivin kanssa käytettäviä postpositiivien.

2. Postpositiooneja on etenkin vanhemmassa kielessä usein käytetty ruotsinvoittoisesti. Muutamia näistä lausumatavoista mainittakoon: *Kanssa: Kuinka on sinun kanssasi laita pro: sinun laitasi. Päälle: Armahda sinuas meidän päällemme pro: armahda meitä. Minä uskon Jumalan päälle: pro: Jumalaan. Edestä: Kiitoksia lainan edestä pro: lainasta. Vastaan: Hän saa nauttia talon tuloja määrättyä hintaa vastaan pro: määrätystä hinnasta (l. määrättyyn hintaan).*

3. Post- tai prepositioonin yhteydessä oleva sija on enimmäen alkuperäisesti sen substantiivin attribuuatti, josta post- tai prepositio on johtunut (huom. esim. *talon kohdalla, uunin takana*).

Konjunktiooneista.

Konjunktioonit, jotka yhdistävät lauseita ja 128 §. lauseenosia, ovat joko rinnastavia tai alistavia.

Rinnastavat konjunktioonit yhdistävät yhdenvertaisia lauseita ja lauseenosia. 129 §.

I. Kopulatiivikonjunktiooneja (yhdistystä ilmoittavia) ovat *ja; ynnä* (ess. sanasta *yksi*); *sekä, sekä . . . että (jotta); -ka, -kä*, joka liitetään kieltosanaan, kun se on lauseen ensi sanana; *saati, saatikka; jopa, vieläpä*. Esim. *Isä ja poika tulevat. Minä luen ja sinä laulat. Äiti kehrää sekä kertoo satuja lapsillensa. Viisi ynnä kolme tekee kahdeksan. Me laulamme ynnä sinä naurat. Sekä isä että poika pahastuivat. Sekä kuulin että näin. En ole mokomaa nähnyt enkä (ei: ja en) kuullut. Ethän ole lukenut Kalevalaa etkä Kanteletarta. Älköön kukaan karatko kodistansa, älköönkä isänmaastansa (mutta: Niin olen sanonut, ja minä en luovu sanoistani. Hän kuuli, ett'eivät viholliset olleet liikkeelle lähteneet, ja ett'ei saksilainen apujoukkokkaan vielä ollut saapunut). — Hänkään ei tätä osannut selittää, saati sinä. Tanssivat vanhat ukotkin, saatikka sitten nuoremmat ja jaloiltaan nopsimmat. Oli siellä poikia ja tyttöjä, jopa l. vieläpä vanhoja ukkojakin.*

Muistutus.

Kun tahdotaan antaa suurempaa painoa itse kiellolle, niin voipi *ja . . . en* järjestelmää käyttää, jos edellinen lause on myöntäväinen, ja nämät sanat ovat erotetut toisistaan muiden sanojen kautta, esim. *Niin olen sanonut, ja minä en luovu sanastani.*

II. Disjunktiiikonjunkttsiooneista (erotusta ilmoittavista) käytetään *eli* (*elikkä*) yhdistämään samanlaisia käsitteitä, synonyymeja, *tai* (*tahi*, *taikka*) erilaisia käsitteitä, ja samoin *joko* — *tai*, *taikka* — *taikka*; disjunktiiivisissa kysymyslauseissa käytetään *vai* alottamaan vastakysymystä. Esim. *Oikean jalan suksen nimi on kalhu eli potasma. Mielikki eli Mimerkki oli muinais-suomalaisten metsän jumalatar. — Isä tai äiti tulee kanssani. Ukko joko myöpi talonsa, tai antaa sen arennille. Taikka jousi murtuu, taikka jänne katkeaapi. Tuletko kouluun, vai menetkö kotiin?* Jos disjunktiiivisissa kysymyslauseissa predikaatti on yhteinen, niin *-ko* partikkeli saattaa olla poissa joko jälkimäisistä tahi ensimmäisistä, esim. *Turustako tulet, vai Porista vai Raumalta? Turusta vai Poristako hän tulee?*

Muistutuksia.

1. Huomattava on, että *vai* alottaa aina vastakysymyksen. Mutta missä ei kaksoiskysymystä ole, vaan yksi ainoa, tulee käyttää kysymyslauseessakin *eli*, *tai*. Esim. *Puhutko kalhusta eli potasmasta? Eikä lausu lapsi raukka, onko vilu, taikka nälkä, tahi muu tapahtumainen? Oletko käynyt Tampereella tai Hämeenlinnassa, vai kotonako olet ollut?*

2. *Vai* tavataan joskus yhdistämättömässäkin kysymyslauseessa, jolloin kysymys on ajateltava jatkoksi edelliseen puheseen. Esim. *Ell'et sinä ole siivolla, niin minä sinut opetan. Vai luuletko minun leikkiä laskevan? — Vai se on ajatuksesi?*

III. Adversatiiivikonjunkttsioonit (vastakohtaa tai rajoitusta ilmoittavat) ovat: *mutta*; *vaan*, jota käytetään kieltävän lauseen jäljessä alottamaan lausetta, joka tyk-

känään kumoo sen, mitä edellä on kielletty; *paitsi*; *en ainoastansa* — *vaan myös*; *taas* (yhden tai useamman sanan jäljessä); *kuitenkin*, *kumminkin* Esim. *Minä tulisin, mutta en ehdi. Hän ei ole sairas, mutta heikko hän on. Minä en ole sairas enkä heikko, vaan vällan terve ja raitis. Minä en sitä voi tehdä, vaan ehkä veljeni. En minä niin sanonut, vaan sinä. Kaikki muut siellä olivat, paitsi minä en ollut. Kaikkia muita sinä vihaat, paitsi et häntä. Laki ei opeta ainoastansa, mitä meidän pitää tekemän vaan myös, mitä meidän pitää välttämän. Näin hän sanoo, toiset taas toisin. Hän lupasi tulla mukaan, kuitenkin l. kumminkin sillä ehdolla, että tulet häntä nouttamaan.*

IV. Konklusiivikonjunktsiooneja (syyn ja seurauksen suhdetta, johtopäätöstä ilmoittavia) ovat *sen tähden*, *siksi*, *siis*, *niinmuodoin*, *niin*, jotka oikeastaan ovat demonstratiivisia adverbjeja. Esim. *Maa on saanut kastetta, senpätähden l. siksiä kasvit niin vihannoivat. Kello on jo 10, on siis jo aika panna levolle. Ajattelen, siis olen olemassa. Tee se, niin saat elää. Portimo veti ukkoa aikansa, niin tuli orava vastaan. Ei aikaakaan, niin isä tuli kotiin. Tuskin hän oli sen sanonut, niin hän kuoli. Minä tulen viikon päästä, niin sinä olet terve. Aivan samaa laatua on se niin sana, joka alottaa jälkilauseen, kun edellä on käynyt komparatiivi-, tempo-raali-, kausaali-, konditsionaali- tai konsessiivilause. Esim. Niinkuin olen sanonut, niin se on. Kun hän sen oli sanonut, niin hän kuoli. Kosk'et näytä uskovan, niin saat kysyä muilta. Jos sen teet, niin saat elää. Vaikka mitä tekisit, niin ei tyttö sinusta huoli.*

V. Eksplanatiivikonjunktsiooneja (selittäviä) ovat *sillä*, *näet*, *nimittäin*. Esim. *En tahtonut lähteä, sillä en ollut oikein terve. Isäntä ei ole kotona, läksi näet kaupunkin. Meidän täytyi lähteä sisään, oli nimittäin kylmä.*

130 §. Alistavat konjunktsioonit alottavat sivulauseita ja yhdistävät niitä päälauseihin.

I. Eksplikatiivikonjunktsiooni (yleiseen alistava) on *että*, joka usein viittaa hallitsevassa lauseessa olevaan se sanaan. Esim. *Sepä oli kummaa, että sinä pääsit papiksi. Tunnettu asia on, että hän on paljon saanut kärsiä. Isä sanoo, että hänen pojastansa tulee pappi. Mitä siihen tulee, että haluat tietää, millä kannalla yleiset riennot ovat täällä, niin on siitä vaikea mitään varmaa sanoa. En mene sinne sentähden, ett'ei minua siellä suosita.*

 Objektisen *että*-lauseen asemesta saattaa käyttää partisipijärjestelmää, jos *että*-lausetta hallitseva verbi merkitsee huomaamista, ajattelemista, lausumista (ks. 120 §). Esim. *Hän tiesi, että sotamiehet olivat linnassa* = *hän tiesi sotamiesten olevan linnassa*. Kieltävän *että*-lauseen asemesta ei suorasanaaisessa kielessä kuitenkaan tavallisesti käytetä partisipijärjestelmää. Esim. *Poika sanoi, ett'ei hänen veljensä voinut tulla mukaan.*

Huom.! *Hän ei sanonut tulevansa.* Runossa: *Sanoit et käyväsi sotoa.*

II. Konsekutiivikonjunktsioonit (seurausta ilmoittavat) ovat *että*, *jotta*, joita tavallisesti päälauseessa edeltää *niin*, *sellainen* y. m. s. Esim. *Oletko niin köyhä, että sinun täytyy kerjätä. Hän on semmoisessa tilassa, ett'ei hän kykene mihinkään. Mies pyörtyi, jotta kaatui selällensä.*

III. Finaalikonjunktsiooneja (tarkoitusta, aikomusta ilmoittavia) ovat: *jotta*, *että*. Esim. *Äiti laulaa, jotta lapsi nukkuisi. Sinun on ahkerasti työskenteleminen, että saattaisit elättää vanhan äitisi. Hän luki sitä var-ten, että häntä kiitettäisiin.* Ks. 105 §, 2), d).

 Finaalilauseen asemesta sopii välistä käyttää I:stä infinitiiviä tai passiivin I:sen partisipin translatiivia (ks.

112 §, I.; 113 §, I.; 119 §, I, 4). Esim. *Menen puutarhaan, jotta siellä poimisin marjoja* = *siellä poimiakseni marjoja*. *Menen veljeni luo, jotta hän minua opettaisi* = *hänen opetettavakseen*.

Muistutus.

Sekä konsekutiivinen että finaalin *että* on oikeastaan vain eri laji eksplikatiivista.

IV. Kausaalikonjunktiooneja (syytä ilmoittavia) ovat *kun* l. *kuin*, *koska*, *syystä että*. Esim. *Kun asia niin on, niin autan mielelläni*. *Et saa anteeksi, kos'et näyttä katuviikoksi*. *Ilma on lämmin, syystä että aurinko paistaa*.

V. Temporaalikonjunktiooneja (aikaa ilmoittavia) ovat *kun* l. *kuin*, *kunnes*, *jahka*, *ennenkuin*. Esim. *Minä menen kotiani, kun kesä tulee*. *Kun kesä tulee, niin koulut suljetaan*. *Jahka ilta tulee, niin lähdän kävelemään*. *Siellä noidat nukkukohot, kunnes heinä kasvanee läpi pään, läpi kypärin*. *Hän lupasi viipyä maalla, kunnes tulisi terveeksi*. *Hän ei luvannut lähteä, ennenkuin isä tulisi*. Ks. 105 §, 2), e).

 Temporaalilauseen asemesta käytetään usein temporaalijärjestelmiä: II:sen infinitiivin inessiiviä tai passiivin II:sen partisipin partitiivia genetiivin tai suffiksin kanssa (ks. 114 §, I ja 119 §, II, 2). Esim. *Kun kevät tulee, niin muuttolinnut palaavat* = *kevään tullessa muuttolinnut palaavat*. *Kun päivä on laskenut, tulee kylmä* = *päivän laskettua tulee kylmä*.

VI. Konditionaalikonjunktiooneja (ehto ilmoittavia) ovat: *jos*, *kun* l. *kuin*, *joshan*, *kunhan* l. *kuinhan*, *ell'* (en, ell'et j. n. e.), *joll'* (en, joll'et j. n. e.). Esim. *Jos tulet luokseni, niin olen iloinen*. *Jos tulisit luokseni, niin olisin iloinen*. *Jos olisit tullut luokseni, niin olisin ollut*

iloinen. *Kun sen tehnet, niin saat palkan mieltäsi myöten. Joll'ei hän täyttä lupaustansa, niin minä vihas-tun. Minä nuhtelisin häntä, ell'ei hän osaisi luettaviansa.* Ks. 105 §, 2), a).

VII. Konsessiivikonjunktsiooneja (myönnytystä ilmoittavia) ovat: *vaikka, jos kohta, ehkä.* Esim. *Vaikka ihminen on syntinen, niin Jumala on kuitenkin hänelle armollinen. Vaikka voimia puuttuisikin, niin on kuitenkin hyvä tahto kiitettävä. Mahti ei joua maan rakohon, vaikka mahtajat menevät (run.). Vaikka olisin kuinka köyhä ja heikko tahansa, ei Jumala minua kuitenkaan hylkää. Jos kohta mies on vähä, kyllä on laki luja. Hyvä kukin kuollessansa, ehkä paha eläissäänsä.* Ks. 105 §, 2), b).

VIII. Komparatiivikonjunktsiooni (vertausta ilmoittava) on *kuin*, jota päälauseessa vastaa komparatiivi tai sanat: *yhtä, sama, eri, toinen, muu* tai demonstraatiivinen pronominaali *semmoinen, sellainen* (jossa tapauksessa *kuin* käytetään komparatiivisen lauseen predikaatin-täytteenä vastaavan relatiivipronominaalin asemesta) tai joku se pronominin sija tai siitä johtunut adverb. Esim. *Sinä olet vanhempi kuin minä. Tuo mies on yhtä suuri huli-vili kuin hänen veljensäkin. Hän puhui samoin kuin sinäkin. Hän on sama, samanlainen kuin ennenkin. Hän selitti tätä asiaa eri l. toisella tavalla kuin sinä. En nähnyt muuta kuin aavan veden ja korkean taivaan. Semmoisilla l. sellaisilla laiskureilla, kuin (= jommainen) sinä olet, ei ole mitään tehtävää. Siitä asti kuin isä palasi kotiin, hän on maannut sairaana. Sillä aikaa kuin sinä makaat, minä kirjoitan. Ei saa tehdä sillä tavalla kuin sinä. Sitten kuin olen valmis, tulen mukanasi.* Komparatiivikonjunktsiooneja ovat myöskin yhdistetyt *niinkuin* ja *ikäänkuin*. Esim. *Niinkuin olet kylvänyt, niin saat niittää. Hän puhui, niinkuin olisi suurikin herra.*

Hän näytti laih tuneelta, ikäänkuin olisi kauvan sairas-
tanut. Ks. 105 §, 2), c).

IX. Interrogatiivikonjunktsiooneja (kysymystä ilmoittavia) ovat: *-ko, -kö, tokko, josko*. Esim. *Ei ole taattua, tuleeko hän. En tiedä vielä, syntyykö matkastani mitään. Tiedätkö, tokko tässä kaupungissa on pianonvirittäjää? Hän katselee ympärilleen nähdäkseen, josko häntä huomattaisiin. En tiedä, menenkö vai enkö. En kysynyt, olivatko he pappilasta vai kaupungista. En tiedä, Hämeenlinnassa vai Tampereelläkö hän asuu.*

Interjektsiooneista.

Interjektsioonit ovat yleensä lauseen yhdenjak- 131 §.
soisesta rakenteesta irrallaan olevia huudahduksia, jotka ovat milloin yksinään, milloin lauseen alussa tai lopussa tai lauseen sanojen välissä. Esim. *Ah, voi, kuinka kauhasti suru vaivaa mieltäni! Elon merelt' — ah! — jos pian päästä pois kuolon rantaan loistavaan ja tyyneen vois!* (Suonio).

Muutamia interjektsiooneja käytetään partitiivissa 132 §.
olevan substantiivin yhteydessä (ks. 55 §, IV). Esim. *Voi minua! Ah kultaista kotia!*

Muistutus.

Interjektsioonien tapaan käytetään välistä muunkinlaisia sanoja. Esim. *Hyvät ihmiset, sitä komeutta! Taivasten tekijä, sitä ihannutta!*

V:s luku.

Sanojen ja lauseiden järjestyksestä.

Sanojen järjestys.

- 133 §. Sanojen järjestys ei ole suomen kielessä niin jäykistynyt, että kullakin sanalla olisi järkähtämätön paikkansa lauseessa. Yleensä on jotenkin suuressa määrässä säilynyt kullekin vapaus oman aistinsa mukaan sanojen järjestyksellään edistää ajatusmuodon selvyyttä ja kau neutta.

On kuitenkin olemassa sanojen järjestystapa, jota saatamme katsoa tavalliseksi, ja josta poiketaan enimmäkseen vain erityisiä tarkoituksia varten. Muutamisissa tapauksissa on sanojen järjestys varmaan määrätty.

- 134 §. Tavallinen sanojen järjestys on seuraava:

a) Subjektiosa käy predikaattiosan edellä.

Esim. *Isä tuli eilen kotiin. Kaikki ihmiset ovat kuolevaisia.*

Muistutuksia.

1. Samassa paikassa kuin subjekti, on yleensä persoonattoman verbin ohessa käytetty persoona, passiivimuodon objekti, persoonattoman kausatiiviverbin objekti sekä omistajaa ilmoittava adessiivi ja inessiivi. Esim. *Kaikkien ihmisten täytyy kuolla. Heti kun tulen koulusta kotiin, niin minun pitää ruveta lukemaan. Kun viholliset olivat valloittaneet kaupungin, niin miehet surmattiin, naiset ja lapset vietiin orjuuteen. Kun olen syönyt suolaista, niin minua alkaa kovasti janottaa. Minulla on kirja. Hänessä on nuha.*

2. Subjekti on säännöllisesti predikaatin jäljessä, kun subjektina on infinitiivi. Esim. *Paras olisi lähteä pois. Minusta tuntui ikävältä jäädä jälkeen. Meidän täytyy jo mennä. Hänen on meneminen.*

3. Subjekti on säännöllisesti predikaatin jäljessä, kun predikaatti on imperatiivissa, esim. *Eläköön Suomi! Lähe sinä, minä en ehdi!*

4. Kun ensin mainitaan puhujan sanoja ja sitten puhuja, niin puhujanimi asetetaan joko sanomista merkitsevän verbin jälkeen tai eteen, esim. „*Mene tiehesi*“, *minä sanoin* l. *sanoin minä*. „*M. t.*“ *sanoi Matti* (l. *Matti sanoi*).

5. Subjektista, joka erityisiä tarkoituksia varten käy predikaatin jäljessä ks. 135 §.

b) Predikaatin määräykset käyvät yleensä predikaatin jäljessä. Esim. *Poika juoksee kadulla*. *Mies tappoi koiran pihalla*. Samoin käy myös predikaatintäyte välittävän verbin jäljessä, esim. *Hän on onneton*.

Muistutuksia.

1. Huomattava on, että kieltosana aina on ennen kiellettyä verbiä, esim. *Minä en huoli sinusta*. *Hän sanoi, ett'ei hän aio seurata sinua*.

2. Jos predikaatilla on määräyksenä sekä objekti että adverbiaali, niin objekti yleensä on adverbiaalin edellä (vrt. kuitenkin 135 §), esim. *Minä tapasin hänet kadulla*. *Minä pidän häntä etevänä miehenä*. — Jos objektina on infinitiivi, niin se käypi predikaatiivi-adverbiaalin jäljessä, esim. *Minä pidin viisaimpana lähteä pois*.

c) Substantiivin attribuuteista käyvät adjektiiviattribuutti ja genetiivissä oleva attribuutti aina substantiivin edellä, substantiivi-attribuutti joko edellä tai jäljessä (ks. 34 §, B), muut attribuutit, n. s. attributiivit (paitsi genetiivissä olevaa) aina pääsanansa jäljessä. Esim. *Se iloinen poika, joka laulaa pihalla, on naapurin nuorin poika*. *Helsinki, Suomen pääkaupunki, on perustettu Ruotsin kuninkaan Kustaa Vaasan aikana*. *Suuri osaa pitäjää l. pitäjistä on asumatonta*. *Pese kannut korvinensa!*

Muistutuksia.

1. Jos substantiivilla on yht'aikaa sekä adjektiivinen että genetiivissä oleva attribuutti, niin genetiivi tavallisesti käypi adjektiivin edellä. Esim. *Ukon kaikki puheet eivät auttaneet mitään*. *Ruotsin mainio kuningas Kustaa Vaasa*.

2. Infinitiittimuodon ohessa käytetty genetiivi käypi niinkään infinitiittimuodon edellä, esim. *Hänen kylään mennessään kohtasin hänet. Päivän laskettua tuli kylmä. Pöytä on puusepän tekemä.*

135 §. Usein on kuitenkin subjektin ja predikaatin, samoin myös predikaatin ja sen määräysten keskinäinen asema poikkeava siitä, mikä yllä on esitetty tavalliseksi. Silloin enimmäiten sanain järjestyksen kautta tahdotaan osottaa puheena oleva esine tuntemattomaksi, ennenmainitsemattomaksi tai tahdotaan antaa jollekulle lauseenosalle tavallista suurempaa painoa.

1) Se lauseenos, jolla ilmoitetaan tuntematon, ennenmainitsematon esine, asetetaan lauseessa viimeiseksi tai ainakin loppupuoleen. Tämä koskee erittäinkin subjektin ja predikaatin suhdetta, mutta usein myös predikaatinmääräysten asemaa, jos niitä on lauseessa useampia. Esim. *Tuvassa on ukko* (vrt. *Ukko on tuvassa*). *Olipa kerran ukko ja akka. Kun poika läksi metsälle, niin tuli häntä vastaan karhu* (vrt. *Kun poika läksi metsälle, niin sama karhu taas tuli häntä vastaan*). *Oli torppa ennen, jossa oli vanha akka. — Minä tapasin pihalla tytön* (vrt. *Minä tapasin tytön pihalla*).

2) Se lauseenos, jolla on lauseessa suurin paino, asetetaan lauseessa ensimmäiseksi (tai ainakin niin alkuun kuin mahdollista). Esim. *Tuvassa ukko on. Veneesen miehet nousivat. Aarten me löysimme. Köyhä hän on, mutta kunnon mies. Myös predikaatti saatetaan täten, jos se on ennen mainittu ja painollinen, asettaa lauseen alkuun. Tunnettu subjekti silloin seuraa tavallisesti kohtaa sen jäljessä, tuntematon lopumpana lauseessa (1) kohdan mukaan*. Esim. *On ukko tuvassa. On tuvassa ukko. „Tuliko pitäjän pappi teille?“ „Tuli pappi meille ja oli ison aikaa.“ — „Tuliko tänne teidän pitäjään ensinkään pappia?“ „Tuli tänne pappi.“ — Jos subjektilla on*

paino, niin ei riitä yksinään subjektin ensimmäiseksi asetaminen, vaan lisäksi pannaan predikaatinmääräykset, jos ne ovat ennen mainittuja, predikaatin edelle. Esim. *Ukko tuvassa on. Minä kaupat tein.* „Kuka läksi kaupunkiin?“ „Isä kaupunkiin läksi.“ — „Sinä olet onneton.“ „Sinä onneton olet.“

Muistutus.

Tämän säännön mukaista on, että muutamilla liitännäispartikkeleilla (*-ko, -pa, -han*) varustetut sanat, jotka aina ovat painolliset, aina ovat lauseessa ensimmäisinä tai niin alussa kuin mahdollista (ks. 125 §). Esim. *Kotiinko sinä menet? Kyläänpä minä menen. Kotonahan isä on eikä kylässä.*

Runoudessa on sanojen järjestys hyvin vapaa, etu- 136 §. päässä kauneuden ja runomitan vaatimusten mukainen. Esim. *Tietäjä iänikuinen (Kalev.). Voitolle pääsi vallat Pohjolan (Suonio). Hän kaunis on, kuin kukkainen, raitis kuin kevätaamu (Oksanen).* — Vanhassa kansanrunoudessa tavataan esimerkkejä siitäkin, että on muutettu liittosyntyisten sanojen eri osain järjestystä joko asettamalla liiton osain väliin muita sanoja (tmesis) tahi kääntämällä osat edestakaisin (anastrophe). Esim. *Vaski- oli hattu hartioilla (= vaskihattu oli hartioilla). Vyöll' on veitsi Väinämöisen, päähopea (= hopeapää) huotrasessa.*

Lauseiden järjestys.

Lauseiden järjestys s. o. se järjestys, jossa pää- ja 137 §. sivulauseet seuraavat toisiaan saattaa vaihdella samoin kuin niiden lauseenosain, joita ne edustavat.

a) Subjekttilause käy verraten harvoin päälauseen edellä, mutta enimmäkseen sen jäljessä. Esim. *Että itsekkin ajattelet samaa, on oikein hyvä. Paras on, että menet kotiisi.*

b) Objekti- tai adverbialilause seuraa päälau-

seen jäljessä, mutta hyvin usein myös edessä. Esim. *Me tiedämme, että maa on pyöreä. Minä lähen maalle, kun kesä tulee. — Että N. N. osaa puheessa ja kirjoituksessa käyttää suomen kieltä, todistetaan täten. Kun kesä tulee, niin lähen maalle.*

Muistutus.

Objekttilauseita tavataan verraten harvoin päälauseen edellä; adverbiaalilauseista eivät konsessiivilauseet käy milloinkaan ja finaali-lauseet harvoin päälauseen edellä.

c) Attribuuttilause liittyy niin läheisesti kuin mahdollista siihen sanaan, jota se määrää. Se saattaa olla päälauseen jäljessä, välissä ja joskus edelläkin. Esim. *Hän asuu siinä talossa, jossa olen syntynyt. Mies, joka tuolla tulee, on napurini. Missä minä olen, siellä teidänkin pitää oleman.*

Muistutus.

Attribuuttilauseita siis usein tavataan välilauseina (ks. 41 §, muist.); samassa asemassa tavataan toisinaan muunkinlaisia sivulauseita, esim. *Minä lähen, kun kesä tulee, uudestaan ulkomaille.*

Oikaistavia:

- Siv. 4, 12 §, a), 1 muistutuksen alkuun on lisättävä: Edellisenlaatuisten verbien subjektiksi käsitetään niiden ohessa käytetty infinitiivi (esim. *täytyy mennä*).
- „ 16, 32 §, b) kohdan loppuun on lisättävä: Myös adjektiivia käytetään predikatiivi-adverbiaalina, ks. 33 §, b).
- „ 28, riv. 11 ylh. on *pusista*: lue *pussista*.
- „ 112, „ 2 „ „ *lopetuksi*: lue *lopetetuksi*.
-

K. E. HOLM'IN

kustannuksella koulujen tarpeeksi ilmestynyt.

Oppi- ja lukukirjoja, Karttoja y. m.

- Ahlman, F. Ruotsinkielien alkeiskurssi. 2 m.
 Cornelinus-Leinberg. Kirkkohistoria alkeis-oppilaitosten tarpeeksi. 1 m. 50 p.
 * Ciceronis orationes selectae XI. P. C. Synnerberg. 3 m.
 * Dahlbeck, S. P. Lyhyt oppikirja yksinkertaisesta kirjanpidosta. 1 m. 50 p.
 * Dannholm, O. Maantiede kansakouluja ja muita oppilaitoksia varten, 30 kuvalla. 1 m. 50 p.
 Forsman, K. W. Ruotsin kielioppi. 2 m. 75 p.
 Forsman, V. Projektionin alkeet teollisuuskouluja varten. 16 kuvalla 3 m 50 p.
 * Gripenberg ja Grotenfelt. Maidon, kerman y. m. kuvauksia Maanviljelyskouluja varten. 1 m. 50 p.
 * Hahl, T. Maantieteen alkeet. 1 m. 10 p.
 * Hoffman-Mela. Kuvia kasvikkunnasta, 800 värikuvaa. 25 m.
 Hertzberg, R. Kanteletar nuorisolle. 1 m. 25 p.
 ——— Kalevala kerrottuna nuorisolle, 8 piirroksella. 2 m.
 * Järveläinen, T. Konstruktio- ja piirustuksia käsityöopetusta varten. I sarja 17 kuvalehteä. 9 m.
 * Keinänen, S. Alkuharjoituksia vapaalla kädellä piirustamiseen, 51 lähteä. 12 m.
 Koraalikirja alemmille ja ylemmille kansakouluille, sisältävä sopivia virrenvär-
 syjä käytettäväksi aamuja ehtooukousissa 50. p.
 Käsikirja masinisteille ja lämmittäjille. Kirj. Ch. Boehr. Ad. de Vaux y. m.
 24 kuvalla. 3 m.
 * Lauren, L. Suomen kirkon tärkeimmät vaiheet. 1 m.
 * Leinberg, K. G. Biblian historia, 40 piirroksella. 1 & 60 p.
 Luonnon tieteen alkeiskirjoja:
 Roscoe. Kemia, 36 piirroksella. 1 m. 60 p.
 Stevart, Fysika, 48 piirroksella. 1 m. 75 p.
 Geikie. Fysiikka, 20 piirroksella. 1 m 75 p.
 ——— Geologia, 62 piirroksella. 1 m. 75 p.
 Foster. Fysiologia, 36 piirroksella. 1 m 75 p.
 Lockyer. Astronomia, 46 piirroksella. 1 m. 75 p.
 Hooker-Mela. Botanika, 63 piirroksella. 1 m. 75 p.
 Mela, A. J. Suomen luurankoiset, varustettu 215 piirroksella. 10 m
 Mela, J. A. Zoologia kansalaisille. Pääasiallisesti A. E. Brehmin „Eläinten
 Elämä” mukaan toimittanut ja ihmiskuntaa koskevalla alkuosalla
 lisännyt A. J. Mela. 1—4 & 1 m. 25 p.
 * Mela-Palmen. Luonnonopillinen kuvasto. 1080 kuvaa. 3 m.
 * Melander, H. L. Oppikirja yleisessä historiassa. 2 m. 50 p. —
 * ——— Yleinen historia kansakouluja varten. 1 m. 50 p. —
 * ——— Vanhan ajan historia. 2 m. 50 p. —
 * ——— Keskiajan historia. 3 m. 25 p. —
 * ——— Uuden ajan historia. 3 m. 50 p. —
 * ——— Historiallisia tauluja. 75 p. —
 * ——— Suomen historia. 1 m. 50 p.
 * ——— Suomen historia kansakouluille. 1 m.
 Nordlund, Suomalais-Ruotsalainen sanakirja. 5 m.
 Nordlund, C. F. Ruotsalais-Suomalainen sanakirja. 5 m.
 * Palander, E. W. Venäjän sanasto sanakirjan kanssa. 3 m. 50 p.
 * Palmberg, A. Perveysopin käsikirja merikouluille, 16 piirroksella. 3 m.
 * Sourander, G. J. Suomen valtiotieto lyhyesti esitettynä. 75 p.
 Svan, C. G. Saksan kielen alkeisoppi. 1 m.
 * Venäjän kaavakirjoituksia, 75 p.
 * Inberg, I. J. Suomenmaan seinäkarta. 25 m.
 * ——— Suomenmaan nimetön seinäkarta. 15 m.
 * ——— Suomenmaan käsikarta kouluille. 50 p., kankaalle 1 m.
 * Ylioppilaslauluja. I. 2 m. 75 p. II. 3 m. III. 4 m. IV. 4 m. V. 4 m.
 Sävelistö. Kaikua laulusamme. Sekä-äänisiä laulelmia. I. 54 laulua 3 m. II.
 63 laulua 3 m. III. 70 laulua 3 m. 75 p.
 Vächter, H. 34 helppoa laulua. 60 p.
 ——— Koululauluja. I. 50 leikkilaulua 75 p. II. 62 laulua. 80 p.
 ——— Kokous neliaänisiä lauluja mies äänillä laulettavia. 2 m.

Huom.! * merkityt kirjat löytyvät myös ruotsinkielisinä.

Hinta 2 m. 75 p.

Ynom. kiél. 3.

Setälä

KANSALLISKIRJASTO-KANSALLISKOKOELMA

120 101 9824

x

